

A KÖNYV

1955. MÁJUS

V. ÉVFOLYAM

5. SZÁM

Sikerül-e a kísérlet? Szakkönyvek felhasználása a győri Úttörőházban

TARTALOM

HAAS KÁROLY: A könyv ünnepe előtt.....	193
BERZA LÁSZLÓ: Eredményesen zárult könyvtáraink felszabadulási versenye	196
KÖPECZI BÉLA: Könyvkiadásunk tíz éve.....	200
KEPES ÁGNES—SZÁSZ ETA: Könyvtáros szemmel az Ifjúsági Könyvkiadó utolsó két évének munkájáról.....	205
BARANYAI TIBORNÉ: Néhány szó a textilipari üzemi könyvtárak szerzeményezéséről	209
FÜLÖP ISTVÁN: Vidéki könyvtáraink tudományos munkája.....	211
GERŐ GYULA: Egy önálló községi könyvtárban	213
MÁTÉ ISTVÁNNÉ: Színvonalasabb olvasatást!.....	215
SEBESTYÉN GÉZA: A könyvtári munka. Az osztályozás.....	218
FARKAS IMRE: Az írótól az olvasóig. A kézirat nyomdai előkészítése	221
KATONA JENŐ: Baicsányi János könyvtára, II. rész	224
KÉKI BÉLA: A könyv történetéből. A megújult fametszés.....	226
LÉKAY OTTÓ: Thomas Mann 80 éves	230

GONDOK ÉS EREDMÉNYEK

SZÓLÓSSY TIBOR: A szabadtéri könyvkölesönzés tapasztalatai Borsod megyében	235
BÉKÉS GYÖRGY: A társadalomtudományi könyvek népszerűsítéséről	236
DARABOS PÁLNÉ: Egy különös kölesönzési eljárásról	236
CZIHÁK JÓZSEF: Az izsáki könyvtár a mezőgazdaságért	237
Id. MOLNÁR MÁRTON: Az irodalmi fejtörőkről	237
Eseménynaptár	238
Könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke (Frank Zoltánné).....	239
Új szakmai kiadványok (Durzsa Sándor).....	240

A címlap FÉNYES TAMÁS (Magyar Foto) felvétele

E SZÁMUNK MUNKATÁRSAI:

Haas Károly, a Kiadói Főigazgatóság munkatársa; *Berza László*, a Népművelési Minisztérium Könyvtári Főosztályán a Tömegkönyvtári Osztály vezetője; *Köpeczi Béla*, a Kiadói Főigazgatóság elnökhelyettese; *Kepes Ágnes*, a VII. ker. tanács 2. sz. Szabó Ervin Könyvtárának munkatársa; *Szász Eta*, a VI. ker. tanács 10. sz. Szabó Ervin Könyvtárának munkatársa; *Baranyai Tiborné*, a Textil-és Ruházatipari Dolgozók Szakszervezete kultúresztályának munkatársa; *Fülöp István*, a Zala Megyei Könyvtár vezetője; *Máté Istvánné*, a Pedagógus Szakszervezet könyvtárának vezetője; *Sebestyén Géza*, a Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának osztályvezetője; *Farkas*

Imre, a Szépirodalmi Könyvkiadó műszaki osztályvezetője; *Kéki Béla*, a Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának osztályvezetője; *Szólóssy Tibor*, a miskolci Megyei Könyvtár munkatársa; *Békés György*, járási könyvtárvezető, Hatvan; *Darabos Pálné*, a Népművelési Minisztérium Könyvtári Főosztályának munkatársa; *Czihák József*, népkönyvtáros, Izsák; *id. Molnár Márton*, népkönyvtáros, Ambrózfalva; *Durzsa Sándor*, az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztályának munkatársa; *Katona Jenő*, A KÖNYV főszerkesztője; *Gerő Gyula*, A KÖNYV belső munkatársa; *Lékay Ottó*, A KÖNYV belső munkatársa; *Frank Zoltánné*, A KÖNYV szerk. titkárnő.

A KÖNYV ÜNNEPE ELŐTT

Ez évben június 5—12. között lesz az immár hagyományossá vált ünnepi könyvhét. E könyvhét tartalmilag és méreteiben minden eddiginél nagyobb szabású lesz, mert nem egyszerűen a könyvnek, az irodalomnak ünnepét üljük, hanem egyben az elmúlt 10 év könyvkiadásának, a magyar irodalom 10 éves fejlődésének eredményét összegezzük.

Míg valaha a könyvnapok egyetlen célja a tőkés könyvkiadók és kereskedők profitjának biztosítása volt, ma nem a könyveladás az egyetlen feladata a könyvhétnek, hanem az irodalom, a könyvkultúra széleskörű propagandája, az írók és olvasók közvetlen találkozásának elősegítése, az olvasótábor szélesítése.

Az ünnepi könyvhét akkor éri el célját, ha nem csak ideig-óráig tartó eredményeket tud felmutatni, hanem olyan állandó sikereket ér el, mint a könyvtárak aktív olvasó létszámának emelése. Ezért ünnepi könyvheteink egyik fő célja a könyvtármozgalom erősítése. Ez évben is rendkívül fontos feladatok várnak könyvtárhálózatunkra az ünnepi könyvhét megrendezése idején, hiszen a könyv és irodalom propagandájának elsősorban a könyvtárakon keresztül kell érvényesülnie, de az olvasótábor növelése is megköveteli, hogy a rendezvények középpontjában a könyvtárak álljanak.

Ez természetesen nem jelentheti azt, hogy a könyvvásárokat másodrendű kérdésként kezeljük. Az ünnepi könyvhetet könyvek — és elsősorban jó könyvek — nélkül nem lehet elképzelni. Az a kísérlet, hogy néhány évvel ezelőtt könyvek nélkül akarunk könyvhetet rendezni, kudarcra járt. Az utcai könyvvásár jó propagandistája a könyvnek, mint ahogy az olvasási kultúra egy bizonyos magasabb fokát jelenti a saját, otthoni könyvtár megalapozásának igénye. A múlt évi ünnepi könyvhét sikerének jelentős tényezője volt, hogy 790.000 kötet könyvet tudtunk biztosítani s közülök a legtöbb olyan könyv volt, mely az olvasók jogos igényeit elégítette ki. Ezért történetelt meg, hogy a legtöbb budapesti sátonnál még a sátrak megnyitása előtt sorban álltak a vásárlók, hogy megvehessék a már jó előre kiszemelt könyveket. Ez évben még nagyobb készlet fog az olvasók rendelkezésére állni: több mint egymillió kötet. Hosszu évek óta először teljesül az olvasóknak az a jogos kívánsága, hogy legnagyobb magyar költőink — Petőfi, Ady, József Attila művei — kaphatók legyenek az ünnepi könyvhéten. Most mindhárom költőnk összes versei 30—50 ezres példányszámban lesznek kaphatók, de Tompa Mihály, Tóth Árpád és Vörösmarty műveiből is kitűnő válogatások állnak majd a vásárlók rendelkezésére. Klasszikusaink prózai műveiből is nagy a választék. Móricz, Jókai, Mikszáth, Móra, Katona, Bródy, Molnár művei szerepelnek igen nagy példányszámban.

Ellentétben az elmúlt évekkal, most sokkal nagyobb választékkal szerepel új magyar irodalmunk is. Az ünnepi könyvhét elsősorban az új magyar irodalomnak ünnepe, s ez eddig nem domborodott ki eléggé. Most azonban számos új magyar mű mellett megjelennek az elmúlt tíz év legsikeresebb munkáinak utánnomásai is. Így megjelenik Veres Péter: *Szolgaság és Szegények szerelme* című műve, Szabó Pál: *Tavaszi szél*, Déry Tibor: *Válogatott elbeszélései*, Darvas József: *Város az ingoványon*, Illés Béla: *Honfoglalás* stb. Számos új mű is megjelenik az ünnepi könyvhétre, mint Veres Péter: *Közös gondjainkról* és Szabó Pál: *Munkák és napok* című gyűjteménye, Laczkó Géza posthumus Rákóczi regénye, Mesterházi Lajos, Kovai Lőrinc, Boldizsár

Iván új regényei és számos ifjúsági mű, Thury Zsuzsa: *Zalai nyár*, Grandpierre Emil: *Törökfejes kopja*, valamint Bárány Tamás, Gyertyán Ervin, Tatay Sándor, Hárs László új írásai s Tamási Aron: *Ábel a rengetegben* című művének átdolgozott kiadása.

A magyar művek mellett természetesen számos fordítás is megjelenik. Nagy érdeklődésre tarthat számot Groszman: *Válogatott elbeszéléseinek* kiadása. E mellett néhány olyan nagy sikert elért szovjet regény is kapható lesz, mint Erenburg: *A kilencedik hullám*, Kocsetov: *A Zsurbin család*, Szejfullina: *Törvénytörők* stb. Kapható lesz ezenkívül a szovjet költők antológiájának új kiadása és számos más széleskörű érdeklődésre számot tartó szovjet mű. Nagy eseménye lesz a könyvhétnek a születése 80. évfordulóját ünneplő Thomas Mann válogatott elbeszéléseinek megjelenése. A kötet a nagy német író legjobb novelláit tartalmazza, köztük a legújabbakat is. Megjelenik ezenkívül a *Buddenbrook-ház* c. világhírű regénye. A nyugati irodalmat képviselik még Laxness, Renard és Hardy regényei. A világirodalom klasszikusai közül Tolsztoj: *Anna Karenina*, Lafontaine: *Mesék*, Voltaire: *Kisregények* és Shakespeare: *Lear király* c. műve jelenik meg, valamint Verne kiváló ifjúsági regényei közül a *Grant kapitány gyermekei* és a *Sándor Mátyás*.

A politikai művek közül Konzsztantyinov: *Történelmi materializmus* c. művét, Russel: *A horogkereszt rémtettei* c. kötetét és a *Politikai gazdaságtan tankönyvét* kell kiemelni. E mellett számos más, a közelmúltban megjelent politikai mű lesz kapható és a politikai művek propagandája sokkal nagyobb hangsúlyt kap, mint eddig. Megjelenik ezenkívül számos ismeretterjesztő mű és szakkiadvány.

Az ünnepi könyvhétnek tartalmi szempontból legjelentősebb részei az irodalmi előadások, kiállítások, a sajtó és a rádió propaganda munkája. Ez évben mintegy nyolcvan helyen nevesebb íróink fognak találkozni olvasóikkal, de nem hivatalosan mérv, ünnepi formában, hanem közvetlen beszélgetések keretében mondják el életüket, ismertetik munkájukat olvasóikkal. E mellett azonban a Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat több száz helyen rendez előadást a magyar irodalom tíz évéről és az ünnepi könyvhétre megjelent fontosabb könyvekről. Ezek az előadások, valamint a könyvtári olvasó-megbeszélések nagyban elősegítik, hogy a dolgozók legszélesebb rétegei megismerjék az új magyar irodalom kimagasló alkotásait.

A széleskörű könyvpropaganda szempontjából nagyjelentőségűek a könyvkiállítások, melyek szemléltető módon mutathatják be könyvkiadásunk és irodalmunk fejlődését s így a legszélesebb rétegekre gyakorolhatnak hatást.

Ezt a feladatot fogja szolgálni a Nemzeti Szalonban megrendezésre kerülő *A magyar könyv tíz éve* c. kiállítás is. A kiállítás célja, hogy könyvkiadásunk, valamint könyvtárügyünk és könyvterjesztésünk tízéves fejlődéséről, elévgett munkájáról áttekinthető képet adjon. Témák szerint csoportosítva be fogja mutatni a kiállítást, hogyan fejlődött tematikailag és mennyiségileg politikai és tudományos irodalmunk, de azt is be fogja mutatni, hogy például a műszaki és mezőgazdasági szakirodalom hogyan segíti a dolgozókat mindennapi munkájukban.

Külön rész foglalkozik majd az ismeretterjesztő és tankönyvekkel. A kiállítás legerjedelmesebb része a szépirodalmi könyvkiadással és ezen belül az új magyar irodalom fejlődésével foglalkozik. Szerepel itt a tíz év minden kimagasló műve. Bemutatja ezen kívül a szovjet irodalom széleskörű elterjedését és azokat az eredményeket, melyeket a nyugati haladó irodalom és a nyugati klasszikusok kiadásában elértünk. Különösen érdekes lesz az a rész, mely a szomszéd népek Magyarországon kiadott irodalmát ismerteti, hiszen ezt az irodalmat a Horthy-korszak sovinizmusa igyekezett távol tartani a magyar olvasóktól s ezért a dolgozók szélesebb rétegei már kevésbé ismerik.

A kiállításon külön helyet kap a szép könyv, ahol a magyar könyvművészet tízéves termésének legjavát fogják bemutatni.

Természetesen nem csak könyvek lesznek a kiállításon, hanem tablók, grafikonok ismertetik az elért eredményeket. E mellett különféle szemléltető eszközök teszik változatossá a kiállítást. Külön részek ismertetik a könyvtárak és a könyvterjesztés fejlődését. Bemutatja ezen kívül a kiállítás azt is, hogyan születik a könyv, végig kísérve egy könyv útját, kezdve az írótól, egészen addig, míg az olvasó kezébe kerül.

Természetesen ilyen nagyszabású kiállítás helyi eszközökkel nem rendezhető, azonban valamennyi megyei és járási könyvtár készít hasonló témájú, kisebb kiállítást, de a lehetőség szerint valamennyi üzemi, városi és falusi könyvtár is.

Az elmúlt évi könyvhét igen jelentős előbbrelépést jelentett a tudományos és szakkönyvek propagandája területén és ezt kívánjuk most továbbfejleszteni. Az üzemi szakkönyvtárak és szakszervezetek segítségével számos üzemben szakankétok kerülnek megrendezésre, amelyeket az üzemek mérnökei és a TTIT előadói tartanak. Számos helyre a szakkiadók biztosítanak előadót. Nagyon fontos e mellett a mezőgazdasági szakkönyvek propagandája, s ez elsősorban a tömegkönyvtárak és a TTIT feladata. A lehetőség szerint a falvakban szakankétokat kell szervezni a mezőgazdasági könyvekről, figyelembe véve a helyileg legégetőbb mezőgazdasági problémákat. Ezen kívül a Földművelésügyi Minisztérium propaganda gépkocsija számos községbe látogat el, ahol filmvetítéssel egybekötött ankétot és könyvvásárt rendeznek a mezőgazdasági könyvekből.

Az idei könyvhét sokkal színesebbnek ígérkezik, mint az elmúlt évi volt, mert széles körben ismertté váltak azok a sikeres módszerek, amelyeket éppen az elmúlt évben alkalmaztak több helyen nagy sikerrel, mint például szavalóverseny, irodalmi rejtvénypályázat, könyvbál stb. Ezek mellett számos más új, a helyi adottságnak megfelelő kezdeményezésről van hír, amelyek mutatják, hogy helyi népművelési szerveink aktivitása megnövekedett s az ünnepi könyvhét valóban széleskörű, tömegekre támaszkodó mozgalommá vált. Fontos, hogy népművelési szerveink ezeket a kezdeményezéseket támogassák, ugyanakkor pedig óvakodni kell attól, hogy egyes rendezvényeket ráerőszakoljanak a helyi szervekre. Az elmúlt év tapasztalatai azt mutatják, hogy csak azok a rendezvények sikerültek, amelyek számbavették a helyi sajátosságokat, amelyek a helyi szervek öntevékenységből jöttek létre. A felülről erőszakolt rendezvények kevés eredménnyel jártak.

Az idei ünnepi könyvhétre nagyarányú előkészületek történtek. Hatalmas mennyiségű könyv várja az olvasókat és a legkülönfélébb színes rendezvények segítik elő a dolgozók és az irodalom találkozását. A népművelési apparátuson, könyvtárainkon, könyvterjesztőinken múlik, hogy az 1955. évi ünnepi könyvhét eredményeiben is felülmúlja az összes eddigit.

Haas Károly

*Olcsay Kiss Zoltán szobra:
Könyvnap után*

Eredményesen zárult könyvtáraink felszabadulási versenye

Az 1954. március 26-i országos könyvtáros értekezlet felhívta az állami tömegkönyvtárakat, hogy vegyenek részt a felszabadulási versenyben. A felszabadulási verseny célkitűzései a következők voltak:

1. növelni az olvasók és a kölcsönzött kötetek számát,
2. javítani a politikai és módszertani munkát és a könyvtár belső rendjét,
3. általánosítani a könyvtári munkában előforduló jó kezdeményezéseket,
4. elősegíteni az állami és tömegszervek és könyvtárak jó együttműködését,
5. *megvalósítani azt az elvet, hogy az erősebb segítse, támogassa a gyengébbet.*

Az egy évig tartó verseny általános célja tehát a *könyvtári munka színvonalának emelése* volt.

Hogy a verseny valóban elérje célját, lehetővé tettük, hogy a könyvtárosok olyan felajánlásokat tegyenek, amelyek leghasznosabbak saját könyvtáruk számára.

A vidéki állami tömegkönyvtáraknak több mint fele, a Szabó Ervin Könyvtár 42 fiókja közül 41 vett részt a versenyben.

Az eredmények elbírálása négy csoportban történt:

1. 19 megyei, a Szegedi Városi Somogyi és a Soproni Járási Könyvtár;
2. 84 járási könyvtár, 17 városi könyvtár és kb. 110 önálló községi könyvtár;
3. kb. 2000 népkönyvtár;
4. 41 Szabó Ervin kerületi könyvtár.

A verseny szervezésére megyei versenybizottságok alakultak, amelyeket az országos versenybizottság irányított. Az országos versenybizottság az esetenként megjelentetett versenyhíradón és a versenybizottsági értekezleteken kívül vajmi keveset segített a vidéki és fővárosi bizottságoknak, különösen az ellenőrző munka hiányzott. Ennek ellenére a megyei versenybizottságok mindvégig kezükben tartották a mozgalmat irányítását. A bizottságok tagjainak személyes látogatásai nyomán születtek meg a legjobb vállalatok.

Az olvasómozgalom fellendülése

A felszabadulási verseny során jelentős mértékben emelkedett az olvasók és a kölcsönzések száma. 1953. évhez hasonlítva 1954-ben az olvasók száma 22 szá-

zalékkal, a kölcsönzések száma pedig 37 százalékkal nőtt. 1954-ben már 12 millió könyvet kölcsönöztek ki vidéki állami könyvtárainkból. Fejér megyében — például — a könyvkölcsönzések száma 61 százalékkal nőtt, nagyrészt a falusi könyvtárakban. Sztálinvárosban 1953-ban a lakosságnak csak 6 százaléka, 1954-ben pedig már 10 százaléka volt a könyvtár rendszeres olvasója.

Békés megyében is ugrásszerűen megjavult a népkönyvtárak munkája. A megye összes népkönyvtárának havi kölcsönzése 2000 kötetnél több volt, mint az előző évben. Somogy megyében az olvasók száma 36 százalékkal, a kölcsönzött köteteké pedig 39,4 százalékkal növekedett. Ugyanebben a megyében a verseny ösztönző hatására sikerült elérni, hogy a nyári hónapokban — amikor a mezőgazdasági munkák miatt általában kevesebb a könyvforgalom — nem csökkent a kölcsönzések száma.

Vannak községek, amelyek az elmúlt évben magasan az átlag fölé emelkedtek, pl. az 1400 lelkes Szöllősgyőrök könyvtára, ahol az olvasók száma 170-ről 240-re növekedett, s az újonnan beíratkozók főleg DISZ-fiatalok. A tolnai Mőzs község könyvtára havi átlagforgalmát 400-ról 700-ra emelte.

Az olvasómozgalom kiszélesítése, a könyvtár és könyv népszerűsítése terén talán legszebb eredményeket Baranya megye érte el. A verseny ideje alatt úgynevezett »olvasómozgalmi heteket« szerveztek. A cél az volt, hogy a könyvtárak forgalmát növeljék, a rendezvényeket jól előkészítsék, a könyvállományt társadalmi úton is gyarapítsák és megvédjék. Az eredmény várokozson felüli volt, jelenősen megjavult a népkönyvtárak munkája. 1954 elején csak 55 népkönyvtár havi kölcsönzése haladta meg a 100 kötetet, 1955 februárjában már 167 népkönyvtáré. Havi 300 kötetes könyvforgalmat ma másfélszer annyi könyvtár ér el, mint a verseny kezdete előtt. 1954 elején a népkönyvtárak 44 százaléka még 20 kötet könyvet sem kölcsönzött, ma már csak 8 százalékuuk kölcsönöz ezen alul Baranyában. Ugyancsak ebben a megyében a falusi könyvtárakba több mint 7200 új olvasó iratkozott be, a kölcsönzés pedig 48 700-zal emelkedett az év folyamán. Az eleven könyvtári élet jó hatással volt a gyengén működő könyvtárakra is. Nem egy népkönyvtár ekkor kezdett el rendszeresen működni.

Könyvtáraink ügyekoztek dolgozó parasztságunkhoz is közelebb kerülni. Békés megyében társadalmi úton gyűjtött

könyvekkel 22 vándorládát töltöttek meg, s azokat tanyai iskolákban helyezték el. Baranyában az újonnan beiratkozott olvasók 80 százaléka dolgozó paraszt. A falusi forgalom emelkedése következtében a népkönyvtárak jelentős részében meghosszabbították a kölcsönzési időt.

Könyvtáraink keresték a kapcsolatot a termelési bizottságokkal, gazda- és szakörökkel, ezüstkalászos tanfolyamokkal. Hogy sikeresen dolgoztak, azt az utóbbi hónapok megnövekedett mezőgazdasági szakkönyvforgalma bizonyítja.

Hiba volt azonban, hogy a kölcsönzések gyors növelése több helyen a munka minőségének rovására történt. Az irányított olvasás, az olvasók nevelése háttérbe szorult. Még mindig kevés könyvtárban törekszenek arra, hogy a gépies kölcsönzés, az olvasók spontán kívánságainak kielégítése helyett igényesebb kölcsönzési munkát végezzenek.

Kiemelkedőnek és a jövőre nézve is követendőnek tartjuk a Szabó Ervin Könyvtár Váci úti, lőrinczi és a Rákosi Kultúrotthonban elhelyezett fiókjainak munkáját. Ezek a könyvtárak az olvasókkal való beszélgetéseket, a kölcsönzők kívánságait rendszeresen — naplószerűen — feljegyezték és az érdekesebb véleményeket az Irószövegségnek is eljuttatták. A XI. kerületi könyvtár az olvasókat a katalógus és bibliográfia rendszeres használatára neveli, a XIV. kerületi könyvtár »olvasási tanácsadóval« segíti őket.

A könyvállomány fejlesztése

A verseny eredményeként a könyvtári adminisztrációs munka is megjavult, áttekinthetőbb, megbízhatóbb lett. A lejárta után rendszeresen visszakövetelik a könyveket, sőt a már régen kikölcsönzött és elveszítettnek vélt művek visszaszerzésében is számos helyen szép eredményt értek el. Például Székesfehérvár, Eger, Győr megyei könyvtárak 780, Gyöngyös, Mór 830, a Bács megyei Fajsz 300 kötet könyvet szerzett vissza. Az elveszítettnek vélt könyvek visszaszerzésén kívül más forrásokból is szépen gyarapították állományukat könyvtáraink. Az olvasók egyéni ajándékozásával, társadalmi és egyéb hivatalos szervek támogatásával mintegy 44 000 kötet könyvvel gyarapodott fővárosi és vidéki könyvtáraink állománya. Az olvasók ilyen áldozatvállalása ékesen bizonyítja, hogy magukénak érzik a könyvtárakat.

A verseny a könyvtárak belső munkáját is megjavította. Alaposabbá, rendszeresebbé vált a könyvtári feldolgozó munka.

Unnepélyesen helyezik el a Baranya Megyei Mágocs község könyvtárának bejáratán a kitüntető táblát

Nemcsak az újonnan beszerzett könyveket, hanem a könyvtárainkban levő ömlesztett, feldolgozatlan állapotban levőket is feldolgozzák és fokozatosan átadják az olvasóknak.

1954-ben csaknem minden megyei könyvtárban megindult ez a feldolgozó munka, Kaposvár 30 000, Miskolc 100 000 kötetet készített elő feldolgozásra. Ezt a komoly munkát az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztályának segítségével végezték és végzik. Győr 6000, Tatabánya 8300, Székesfehérvár 10 000 kötet könyvet dolgozott már fel. A járási könyvtárak közül Sopron és Baja végeztek kiemelkedő munkát.

A feldolgozó munkák során mindenhol megkezdték a katalógushálózat kiépítését. Egyesek a régi katalógusok kiegészítésével, mások teljesen új katalógusokkal tették könyvállományukat hozzáférhetőbbé az olvasók számára. Ezt a munkát is az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztályának az útmutatása segítette. Nagy előny, hogy valamennyi könyvtárban egységes elv szerint végzik ezt.

A fővárosi Szabó Ervin kerületi könyvtárak a meglévő katalógusok kiegészítésével foglalkoztak eredményesen. Az Árpád úti, Szörényi úti, Krisztina körúti, a rákospalotai, csepeli stb. könyvtárak végeztek e téren eredményes munkát.

A tanácsok segítő részvétele

Megállapíthatjuk, hogy a verseny felkeltette a tanácsok érdeklődését mind a vidéki állami, mind a Szabó Ervin kerületi könyvtárak munkája iránt.

Pest megyében 120, Somogyban 101 tanács tett felajánlást; elsősorban a könyvtár működési feltételeit kívánták biztosítani. 333 falusi könyvtárunk kapott új helyiséget, 425 könyvtárnak pedig különböző könyvtári felszerelést és bútorokat adtak a tanácsok.

A Békés megyei tanács népművelési osztálya 7 könyvtár olvasótermét rendezte be. A Bács-Kiskun megyei tanács 15 000 forint értékű berendezést adott a megyei könyvtárnak. A mohácsi járási tanács 10 000, a Baranya megyei tanács 60 000, a Csongrád megyei tanács 65 000, a hajdúszoboszlói városi tanács 22 000, a Győr megyei tanács pedig 20 000 forintot és két mikrofilm-leolvásót juttatott a könyvtárnak. A Szolnok, Tolna, Heves megyei tanácsok értékes kép- és egyéb dísz tárgyak ajándékozásával járultak hozzá a könyvtárhelyiségek csinosításához. A tanácsok segítő tevékenységében nem az anyagi támogatásnak örülünk a legjobban. Számunkra sokkal öröndetesebb az a körülmény, hogy a tanácsok nagyrésze megbecsült, segítségre érdemes intézménynek tekinti már könyvtárait. Ennek a jele az, hogy pl. az adonyi járási tanácselnök személyesen avatott új könyvtárakat, és a községi tanácsokat felhívta a népkönyvtárak támogatására.

A végrehajtó bizottságok egész sora megtárgyalta a könyvtári munkát. Emiatt méltó, s a jövőben is követendő Sopron, Hatvan, Törökzentmiklós járási és városi tanácsok példája, ezek igen jól együttműködnek a könyvtárakkal, s messzemenően támogatják munkájukat. A XIII. kerületi tanács vb. ülésén foglalkozott a kerületben levő három könyvtárral és 22 000 forintot adott könyvvásárlásra. Ugyancsak anvagi segítséget nyújtottak a VII., IX., X., XIV., XXI. kerületi tanácsok is. Rákospalotán a tanácselnök és az osztályvezető is részt vett a könyvtár rendezvényén.

A könyvtárak propagandamunkája

A könyvtárak propagandamunkája is jelentősen javult a verseny idején. Itt az az elv érvényesült, hogy kevesebbet, de jobban. 1954-ben egyharmadával csökkent a kiállítások és előadások száma, de azok színvonala összehasonlíthatatlanul magasabb volt az 1953. évi rendezvényekénél.

A propagandamunkát dicséri, hogy a parasztság könyvellátását, a mezőgazdasági könyvek ajánlását igen fontosnak tekintette. A Hajdú megyei Nagycsere-

puszta és a hajdúböszörményi könyvtár követendő példát mutattak. Az utóbbi pl. a Bocskay termelőszövetkezet minden tagját a könyvtár olvasói közé toborozta.

Megállapíthatjuk, hogy a propaganda-munka nemcsak változatosabb, színesebb lett, de politikusabb és elmélyültebb is. A szóbeli és írásos propaganda egyaránt javult. Bár kevés tény szól a könyvtárak és pártszervezetek jó kapcsolatáról, mégis meglátszott a könyvtári propagandamunkában, hogy tulajdonképpen a párt feladatának végrehajtását támogatta. Így lettek könyvtáraink igen komoly segítői a tanácsválasztásoknak, a magyar-szovjet barátsági hónapnak, az ünnepi könyvhétnek stb.

A politikai évfordulók megünneplése mellett egyre inkább elterjedtek falusi könyvtárainkban is a kiállítással egybekötött irodalmi estek. Több kiemelkedő évfordulóról megemlékeztek vidéki könyvtáraink (Csokonai, Balassa, József Attila). A helyi hagyományok ápolására is több gondot fordítottak. Szép helyismereti anyagot gyűjtött Zala, Vas, Hajdú, Békés stb. megye.

A többi kulturális intézménnyel is javult az együttműködés. Az iskolákkal egyetértésben gyakorivá váltak a tanulók könyvtári látogatásai is.

A fővárosi VII. kerületi könyvtár az ismeretterjesztő művek fokozott propagálását tűzte ki célul. Kétségtelenül az izléses, érdeklődést felkeltő felhívások eredménye, hogy főleg az ifjúság körében jelentősen emelkedett e művek forgalma. A III. kerületben hanglemez-irodalmi estet rendeztek »A magyar opera« címmel. A XVII., VIII., IV. kerületi könyvtárak kiállításokkal, felolvasásokkal és egyéb propagandamódszerekkel segítették a tanácsválasztások sikerét. A tanácsok további munkáját segíti a Szőrényi utcai fiók is, ahol »Vélemények és megjegyzések a tanács munkájáról« c. füzetet helyeztek el a köcsönzöhelyiségben. A véleményeket a könyvtár el is juttatja a tanácshoz.

Hálózati és módszertani munka

A verseny során csaknem minden könyvtárunk (megyei, járási) fontos feladatának tartotta a hálózati módszertani munkát, amely méginkább megjavult, megszilárdult. Általában többször látogatták népkönyvtáraikat a megyei és járási könyvtárosok. Érvényesült a versenynek az az alapelve, hogy »az erősebb segítse a gyengébbet«. Nehéz itt számokkal bizonyítani az eredményeket, mégis megemlíteném, hogy a népkönyvtáraknak már közel 100 százaléka küld jelentést. Fejér, Borsod, Békés megyékben pedig már szilárdan 100 százaléka. Az élénk

kapcsolatot bizonyítja, hogy a megyei és járási könyvtárainkban 4800 alkalommal bonyolítottak le könyvcserét. Borsodban 460, Baranya 457, Veszprém 388, Hajdú 349, Csongrádban 154 esetben. A letéti anyag cseréjét a jövőben még fokozni kell.

Fejér megyében minden könyvtárnak külön naplója van, s az instruktorok ebbe jegyzik a látogatásaik eredményét.

Eredményes volt a megyei és járási könyvtáraink olyan irányú törekvése is, hogy megfelelő könyvtárosokra bízzák a népkönyvtárak vezetését.

Megegyi könyvtáraink a verseny ideje alatt készítették elő a könyvtárosok könyvtártechnikai minimumvizsgáit. 138 könyvtáros vizsgázott le eredményesen.

A minimumvizsgák után — ismerve a szervezett tanulás előnyeit — több megyében, pl. Vas, Komárom, Bács, Borsod, Békés stb. irodalmi és szakmai előadás-sorozatokat indítottak.

Az üzemi, szakszervezeti könyvtárak módszertani segítése is megjavult. Már nemcsak a megyei könyvtárak többsége, de a járási könyvtárak egy része is hatáson segítette az üzemi és szakszervezeti könyvtárakat. A soproni járási könyvtár 11 üzemi könyvtárral foglalkozott, s 3 hónapos alapfokú szakismereti tanfolyamot tartott számukra. Sztálinváros járási könyvtár a 7000 kötetes Vasmű könyvtárát hozta rendbe.

Egyéni teljesítmények

Nehéz lenne összefoglalni a könyvtárosok *egyéni felajánlásait*, mert azok igen változatosak voltak. Voltak, akik szerény vállalásaikat könyvtárhoz méltó alapossággal hajtották végre, akadnak olyanok is, akik magasszínvonalú, országosan is hasznosítható tudományos igényű munkát végeztek.

A sok egyéni felajánlásból egyet említünk meg itt példaként: *Fülöp István*, a zalaegerszegi megyei könyvtár vezetője a verseny ideje alatt irányította a megye helyismereti kutatását. Az összegyűjtött anyagot az érdeklődők rendelkezésére bocsátotta.

Az ilyen fajta munka a jövőben minden megyei könyvtárunknak kötelessége lesz.

A verseny tanulságai és a jövő feladatai

A felszabadulási verseny legfőbb eredményének azt tekinthetjük, hogy a könyvtárak — bár kimagasló teljesítményeket is értek el — általában javították meg munkájukat. Az országos versenybizottság is ezt tekintette a verseny legnagyobb eredményének. A verseny legfőbb hibája az volt, hogy a könyvtárak

sokrétű felajánlását összehasonlítva nehez volt eldönteni, melyik végzett eredményesebb munkát. A verseny helyes elbírálását főleg a megyei versenybizottságok körültekintő munkájának köszönhetjük.

Megállapíthatjuk, hogy a verseny néhány hibája ellenére is helyes volt. A jövőben oly módon lehet a verseny vagy mozgalom keretein belül tovább javítani a könyvtárak munkáját, ahogy azt a kaposvári és miskolci megyei könyvtárak teszik. E két megyei könyvtár szerződést kötött egymással, amely szerint minden jelentősebb módszert, jó kezdeményezést kölcsönösen ismertetnek egymással, és azokat időnként személyesen is megbeszélik. Hasonlóan cselekedett a kiskunhalasi és kalocsai járási könyvtár is.

A verseny legkiemelkedőbb eredményeit figyelembe véve javasoljuk, hogy a könyvtárak javítsák tovább tartalmi munkájukat. A jövőben is állandóan növelni kell az olvasók táborát és a kölcsönzések számát. Az olvasók — esetleg kispolgári — igényeinek kritikátlan kielégítése helyett törekedjenek helyes irányú nevelő munkára. Fordítsanak különös gondot az ifjúság olvastatására. A népkönyvtárak instruálása mellett támogassák fokozott mértékben az üzemi könyvtárak munkáját is, amelyek első sorban biztosítják munkásosztályunk könyvellátását. Tekintsék szívügyüknek, hogy dolgozó parasztságunkkal még közvetlenebb kapcsolatot teremtsenek és az eddiginél jobban biztosítsák könyvellátásukat. Meg kell tartani a jó együttműködést a termelési bizottságokkal, a gazda- és szakkörökkel, ezüstkalászos tanfolyamokkal, és a mezőgazdasági könyvek erőteljesebb népszerűsítésével segítsék mezőgazdaságunk szocialista átalakítását.

A tanácsok segítése nélkülözhetetlen könyvtáraink számára, rendezzék hát végre mindenütt a könyvtárak és a tanácsok kapcsolatát.

A versenybizottságok dolgozzanak tovább mint könyvtári tanácsok, feladatuk a jövőben is a könyvtárak támogatása legyen.

Tovább kell folytatni és módszertani lappá kell fejleszteni a verseny idején rendszeresen készített versenyhíradókat.

A megyei könyvtáraknak — ahogy azt többségük már megkezdte — tovább kell gyűjteniük a helyismereti anyagot.

A versenyben tapasztalt lelkesedéssel, alapossággal dolgozzék a jövőben minden könyvtárunk, hogy a Központi Vezetőség márciusi határozatában feltárt — és a könyvtári munkában is megtalálható — hibákat minél előbb kijavítsák és a határozat szellemében végezzék további munkájukat.

Berza László

KÖNYVKIADÁSUNK TÍZ ÉVE

1.

A felszabadulás óta eltelt tíz esztendő alatt gyökeres változás történt a magyar könyvkiadásban. 1945 előtt számtalan kisebb-nagyobb könyvkiadó működött Magyarországon s ezek — néhány haladó kiadótól eltekintve — a Horthy-rendszer népellenes kultúrpolitikáját szolgálták. A kapitalista könyvkiadás az üzleti érdekeket tartotta szem előtt s ezért például elhanyagolta a tudományos és szak-könyvek kiadását, viszont előnyben részesítette a rendszer által támogatott nacionalista-klerikális irodalmat és a lélekmergező ponyvát. Csak 1938-ban 415 különböző ponyva-kiadvány jelent meg 5 millió példányban. A reakciós kultúrpolitika természetesen megakadályozta a marxista művek és a szovjet irodalom alkotásainak a kiadását s ha jelentek meg ilyen kiadványok, ezek vagy az illegális sajtó termékei voltak, vagy pedig csak megcsonkítva hagyhatták el a nyomdát. A Horthy-rendszer a magyar haladó irodalom kiadási lehetőségét is igyekezett korlátozni s elkobzással, perbefogással sújtotta azokat, akik felemeltek bátor szavukat a szabadság, a függetlenség, a társadalmi haladás nevében. A felszabadulás elhozta az igazi sajtószabadságot, amely a nép jogaiért száll síkra s megteremtette a haladó irodalom kiadásának szervezeti formáit is.

2.

Még folytak a harcok hazánk területén, amikor megalakult a Szikra Könyvkiadó s megkezdte a marxizmus-leninizmus klasszikus műveinek, a szovjet és magyar haladó irodalom alkotásainak kiadását. Nem sokkal az ország felszabadulása után elkezdte működését a Magyar—Szovjet Társaság kiadója, az Új Magyar Könyvkiadó, amely a szovjet irodalom és tudomány, s általában a Szovjetunió megismertetését tűzte ki célul. E két kiadónak kemény küzdelmet kellett folytatnia, hiszen 1945 után még működtek a különböző kapitalista vállalatok, amelyek igyekeztek becsempészni a magyar könyvpiacra a nyugati dekadens irodalom egyes termékeit, sőt a ponyvát is. Döntő fordulat akkor következett be könyvkiadásunkban, amikor 1948-ban államosítottuk a nagyobb könyvkiadókat és létrehoztunk 5 nagy állami kiadóvállalatot. Ezeknek a kiadóknak a tevékenysége sokszor párhuzamos volt, hiszen

majdnem mindenik az univerzalitás igényével lépett fel. A szocialista típusú könyvkiadás kialakítása szempontjából jelentős intézkedés volt a kiadók szakosítása 1950 második felében és a különböző minisztériumi kiadók létrehozása. A könyvkiadás decentralizálása azzal az előnnyel járt, hogy a kiadók a saját szűkebb területükön könnyebben tudtak tájékozódni s nagyobb erővel fejleszthették a szakirodalmat. Egy idő múlva azonban kiderült, hogy a sok kis kiadó tevékenysége nem gazdaságos és hogy sok felesleges, párhuzamos kiadvány jelenik meg, mert nincs olyan országos szerv, amely koordinálná munkájukat. A könyvkiadás terveinek összehangolása érdekében hozta létre kormányzatunk 1953 elején a Kiadói Tanácsot. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok tapasztalatai alapján 1954 október 1-én létrejött a könyvkiadás és a könyvterjesztés egységes rendszere. A Kiadói Tanács Titkársága átalakult Kiadói Főigazgatósággá, amely felügyelete alá vonta a kiadók többségét és az Állami Könyvterjesztő Vállalatot. 1955 január 1-én a szakmai könyvkiadás terén megszüntettük a túlságos decentralizációt, a kisebb kiadókat nagyobb vállalatokba vontuk össze, a szépirodalmi kiadás terén az egészséges verseny kialakítása érdekében új kiadót hoztunk létre, a Magvetőt és a magyar könyv külföldi terjesztésének előmozdítása érdekében megalakult a Corvina Idegennyelvű Könyvkiadó. Jelenleg közvetlenül a Kiadói Főigazgatóság felügyelete alá tartoznak a Szépirodalmi, Ifjúsági, Új Magyar, Művelt Nép, Mezőgazdasági, Közgazdasági és Jogi, Zeneműkiadó és a Corvina Idegennyelvű Könyvkiadó. Közvetve ellenőrzi a Főigazgatóság az Akadémiai Kiadó, a Tankönyvkiadó, a Magvető, a Képzőművészeti, a Sport és a Népszava Kiadó munkáját. Külön működik a párt kiadója, a Szikra és a Katonai Kiadó. Emellett kiadási tevékenységet folytatnak a tömegszervezetek és egyes intézmények, hatóságok. Könyvkiadásunk jelenlegi rendszere lehetővé teszi, hogy a tervezésben egységes irányelvek érvényesüljenek, hogy könyvkiadóink a saját területükön a legfontosabb feladatok teljesítését tűzzék ki célul s helyes arányok alakuljanak ki az egyes kiadási ágak között. Az átszervezés arra is módot ad, hogy kiadóink önálló alkotóműhely jellege megszilárduljon s emeljék munkájuk tartalmi színvonalát, a könyvek művészi kiállítását, gazdaságosabbá tegyék tevékenységüket.

3.

A könyvkiadás ideológiai munkánk egyik fontos területe. Kiadóinknak az a feladata, hogy a párt útmutatását követve előbbre vigyék kulturális forradalmunk ügyét. E célkitűzés megvalósításának elengedhetetlen feltétele, hogy könyvkiadóink politikai, ideológiai és szakmai szempontból egyaránt megfelelő könyveket jelentessenek meg. A megjelent könyvek között még mindig akad kevésbé fontos, sőt egészen alacsony színvonalú kiadvány, még mindig jelennek meg könyvek politikai és szakmai hibákkal. Könyvkiadóinknak tovább kell emelniük a tartalmi munka színvonalát s ennek érdekében meg kell erősíteniük szerkesztőségeiket. Emellett szükség van arra is, hogy megszilárdítsuk a könyvkiadás tervezését, távlati terveket állítsunk össze, amelyek biztosítják a kiadók kéziratállományát s ezzel megszüntetik a kapkodó munkát, ami ugyancsak a minőség rovására megy. Számos szervezeti és gazdasági intézkedést is ki kell dolgozni könyvkiadási rendszerünk megerősítése érdekében s rendezni kell a könyvterjesztésel, a nyomdaiparral való kapcsolatokat kérdését. Mindezzel összefüggésben tovább kell javítanunk a könyvkiadás állami irányítását.

4.

A legkülönbözőbb nehézségekkel birkozva, de pártunk és kormányunk támogatásától kísérve, könyvkiadásunk hatalmas eredményeket ért el az elmúlt tíz esztendő alatt. A számok azt mutatják, hogy soha ilyen méretű könyvkiadás nem volt Magyarországon. Tíz év alatt összesen 97.413 kiadvány jelent meg 374.651.866 példányban. E kiadványok csak egy része könyv, de az is számottevő mennyiség: 19.566 mű 134.323.600 példányban. A könyvek mellett nagyszámú brosúra, jegyzet, különlenyomat került kiadásra. Főleg a brosúrák kiadásában voltak egészségtelen túlzások is, amelyeket könyvkiadásunk az utolsó két évben igyekezett kiküszöbölni s a könyvek kiválogatásában is szigorúbb mértéket alkalmazott. A fenti adatok — e hibák ellenére is — bizonyítják nemcsak könyvkiadásunk, hanem olvasótáborunk kiszélesedését is, hiszen a könyvek a boltokon és a könyvtárakon keresztül eljutottak az ország minden részébe, az olvasók százaihoz. A mennyiségi fejlődés arányaira egyébként fényt vetnek két év összehasonlítási adatai. 1938-ban összesen 8152 különböző kiadvány jelent meg, 17.272.000 példányban, 1954-ben viszont 20.693 nyomtatott mű 41.361.207 példányban. Különösen öröndetes a példány-

számok emelkedése a könyveknél, mert ez is arra utal, hogy az olvasók száma jelentősen megszorodott. Meg kell azonban azt is jegyeznünk, hogy a példányszám megállapítás könyvkiadási és könyvterjesztési munkánk egyik leggyengébb pontja. Néha túlzott, néha pedig túl alacsony példányszámokban adunk ki műveket, nem alakultak ki még nálunk a piackutatás megfelelő módszerei.

Erdekes nyomon követni a könyvkiadásban a különböző kiadási ágak arányainak alakulását is. A tíz év alatt

3.118 tudományos könyv és füzet	28,825.400 példányban
14.280 ismeretterjesztő könyv és füzet	170,463.500 példányban
22.502 szakmai könyv és füzet	44,089.100 példányban
4.728 szépirodalmi könyv és füzet	31,137.200 példányban
1.289 ifjúsági könyv és füzet	11,656.500 példányban
5.001 tankönyv	51,510.900 példányban

került kiadásra. Ezek a számok azt bizonyítják, hogy könyvkiadásunk sokat tett a tudomány fejlesztése, népünk látókörének kiszélesítése, az oktatás elősegítése érdekében. A könyvkiadási irányának megváltozását jól szemléltetik az 1938-as és 1954-es tankönyvkiadási adatok. 1938-ban összesen 221 tankönyv jelent meg körülbelül 1,800.000 példányban, 1954-ben viszont 870 tankönyv 6,462.800 példányban. Könyvkiadásunknak ez az iránya általában helyes, de az arányok kialakításánál bizonyos túlzások is voltak észlelhetők. Így 1948 után túlságosan háttérbe szorult a szép- és ifjúsági irodalom, ami azt eredményezte, hogy népünk olvasási igényeit e fontos területen nem tudtuk kielégíteni. Ezen a helyzeten az elmúlt évtől kezdve változtatunk s ma már egészségesebbek az arányok a könyvkiadásban. Az új arányokat megtartva, most az a feladat, hogy tovább növeljük elsősorban a nagyon keresett könyvek példányszámát.

5.

Új könyvkiadásunk minden szakterületen arra törekedett, hogy új magyar művek kiadása mellett magyar fordításban közzé tegye a szovjet irodalmat. Az elmúlt tíz évben minden kiadási ágat tekintetbe véve összesen 6207 munkát fordítottunk oroszból s ezeket közel 40 millió példányban jelentettük meg. Az olvasók százai ismerhették meg ilyen módon a szocialista-realista szépirodalom sok kiváló alkotását s azokat a politikai,

műszaki, mezőgazdasági és egyéb szak-
könyveket, amelyek közvetlen segítséget
nyújtottak fejlődésünkhöz. A Horthy-
rendszer elzárta a magyar népet a szomszédos országok irodalmától, kultúrájától. Könyvkiadásunk a felszabadulás után
célul tűzte ki, hogy felszámolja ezt az
átkos örökséget. Az elmúlt egy évtized
alatt 407 népi demokratikus művet ad-
tunk ki 2,118.500 példányban. Nagy segít-
séget nyújtott e téren a román—magyar
és csehszlovák—magyar közös könyvki-
adás, melynek keretében számos könyvet
hoztunk be a Román Népköztársasá-
gából, illetve a Csehszlovák Köztársasá-
gából. Ugyanakkor, amikor könyvkiadá-
sunk nagy súlyt helyezett a szovjet és a
népi demokratikus irodalom kiadására,
nem hanyagolta el más országok, így a
kapitalista országok haladó műveinek
kiadását sem s arra törekedett, hogy hoz-
zájáruljon a világirodalom minden
nagy értékének megismertetéséhez. A
külföldi művek kiválogatásában könyv-
kiadásunk — főleg a régebbi időkben —
sok hibát követett el, nem a legfontosabb
műveket fordította le. Ma is egyik leg-
fontosabb feladata megjavítani a doku-
mentációs munkát s alaposabban tájéko-
zódni a külföldi szép- és tudományos
irodalomban.

6.

Népünk nevelésének szempontjából
döntő jelentőségű a politikai irodalom
kiadásának fejlesztése. A Szikra Könyv-
kiadó igen nagy szolgálatot tett, amikor
kiadta a marxizmus-leninizmus klassziku-
sainak 264 művét csaknem 9 millió pél-
dányban. A kiadó ezen felül is számta-
lan magyar és külföldi politikai munkát
jelentetett meg, s kiadványaival tájékozt-
tatta a dolgozókat a nemzetközi helyzet-
ről, a magyar és külföldi munkásmozgá-
lom történetéről, a világméretű béke-
harcról. Oktatási anyagaival hozzájárult
az elméleti színvonal emeléséhez, a po-
litikai képzéshez. A kiadó egyik legfőbb
törekvése, hogy fejlessze a magyar po-
litikai irodalmat s olyan munkákat je-
lentessen meg, amelyek érdekes, színvo-
nalas formában világítják meg a szocia-
lizmus építésének egyes problémáit.

Főleg az elmúlt öt évben nagy eredmé-
nyeket ért el a különböző tudomány-
ágakban megjelent könyveivel az Aka-
démiai Kiadó. Az Akadémiai Kiadó a
fennállása óta eltelt rövid idő alatt is
többszörösét adta annak, amit a Horthy-
rendszerben a Magyar Tudományos Aka-
démia megjelentetett. Tudósaink ma már
nem az íróasztal fiókjai számára dolgoz-
nak és nem kényszerülnek arra sem,
hogy külföldön jelentessék meg műveiket.
Népi demokráciánk biztosítja ré-

szükre a publikálási lehetőséget, sőt a tu-
dományos művek szerzői közül nem egyet
tüntetett ki Kossuth-díjjal. Számos ma-
gyar tudományos munka nemzetközi hír-
névre is szert tett. Egyes művek megje-
lentetése, mellett az Akadémia olyan je-
lentős vállalkozásokba fogott, mint klasz-
szikusaink műveinek szövegkritikai ki-
adása, vagy a Nagy Magyar Enciklopé-
dia, a különböző nagy szótárak megje-
lentetése. Az elmúlt évben a társadalom-
tudományokban is előtérbe kerültek a
monográfiák az eddig majdnem kizáró-
lagosan jelentkező dokumentum-kiadvá-
nyokkal szemben. Bár tudományos
könyvkiadásunk igen nagy eredménye-
ket ért el, még igen sok, a szocializmus
építése szempontjából alapvetően fontos
műszaki vagy mezőgazdasági kérdésről s
még inkább filozófiai és közgazdasági
problémákról nem jelent meg tudomá-
nyos munka. Tudományos könyvkiadá-
sunk döntő feladata, hogy a III. kong-
resszus e kérdésekre vonatkozó útmuta-
tásait minél előbb valóra váltsa.

7.

Magyarországon a felszabadulás előtt
a klerikális ideológia propagálását szol-
gálták a különböző ismeretterjesztő mun-
kák. Amikor öt évvel ezelőtt megalakult
a Művelt Nép Könyvkiadó, tudósaink
még nem szívesen vállalták a tudomá-
nyos népszerűsítés munkáját. Ismerter-
jesztésünk az első időkben elsősorban a
szovjet irodalomra támaszkodott főleg a
természettudományok terén. Lassanként
a történelemben, irodalomtörténetben, a
földrajz és a természettudományok, a
technika területén is megjelentek a ma-
gyar szerzők művei s ma már el lehet
mondani, hogy van magyar ismeretter-
jesztő irodalom, amely a materialista vi-
lágnezet népszerűsítését szolgálja. E té-
ren azonban még sok a tennivaló főleg a
technikai vívmányok és a kultúrtörténet
egyes kérdéseinek ismertetése szem-
pontjából.

8.

A felszabadulás előtt — elsősorban üz-
leti okok miatt — alig volt szakkönyvki-
adás Magyarországon. A szocialista ipa-
rosítás sürgető feladatáá tette, hogy mér-
nökeinket, technikusainkat, szakmunká-
sainkat a legkorszerűbb technikát ismer-
tető kiadványokkal lássuk el. Könyvki-
adásunk a szovjet és magyar szakköny-
vek megjelentetésével igyekezett ezt a
feladatát megoldani. Számos észszerűsi-
tés, újítás született a különböző szak-
könyvek nyomán. Műszaki könyvkiadá-
sunk a múlt évig elhanyagolta az alsó-

fokú szakkönyvek, kézikönyvek és zsebkönyvek kiadását. 1954-től kezdve az ilyen természetű kiadványok egész sorozata jelenik meg. A márciusi határozat értelmében e területen a legfontosabb feladat a műszaki kultúra, s ezen belül is a nehézipar fejlesztését szolgáló könyvek nagyobb számban való megjelentetése és elterjesztése. Mezőgazdasági könyvkiadásunk az elmúlt években szép számban jelentetett meg szovjet és magyar műveket, amelyek a fejlett nagyüzemi mezőgazdaság számára jelentettek alapvető segédeszközt. Az elmúlt esztendőben előtérbe került mezőgazdasági könyvkiadásunkban a gyakorlati szakkönyv, amely egyaránt segíti termelőszövetkezeti és egyénileg dolgozó paraszt-ságunkat. Ezt a munkát folytatni kell, de ugyanakkor nem szabad megfeledkezni a mezőgazdaság szocialista átalakítását szolgáló munkák megjelentetéséről sem. E téren a Mezőgazdasági Könyvkiadónak igen sok még a tennivalója. A többi szakterületeken jó eredményeket értünk el elsősorban oktatási anyagok és hivatalos utasítások megjelentetésével. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a hivatalos kiadványok száma sok esetben túlzott. Minisztériumainknak és egyéb hatóságainknak gondosan kell mérlegelni, hogy mikor kell könyv formában vagy esetleg más módszerekkel ismertetni a hivatalos utasításokat.

9.

Népünk nevelésében az egyik legfontosabb eszköz a jó szépirodalmi könyv. Az elmúlt tíz év alatt összesen 2034 mai magyar művet jelentettünk meg 14,598.400 példányban. A felszabadulás előtt Márciz Zsigmond arról panaszkodott, hogy regényei csak 3000 példányban láthatnak napvilágot. Ma kezdő íróink prózai műveit is 5—7000 példányban jelentetjük meg, s egyes nagysikerű regények újabb és újabb kiadásokkal elérik az 50—100.000 példányszámot is. Veres Péter, Illés Béla, Szabó Pál, Déry Tibor, Illyés Gyula, Gergely Sándor, Zelk Zoltán, Aczél Tamás, Benjámín László, Urbán Ernő, Kónya Lajos, Kuczka Péter, Sarkadi Imre és a mai magyar irodalom sok más alkotójának írásait juttatta el könyvkiadásunk az olvasók igen széles tömegeihez. Kiadóink örömmel karolnak fel minden kezdeményezést, minden olyan művet, amely mai életünk kérdéseivel foglalkozik. Megbecsültük klasszikus örökségünket is és szép számmal adtuk ki a régi magyar irodalom alkotásait. Az elmúlt tíz év alatt 455 magyar klasszikus mű jelent meg 3,721.300 példányban. Megindítottuk a Magyar Klasz-

szikusok, a Möricz-, Mikszáth-, Jókai-sorozatot. A magyar klasszikusok kiadása terén könyvkiadásunk komoly hibákat követett el azzal, hogy 1955-ig nem jelentette meg megfelelő példányszámban az egyes műveket. Ezt a hibát igyekeztünk 1954-ben és főleg 55-ben kiküszöbölni. Szépirodalmi könyvkiadásunk arra is törekedett, hogy minden nép irodalmából kiválassza a legjelentősebb alkotásokat. Nagy példányszámban juttattuk el az olvasókhoz a világ élenjáró irodalmának, a szovjet irodalomnak a műveit. Az elmúlt tíz esztendőben 859 oroszból fordított szépirodalmi művet adtunk ki 6,877.800 példányban. Megindítottuk az Orosz Remekírók sorozatot és az egyes szovjet írók műveinek sorozatát. Számos népi demokratikus mű is napvilágot látott és kiadtuk a nyugati haladó írók, valamint a klasszikusok munkáit. 1954-ben megkezdtük a Világirodalom Klasszikusai c. sorozat kiadását. E téren még nagy az elmaradás, de könyvkiadásunk arra törekszik, hogy ezt minél hamarabb felzárkóssa.

Az utolsó években általában sokat tettünk a szépirodalmi könyvkiadás fejlesztése érdekében. 1954-ben útjára bocsátottuk az Olcsó Könyvtár-sorozatot, amely 1955-től kezdve hetente jelenik meg átlagban 70.000 példányban. Az Olcsó Könyvtár-sorozat fényesen bizonyítja, hogy új típusú könyvkiadásunk a magyar és a világirodalom leghíresebb remekműveivel akarja meghódítani az olvasók tízezreit és visszautasítja a lélekmérgező ponyvát, amely a kapitalista könyvkiadás tömegkönyve volt.

10.

A felszabadulás előtt az ifjúsági és gyermekirodalom — a klasszikusokat kivéve — lényegében nacionalista, klerikális fércművekből állott. Az elmúlt esztendőben könyvkiadásunk jelentős támogatásával, a párt ösztönzésére, kezdett kialakulni az új magyar ifjúsági irodalom. Ugyanakkor az Ifjúsági Könyvkiadó hozzáférhetővé tette a szovjet és más külföldi ifjúsági és gyermekkönyveket is. Ifjúsági könyvkiadásunk főleg az utolsó esztendőben hatalmas mennyiségi fejlődésen ment át. Jellemző adatként megemlíthetjük, hogy 1938-ban összesen 107 ifjúsági kiadvány jelent meg 350.000 példányban, 1954-ben viszont 194 ifjúsági művet adtunk ki 2,762.200 példányban. E nagy mennyiségi emelés ellenére sem tudjuk kielégíteni az igényeket, különösen a leporellók kiadásában tapasztalható elmaradás. Több könyvet kell kiadnunk az úttörő korosztály számára és a leányifjúság számára is.

11.

Az előzőekben már szó volt arról, hogy számszerűleg milyen nagy mértékben fejlődött tankönyvkiadásunk. Az elmúlt esztendőben számos új iskolatípus jött létre, ennél fogva újabb és újabb tankönyvekre volt szükség. Rendkívül kiterjedt technikai oktatásunk és kiszélesedett a főiskolai és egyetemi képzés is. Az elmúlt időszak tankönyvkiadására az volt a jellemző, hogy a tantervek gyakori változtatása miatt sokszor kellett kicserélni a tankönyveket is. Eppen ezért örömmel kell üdvözölni a kísérleti tankönyvek megjelenését, amelyek a kísérletezés és a hibák kijavítása után állandó jellegű tankönyvekké alakulnak át. A technikumok erős differenciáltságának megszűntetésével remélni lehet a különböző párhuzamos tankönyvek kiküszöbölését. Végül az egyetemi tankönyvek terjedelmének csökkentése és szabadforgalma lehetővé teszi az eddig túl magas árak mérséklését.

12.

Az elmúlt tíz év alatt nem csupán mennyiségileg növekedett könyvkiadásunk, nemcsak tartalmában változott meg, hanem kiállításában is. Kiadóink arra törekcsenek, hogy olcsó, de ízléses könyveket adjanak a dolgozók kezébe. Főleg az elmúlt két esztendőben javult lényegesen a könyvek művészi kiállítása és jelent meg egyre több szépen illusztrált könyv, amely hozzájárult az olvasók ízlésének fejlesztéséhez. Mindez nemcsak könyvkiadóink, hanem nyomdánk javuló munkáját is bizonyítja. Még mindig sok azonban a sajtóhiba, a nem meg-

felelő illusztráció, a csúf címlap és számtalan esetben találkozunk nyomási és kötési hibákkal is. Könyvkiadásunk és könyvnyomtatásunk jobb együttműködésére van szükség, hogy ezeket a hibákat kiküszöböljük.

Az elmúlt tíz év adatai azt mutatják, hogy könyvkiadásunk számottevő eredményeket ért el a kulturális forradalomban, hogy a megjelentetett könyvek hozzájárultak népünk műveltségi színvonalának emeléséhez. A könyvkiadás előtt azonban még mindig számos fontos feladat megoldásra vár. A márciusi határozat fényénél kiadónknak arra kell törekedniük, hogy a tudományban, az iparban, a mezőgazdaságban és az élet minden területén nagyobb segítséget adjanak, jobban válasszák meg a különböző témákat, amelyeket könyvalakban dolgoznak fel, határozottabban vegyék tekintetbe az előttünk álló legfontosabb feladatokat. Állandó kapcsolatban kell lenniük az olvasók széles tömegeivel, fel kell kutatniuk a szükségleteket és arra kell törekedniük, hogy a helyes igényeket ki is elégítsék. Egy pillanatra sem szabad megfeledkezni arról, hogy könyveinkkel ismereteket akarunk terjeszteni, nevelni akarunk és természetesen elő akarjuk segíteni az egészséges szórakozást. Tovább kell szélesítenünk olcsó kiadványokkal az olvasótábort és különösen fontos feladatunk az ifjúság nevelésének előmozdítása minél több és jobb ifjúsági kiadvánnyal. Ezeknek a feladatoknak a megvalósítása nem egyedül könyvkiadásunk ügye, a könyvtárak, a könyvesboltok dolgozóitól, minden olvasótól elvárjuk azt, hogy segítsék bírálataikkal, tanácsaikkal könyvkiadóinkat.

Köpeczi Béla

KITÜNTETETTJEINK

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa hazánk felzabadosulásának 10. évfordulója alkalmából **Vértes Györgynek**, az Országgyűlési Könyvtár vezetőjének a Munka Erdemrend; **Egyed Imrénnek**, a Kiadói Főigazgatóság főelőadójának a »Szocialista Munkáért« Erdemrem; **Dobos Piroskának**, a Népművelési Minisztérium főelőadójának, **Jászberényi Józsefnek**, a Szépirodalmi Könyvkiadó Vállalat igazgatójának, **Kerekes Andrásnak**, a kaposvári Megyei Könyvtár vezetőjének a Munka Erdemrem kitüntetését adományozta.

A népművelési mi iszter »A Szocialista Kultúráért« kitüntető jelvényt az alábbiak részére adományozta:

Csörgő István nyomdai összekötő, Mezőgazdasági Könyvkiadó Vállalat,

Dános Hugoné titkárnő, Ifjúsági Könyvkiadó Vállalat,

Doroghy Miklósné dr., szerkesztőségi vezető, Képzőművészeti Alap Kiadó Vállalata,

Fodor Kornélné lektorátus titkár, Művelt Nép Könyvkiadó Vállalat,

Fodor Zoltán főelőadó, Népművelési Mi isztérium,

Haudinger Ilona műszaki dolgozó, Szépirodalmi Könyvkiadó Vállalat,

Hofmann Ferenc főosztályvezető, Állami Könyvterjesztő Vállalat,

Király Ernő osztályvezető, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Vállalat,

F. Kovács Sándor megyei iverző, Állami Könyvterjesztő Vállalat,

Komáromi Zoltán korrektori csop. vezető, Új Magyar Könyvkiadó Vállalat,

Mihályi Imre főelőadó, Népművelési Minisztérium,

Pallós Sándor munkatárs, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Vállalat,

Patak Imre boltvezető, Állami Könyvterjesztő Vállalat,

Pintér Lászlóné előadó, Kiadói Főigazgatóság,

Sipos Imre munkatárs, Mezőgazdasági Könyvkiadó Vállalat,

Schindler Frigyesné felelős szerkesztő, Ifjúsági Könyvkiadó Vállalat,

Szabó Ferenc szerkesztő, Szépirodalmi Könyvkiadó Vállalat,

Szántó Endre főszerkesztő, Műszaki Könyvkiadó Vállalat,

Uhlík Rudolf osztályvezető, Műszaki Könyvkiadó Vállalat.

Könyvtáros szemmel az Ifjúsági Könyvkiadó utolsó két évének munkájáról

Könyvkiadásunk az utolsó két évben örvendetes minőségi és mennyiségi fejlődést mutat. Ezt az Ifjúsági Könyvkiadó működéséről is megállapíthatjuk. Ebben a beszámolóban azonban csak a gyermekkönyvtárak anyagáról, a 4—14 éves korú gyermekek részére kiadott könyvekről beszélünk és nem az Ifjúsági Könyvkiadó munkájának egészéről.

Elsősorban a mesekönyvekről kell szólnunk. Összehasonlítva az elmúlt évekket, itt mutatkozik a legnagyobb javulás.

A gyermekkönyvtárak olvasóinak legnagyobb része természetesen már legalább 7—8 éves, de az óvodáskorú gyermekek igényeit is ismerjük a szülők közléseiből.

Elsőül a képeskönyvekkel foglalkozunk.

Első kiadásának megjelenésétől fogva változatlan a sikere *Fazekas Anna: Öreg néne őzikéje* című könyvének. A jó szöveg és Róna Emy illusztrációi indokolják a könyv népszerűségét. (Egyetlen hibája a spirál-kötés, de erről majd még bővebben beszélünk.) *Kormos: Tréfás mackók* című könyve méltán érdemelte meg a József Attila-díjat; a gyermekek szeretete már régen megszavazta neki ezt a jutalmat. (Reméltük ugyan, hogy a második kiadásban már természetes színű mackókkal találkozunk!) A már klasszikusnak számító Móricz: *Állatmesék* nagybetűs kiadását szívesen olvassák a kezdő olvasók is. Kár, hogy illusztrációjának színtelensége nem méltó a kitűnő szöveghez.

Nem véletlen, hogy éppen verses meséket említettünk példaként. Minden könyvtáros tapasztalhatta, hogy a felnőtt olvasók általában nem szívesen olvasnak verseket — ezt »gyermekes« szórakozásnak tekintik; pedig így sok szép irodalmi élménytől fosztják meg magukat és szépen fejlődő új magyar versirodalmunk nem kapja meg méltó elismerését. A versolvasásra nevelni kell az embe-
reket és a gyermekkönyvtárosok tapasztalatai bizonyítják, hogy lehet őket nevelni — a kezdet kedvező eredménnyel kecsegtet. Ezért jó úton halad az Ifjúsági Könyvkiadó, amikor a *János vitéz* és a *Toldi* új kiadásával megindította klasszikusaink szépen kiállított és illusztrált műveinek kiadását. Ugyanezt a célt szolgálja a magyar klasszikusoknak az ifjúság számára induló sorozata, amely-

ben eddig *József Attila* és *Csokonai* versei jelentek meg és amely a továbbiakban *Vörösmartyu*, *Arany*, *Fazekas Mihály*, *Ady* verseit, a magyar népballadák és a *Hazádnak rendületlenül* című gyűjteményt adja majd az ifjúság kezébe. Bár jól tudjuk, hogy a könyvek olcsósága nem lelicsinylendő szempontja a kiadásnak és a terjesztésnek, számos tapasztalattal bizonyíthatjuk, hogy a fűzött kötés — amelyben ez a sorozat megjelenik — gyermek olvasók kezében hamar tönkremegy.

A kevésbé sikerült verses kiadványok közül a *Csíp-csíp csóka* című gyűjteményt említjük meg, amely arra példa, hogy a gyermek szellemi színvonalára hivatkozva sem szabad értelmetlen szöveget kiadnunk. Mert bár helyeseljük a népi mondókák, találós kérdések népszerűsítését — illetve éppen mert helyeseljük —, nem értjük, milyen pedagógiai vagy művészi célt szolgálnak, milyen »népköltészetet« népszerűsítenek

Róna Emy illusztrációja az *Öreg néne őzikéje* című mesekönyvben

— Ha felhírod egyedül, kolosozom a vízestekkel! —
 bizaltta Kati ingerkedve Peti, aki körben már egészen fel-
 ébredt s érdeklődve figyelte a kislány tőpreugását.

Kolozsanádja a vízesteket! A pirosat, a kéket, a zöldet,
 a rózsaszínűt, a sárgát, a lilát! Az aranyat is? Azt is... Kati
 gyorsan kránigálta magáról a hosszú halálágot és nagy-
 nehezen becébjűt a nappali ingbe.

*Kolozsvári Pál illusztrációja
 a Kati öltözködik című könyvből*

az ebben a kiadványban található ilyen
 és ehhez hasonló mondások:

*Eltörött a köcsögöm,
 Senkinek se fösögöm.*

Az utóbbi években néhány igen jó,
 nagy mesegyűjtemény került kiadásra,
 de számuk még most sem elégti ki sem
 a könyvtárosokat, sem a gyermekolvasó-
 kat. A Benedek Elek-mesekönyvből
 például háromszor ennyi sem volna elég.
 Nagyon keresett *Kolozsvári Grandpierre
 Emil Csudafurulya-ja* és a *Repülő hajó*
 című szovjet mesegyűjtemény. *Illyés
 Gyula Hetvenhét magyar népmesé-je*
 még jobb és még kelendőbb volna, ha
 újabb kiadása a gyermekeknek érthe-
 tőbb nyelven készülne — és szebb, a
 gyermeki képzeletet jobban megragadó
 illusztrációkkal! — Igen jó kezdeménye-
 zésnek bizonyultak a *Kerek egy esztendő*
 évenként megjelenő kötetei. Kár, hogy
 éppen versanyaguk színvonala ellen es-
 het kifogás. Csak kezdetnek tekintjük
Andersen kötetét, *A rút kis kacsa-t*,
 mert csak hét mesét tartalmaz; remél-
 jük, hogy bővebb Andersen-kiadás fogja
 követni.

A gyűjteményekről beszélve súlyos hi-
 bának tartjuk egyes könyvek apróbetűs
 kiadását, amilyen az *Orosz mesék*. (Az
 Új Magyar Könyvkiadó adta ki — nem-

követendő példával szolgálva az Ifjúsági
 Könyvkiadónak, s kis túlzással: merény-
 letet követve el a gyermek szeme ellen.)

Új ifjúsági irodalmunkról már sokan
 és sokszor megállapították, hogy hiány-
 zik belőle a humor. Egészen a legutóbbi
 időkig nem jelent meg humoros ifjúsági
 olvasmány. Több olyan típusú, jóízű ne-
 vetést fakasztó történetre volna szükség,
 amilyeneket Noszov ír le. Ezért öröm-
 mel üdvözöltük *Komjáthy Aranykert-
 jét*, amely gyermekekről szól, mulatságos
 történet és nem lóg ki belőle a »pedagó-
 giai lóláb«. *Tersánszky Józsi Jenőtől a
 Misi mókus-hoz* hasonló vidám, kicsiket-
 nagyobbakat egyaránt szórakoztató írá-
 sokat várunk. *Donáth: Kati öltözködik*
 című könyvét azért szeretik a gyermekek
 és a szülők, mert a kicsik mindennapi
 életével foglalkozik.

Az új magyar ifjúsági irodalom a
 legjobbat eddig a történelmi regény
 műfajában alkotta. A könyvtárosok, pe-
 dagógusok és a fiatal olvasók szinte egy-
 hangú véleménye szerint az utóbbi évek
 egyik legjobb ifjúsági történelmi re-
 génye *Hollós Korvin Lajos: A vörös-
 torony kincse* című regénye. Kielégíti az
 ifjúság kalandvágyát, de történelmi is-
 mereteit is gazdagítja. Várjuk második
 kiadását. Szintén a nagyobbak, a 14—16
 évesek számára érdekes, hasznos olvas-
 mány *Vitányi: Főhadnagy Fazekas* cí-
 mű könyve. Érdekes főleg azért, mert
 nem reked meg a XVIII. század hazai
 eseményeinek ábrázolásában, hanem el-
 viszi az olvasót Bécsbe, sőt a forradalmi
 Franciaországba is. Felkelti az érdeklő-
 dést a külföldi történelmi és irodalmi
 események iránt s így az olvasó kedvet
 kap ilyen tárgyú könyvek olvasásához is.
 Szinte érthetetlen, hogy ez a kltűnő
 könyv csak hátezer példányban jelent
 meg, noha a többi történelmi regény tíz-
 ezres példányszáma is kevésnek bizo-
 nyult.

A történelmi regények iránti érdeklő-
 dés kívánatosabb teszi, hogy többi írónk
 (Hegedűs Géza, Szántó György, Geréb
 László és mások is) folytassa történelmi
 regényei sorát és az eddig mostohán
 kezelt korok (pl. Mátyás király, Nagy
 Lajos, a honfoglalás ideje stb.) témáját
 is feldolgozza.

A világtörténelemben enged bepillan-
 tást Jan Spartacus című regénye. Ezt
 még a kisebbek is érdeklődéssel olvas-
 sák. — *Révay József: Párduc* című
 könyve a serdültebb korosztálynak íródott,
 pedig ókori tárgyú regényre szükségük
 volna a 12—14 éveseknek is. A kiadó ez-
 zel a könyvvel vezette be azt a gyakorla-
 tot, hogy a hátlapon közli: milyen korú
 olvasóknak szánja a könyvet. Ezzel a jel-
 zéssel mind a könyvtárakban, mind a

könyvesboltokban sok félreértést el lehet kerülni. Számos olyan könyv hever olvasatlanul a könyvtárak polcain, amely kizárólag az Ifjúsági Könyvkiadó jelzése miatt nem jut el a megfelelő korú olvasókhöz.

Minden könyvtáros tapasztalhatta, hogy tízéves és ennél idősebb gyermekek, különösen a fiúk ezzel a kívánsággal lépnek be a könyvtárba: »Kérek valami jó izgalmasat!« Ez az igény magyarázza a Verne-könyvek hallatlan népszerűségét. Mindegyikért valóságos harc folyik a kölcsönzés alkalmával. Örömmel üdvözlöljük *A rejtelmes sziget*, a *Némo kapitány*, a *Tizenöt éves kapitány*, a *Sándor Mátyás és a Grant kapitány gyermekei* című Verne-regények újabb kiadását. Ígéretet kaptunk egy *Cooper-sorozat* megjelenésére is. Ebben a műfajban azonban sem az eddigi kiadványok, sem az ígéretek beváltása nem elégíti ki a szükségletet. Ha nem adunk megfelelő mennyiségű, művészi igénytelten írt kalandos könyvet a fiatalok kezébe, könyvnyel a ponyvához fordul. (Meg is teszi.) Éppen ezért szükséges *Jack London* műveinek további kiadása is.

A kalandos regények keresettségét kívánva kielégíteni *Komaromi: Bátrak ha-*

jója című könyve. Az érdeklődést keltő címlap, a kitűnően megválasztott cím, az érdekes téma vonzza az olvasókat. A könyv tartalma azonban némi csalódást okoz. Nem feladatunk, hogy éppen ezzel a könyvvel kritikailag is foglalkozzunk, de minthogy az egyik legújabb kiadványról van szó, beszélnünk kell néhány kirívó hibájáról. Ezek közt a legnagyobb, hogy helyenként unalmas. Nyelvezete furcsa meglepetéssel szolgál. A 20—22. oldalon »rossze« felkiáltással mutatkozik be a könyvben szereplő magyar matróz — szerencsére később, a veszedelmes kalandok közepette, már leveti ezt a »magyaros« modort. A 75. oldalon a matrózok »szesz«-szal iközöntik egymást — 1873-ban (amivel nem azt mondjuk, hogy ez a közsónés 1955-ben gyönyörűséges). A könyv első felében »kapucnit« hordanak a matrózok, később az író meglelte a magyar kifejezést és csuklyával látta el őket. (Lektor!) A 37. oldalon található illusztráció külön magyarázat nélkül jellemzi a könyv humorát, a 141. oldal illusztrációja viszont egészen mást ábrázol, mint amit a szövegben olvashatunk. — Ezek nem lényeges hibák, de megmagyarázzák: miért vesztí népszerűségéből egy-egy vonzónak ígérkező könyv.

sem tudott a meglepetten nézte a körülötte álló különös alakokat. Egy vette, hogy azok az elvároszolt kutyák kísérői — a fogadót ugyancsak első percén kénytelen kasszák nézte — őt magát pedig szótlan elvároszolták és ezért nem tud megmozdítani.

Sancho Panza, aki régebben volt olyan boldog, maip a gurdája, rugón állított a székén, ráismert a kőbőrtetűkre, de óvatossággal nem szót egy szót sem. Behatók a kettőre a szobák, elhelyezték benne a lovakat, a kőbőrtetűk vállakra vettek és éppen tudni akartak vele a székéhez, amikor olyan jézető, olyan hatalmas hang hallatszott, hogy senki se hitte volna, hogy a borbély így tud borbólálni, ha akar. Hosszú szótzat inteztet Don Quixotehoz.

Ő, Róképű lovag: ne lepőd meg el fogadásodon, mert ennek meg kellett történnie, hogy amél hamarabb befejezhesd az elkészült kalandot. Ez pedig akkor fejeződik be majd, mikor a manohai biliszkó orváln és a tolvánok fehérgalamb cserecsellének és bűntörő nyak-

kat alázzattal a házaság igájába hajítják. Ebből a házaságtól mentek sarjadék születtek majd, méltó lovag a hős apa hírnevéhez! Te pedig, ó legemesebb és legemesebbébb győzelemhordó miedarok körül, sikkenek oldalán várták kard volt, ne csüggedj és ne szoromodj azon, hogy így viszik el mellőled a kőbőrtetűk virágát. Mert ha a világ gerontójának is úgy teltek, te csakhamar olyan rugas állhatsz jász, hogy magad sem ismered rá magadra és józónak egyetlen ígéréte sem marad beteljesítetlen. Még afelől is megnyugtattak a biliszkó Mentronians nevében, hogy herkulis szótzatad bűnt rendelés napod csak követel a háza. A elvárásod lovagot lépésd lépése, mert székűk van arra, hogy továbbra is együtt maradjatok. Minthogy pedig nekem többet mondanom nem szabad, sőt székűk henneteket: két előzetes, két vártam, ergem senki meg ne szorodj.

A jászok székűk henneteket jár kasszák felmentek, majd olyan elhálva retek, hogy meg azok is megijednek azokrak hirték »kasszák« székűk henneteket a teltáta Don Quixote pedig az a jászoktól egészen megijesztették, mert

Kass János illusztrációja a *Don Quijote* ifjúsági kiadásához a kép és szöveg sajátos, kifejező összhangját mutatja

A kalandos regény egyik válfaja a fantasztikus regény. Ebben a műfajban Vernén kívül legnagyobb a sikere *Ob-ruscsev: Utazás Plutóniába* című könyvének. Méltán, mert nemcsak izgalmas, de hitelesebben és Vernénél alaposabb tudományossággal ismerteti az óslényt és ezzel betölti az ismeretterjesztés feladatát is. Kár, hogy a műfajt képviselő magyar könyvek közül *Fazekas Csodálatos utazás*-a az érdekes kezdet után unalmassá válik, a téma veszít merészségéből és a múlt gyenge, elnagyolt »korrajzába«
fullad.

Sok szó esett már a lányoknak szóló könyvekről, olyan értelemben, hogy nincsenek. Ezért kerülnek elő a Cilikék és Csöpiék. A Cilike-divat fellángolt és ellene csak jó könyvekkel, lányokról szóló, lányok problémáit tárgyaló irodalommal lehet védekezni. Dicséret illeti a kiadót, hogy kiadta *Thury Zsuzsa Francia kislány-át és Nagy Zsuzsa Csak-azértis* című regényét — mindkettő nagyon népszerű. Eljutott már a könyvtárakba *Thury Zsuzsa: Zalai nyár* című könyvének híre is, amely már magy lépéssel maga mögött hagyja elődeit és már az ifjúság érzelmi életét is bemutatja. Az e téren mutatkozó szükséglet-höz mérten azonban ezek a kiadványok alig többek első fecskéknel és igazán csak azért tudjuk örömmel fogadni őket, mert reméljük, hogy a többiek is jönnek majd utánuk.

Könyvkiadásunk, illetve irodalmunk elsősorban a 9—11 éveseknek maradt adósa, azoknak, akik már kinőttek a mesekönyvek világából, de még nem elég érettek Verne, Jókai vagy más klasszikusok olvasására. Az utóbbi időben alig jelennek meg ennek a korosztálynak életét ábrázoló könyvek. Nem a régi sematikus úttörő-regényeket hiányoljuk; ebben a témakörben fenyeget talán a legjobban a sematizmus veszélye és ifjúsági íróink alighanem ezért vállalkoznak olyan gyakran ilyen tárgyú regények írására. Pedig nagy szükség van rájuk, a gyermekek jogosan kívánják a saját életükről szóló könyveket.

Az ismeretterjesztő könyvek olvastása nem könnyű feladat a könyvtáros számára. Hogy ezt a feladatot mégis elláthassa, szórakoztatón megírt, érdekes könyvekre van szüksége. Ilyen könyveknek az utóbbi években bizony nagy hiányát érezzük. Nem véletlen, hogy például *Jókl: Basilius Knox, Danjko: Kínai titok, Szvesnyikov: Az üveg titkai* sok-sok példányát valóságos rongyvá olvasták a fiatalok, ugyanakkor az újabb művek olvasatlanul vernek. *Kittenberger Kálmán* afrikai vadászalandjait elbeszélő írása, bár ismeretterjesztő könyvként jelent meg, a legizgalmasabb kalandregénynek is beillik. *Lestyán Sándor* »természettudománnyal«
foglalkozó könyveit is régóta nélkülözik a pajtások.

Beszélnünk kell röviden a kiadványok külsejéről is. Nem hagyhatjuk szó nélkül a spirál-kötéssel kapcsolatos gondjainkat: az így kiadott könyvek darabokra hullnak — a gyerekek viszont spiráldrótt-karkötőkkel és gyűrűkkel ékesítik magukat.

A külső forma és a tartalom egységének hiánya sok bosszúságot okozott már olvasóknak és terjesztőknek egyaránt. Legkirívóbb példák erre a *Puskin: Mese Szaltán cárról, Jókai: Leautungi embenkék* és a *Gorkaj: Ilja gyermekkora* című műveknek albumalakú kiadása — megtevesztik a könyvtárost és olvasót mesekönyv-külsejükkel, noha nagyobbaknál szánt olvasmányok.

Az illusztrációról mindenütt szó esik, ahol gyermekkönyvekről beszélnek. Nemcsak művészi, de pedagógiai hiba is, ha az illusztráció nem fedi a szöveget (l. Komáromi: Bátrak hajója). Az Ifjúsági Könyvkiadó megígérte, hogy ezt a kérdést szakemberekkel megvitatja — várjuk az eredményt.

Könyvtárosi tapasztalataink e rövid beszámolójával csak érintettük az egyes problémákat, a többi könyvtáros valószínűleg értékes tapasztalattal tudná őket kiegészíteni. Ezért javasoljuk az ifjúsági könyvtárosok országos tapasztalatcseréjét.

Kepes Ágnes—Szász Eta

Schiller halálának 160. évfordulójáról kiállítással emlékezik meg az Országos Széchényi Könyvtár. A kiállítást a bejárati folyosón május 9-én nyitották meg.

Pótpületeként kiuntalták a Puskin-u. 26. számú épületet az Országos Széchényi Könyvtárnak. Ebben az épületben helyezik el a Zenemű-, Mikrofilm-, Plakát- és Aprónyomtatványtárat, a Szerzeményi Oszlályt és a Nemzetközi Kapcsolatok Csoportot. (OSZK.)

A felszabadulási héten nagy kiállítást rendezett a pápai járási könyvtár. A kiállítás a járási könyvtárhoz tartozó terület 10 éves könyvtári fejlődésével foglalkozott, gazdagon illusztrált anyagát több könyvtáros is megtekintette.

22 cseh és szlovák író 219 művét fordították le a Szovjetunió népeinek nyelvére a Nagy Októberi Szocialista Forradalomtól 1954. év derekáig. A kiadott művek példányszáma 6 271 000. (Krihovna.)

Néhány szó a textilipari üzemi könyvtárak szerzeményezéséről

Ha egy könyvtárban egypár hónapra visszamenőleg megnézzük a beszerzett könyvek jegyzékét, sokat megtudhatunk a könyvtárról és a könyvtárosról is. Mint nyitott könyvből kiolvashatjuk, együtt fejlődött-e a könyvtári állomány a könyvkiadással, gyarapodott-e új, értékes könyvekkel. Megtudhatjuk, milyen képzett, körültekintő a könyvtáros, hogy mennyire segít olvasóinak minél szélesebb műveltségre szert tenni, vagy csak szolgai módon elégíti ki olvasói kívánságát.

Az utóbbi fél év ilyen irányban szerzett tapasztalatai arra figyelmeztetnek, hogy a textilipari üzemek többségében minden tervszerűség és megfontolás nélkül vásárolnak könyvtáraink, s ezzel már gátolják a szakszervezeti könyvtárak, az olvasómozgalom fejlődését. Szinte általános jelenség, hogy a szakszervezeti könyvtárak állományának 30—40 százaléka kihasználatlanul heverő kötetekből áll. Az állomány rossz összetételéből adódik az is, hogy az olvasók érdeklődését csak egy irányban, a szórakoztató regények olvasásával tudjuk kielégíteni. A mai nem eléggé átgondolt beszerzés mellett csak igen kis mértékben tudják szakszervezeti könyvtáraink segíteni az olvasók politikai és általános műveltségének emelését, fejlődését.

Ezeknek a hibáknak a gyökere abban van, hogy könyvtáraink azonos tulajdonságokkal, azonos érdeklődési körrel, azonos műveltséggel rendelkezőnek könyvelik el olvasóikat. Nem veszik figyelembe, hogy fiatalok, idősek, anyák és gyermekek, fizikai dolgozók és technikusok, hat elemivel és érettségivel rendelkezők mind megtalálhatók olvasóik táborában. A sokféle ember sokféle tulajdonságát az »olvasók« gyűjtőfogalom elfedi a könyvtárosok előtt. A Budai Pamutfonó könyvtárosa például három hónap alatt megjelent, asszonyokat, anyákat érdeklő könyvekből a *Gyermek és irodalom* című könyvet, vagy a háziasszonyokat, feleségeket érdeklő *Szakácskönyv*-et, *Horgolókönyv*-et egy példányban sem rendelte meg, pedig az üzem többsége módolgozó.

Nem egyedülálló példa ez, mert a textilüzemek szakszervezeti könyvtáraiban nagyon kevés a kimondottan nőket, anyákat, háziasszonyokat érdeklő könyv.

Még ennél is súlyosabb a helyzet a politikai és ismeretterjesztő művek beszerzésénél. Az utóbbi évben kevés könyvtáros akadt, aki az újonnan megjelent politikai és ismeretterjesztő könyvekkel is

A Keltex könyvtárában

gyarapította volna könyvtárát. Végignézve a Fehérneműgyár »megrendelő« jegyzékét, kiderül, hogy az utóbbi három hónapban, a Könyvtárellátónál 52 kötet regényt rendeltek meg, és egyetlenegy politikai művet sem. Pedig ez idő alatt jelent meg *Lenin Műveinek* 12. kötete, *Mao Ce-tung Válogatott Művei* 4. kötete, *Az I., II., III. Internacionálé*, Zetkin: *Az ifjú Sztálin*, és Molotov: *A nemzetközi helyzetről* című művek. A Fehérneműgyár 2600 kötetes könyvtárában ezeknek a jelentősebb politikai műveknek egy példányban meg kellene lenniök. Nem arról van szó, hogy térjünk vissza a régi hibákhoz, amikor 20—30 példányban is beszerzték könyvtáraink a különböző politikai műveket, hanem arról, hogy a legfontosabb, a politikai kérdéseket átfogóan tárgyaló kötetek legalább egy példányban meglegyenek könyvtárainkban. Még akkor is szükség van ezekre a könyvekre, ha csak ritkán, egy-egy előadásra, röpgyűlésre, szemináriumra vagy konferenciára való felkészülésnél keressük őket.

»Csak szórakoztató regényeket akarnak olvasni dolgozóink« — jelszóval »hadat üzentek« könyvtáraink az általános műveltséget, látókört fejlesztő ismeretterjesztő könyveknek is. Ez annál is súlyosabb, mert két-három évvel ezelőtt is hiányoztak már könyvtárainkból a természettudományos, földrajzi, pedagógiai stb. ismeretterjesztő könyvek. Nem azt javasoljuk, hogy brosrákkal tömjék tele a könyvtár polcait, mert szép kötésben, nagyobb terjedelmű ismeretterjesztő sorozatok is megjelennek; pl.: a »Műveltség« Könyvtára« c. sorozatban megtalál-

A soproni Selyemszövő Gyár könyvtárában

ható népszerű, könnyen érthető formában megírva az általános iskola anyaga. Földrajzi, történelmi, matematikai, biológiai, fizikai, irodalomtörténeti stb. könyvekkel a könyvtáros segíthet olvasóinak az általános műveltség megszerzésében. Erre annál is inkább szükség van, mert az üzemi dolgozók nagy részének csak elemi iskolai végzettsége van, különösen a fiatalok érzik a tanulás hiányát. Fontos feladata tehát minden könyvtárosnak, segítséget adni az olvasóknak az életben szükséges általános műveltség megszerzéséhez. Hogyan tudja ezt a feladatot a Csillaghegyi Lenárúgyár könyvtárosa jól megoldani, amikor közel fél éve egyetlenegy ismeretterjesztő könyvet sem vásárolt. Az egész könyvtárban, amely 2000 kötetes, összesen 115 kötet ismeretterjesztő könyv van, ennek is nagy része kis terjedelmű brosúra.

Az olvasók általános műveltségét fejlesztik a művészeti könyvek is. Mégis a textilszakszervezet budapesti bizottságához tartozó 70 szakszervezet könyvtárban a könyvállomány 0.3 százalékát teszik ki a művészeti könyvek. Könyvkiadásunk pedig az utóbbi évben már igyekszik kielégíteni népszerű művészeti könyvekkel is az igényeket. A »Kultúra mesterei« és »Magyar mesterek« című sorozatokban, pl. a legjobb írókról, festőkről, szobrászokról népszerű formában írott tanulmányokat találunk. Egy ilyen sorozat növeli a könyvtár értékét, díszére válik a könyvtárnak, mégis ezekből a sorozatokból csupán szórványosan, egy-egy kötetet találni könyvtárainkban.

A beszerző munkának jellemző hibája, hogy a politikai és ismeretterjesztő, művészeti, vagy verses kötetek vásárlását elhanyagolják, s szinte kizárólag csak regényeket vásárolnak könyvtárosaink. Köztudomású, hogy szépirodalmi könyvkiadásunk hosszú ideig elhanyagolta a magyar és külföldi klasszikus művek kiadását. Most megnyílt a lehetőség ezeknek a

műveknek a beszerzésére, helyes a megjelenő klasszikusokból a szükségeseket megvásárolni, de ne öt-hat példányban, mint ahogy a legkisebb könyvtár is teszi a Jókai-regényekkel. Szerezenek be a könyvtárakba klasszikusok mellett több új magyar és szovjet, valamint népi demokratikus szépirodalmi könyvet is.

»Jó! — mondják erre könyvtárosaink, — mi beszereznénk — ha lenne anyagi fedezet rá — politikai, ismeretterjesztő és egyéb műveket is, de szépirodalmi könyvekből is több jelenik meg, mint amennyire keretünkől futja.« Ne törekedjenek könyvtárosaink az összes kiadott szépirodalmi művek összevásárlására, erre úgy sem képesek. Ha hónapról hónapra észszerű előrelátással válogatják össze, a rendelkezésükre álló pénzüsszeget is figyelembe véve, a megvásárolandó könyveket, akkor jut erre is, arra is. A budapesti bizottsághoz tartozó legkisebb könyvtárnak is biztosítva van havonta a kultúrki költségvetésből könyvek vásárlására egy bizonyos összeg, ami a tervszerű vásárlás alapját képezheti.

Hogyan vásárolnak ma könyvtárosaink? Ha szerződésük van a Könyvtárellátóval, akkor a »Megrendelőjegyzék«-en kijelölik legtöbb esetben saját tetszésük, igényük alapján a vásárolandó könyveket. Még elég ritkán veszik figyelembe az olvasók kérését és még ritkábban azt, hogy a könyvtár még meglévő állományán milyen összetételű. A Budapesti Lenfónó könyvtárában nagyon kevés a mesekönyv, pedig nagy az érdeklődés iránta. De a könyvtárosnak ez nem tűnt fel, nem vásárol mesekönyveket, mert nem tanulmányozza az olvasók érdeklődését és nem veszi figyelembe a könyvállomány összetételét.

Szakszervezeti könyvtárosaink többségének beszerző munkájára még ezek a hibák a jellemzőek. Van azonban nem egy olyan üzemi könyvtár is, mint a Keltexé, ahol a könyvtáros gondosan, válogatva vásárol. Figyelembe veszi, milyen a könyvtár összetétele, feljelgyzi az olvasók kívánságát, megnézi a megjelent könyvek jegyzékét és ezek után már nem mehez a helyes beszerzés, az állomány gyarapítása.

A Könyvtárellátó a szerzeményezés nélkül, sok körültekintést igénylő munkájához is sok segítséget tud adni könyvtárosainknak. Ezért javasoljuk minden könyvtárosnak, kössön szerződést a Könyvtárellátóval. A szerződés előnyeiről már nem egy cikket közölt A KÖNYV című folyóirat.

Ezeket a hibákat látva, a szakszervezetek kultúrosztályainak, területi és üzemi kultúrfelelősöknek az eddiginél jobban kell segíteniük könyvtárosainkat a szerzeményezés, felelősségteljes munkájában.

Baranyai Tiborné

Vidéki könyvtáraink tudományos munkája

A megyei könyvtárak működési szabályzata, az általános műveltség terjesztése és a területéhez tartozó könyvtárak módszertani irányításán kívül, bizonyos tudományos feladatok végzésére is utal. A könyvtár hármass funkciója, az olvasószolgálat, a hálózathoz tartozó könyvtárak módszertani irányítása mellett, fontos feladatként jelöli meg a tájra vonatkozó irodalom (könyv, folyóirat, napi sajtó és egyéb nyomtatvány) gyűjtését, melyeknek feltáráásával közvetlen segítséget nyújthat a tudományos kutatómunkához. Ennek a feladatnak rendszer elvégzése első helyen fontos ott, ahol a tudományegyetemek mellett működő tudományos intézeti könyvtárak nincsenek.

Könyvtári hálózatunk gyors fejlődésével párhuzamosan, a könyvtárosok politikai és szakmai képzettsége is fokozatosan emelkedett. Egyre igényesebbek lettek az olvasók és kívánságokkal naponta tervszerűbb és a tudományos követelményeknek megfelelő igényt támasztanak a könyvtárak dolgozóival szemben. A könyvtári munka minőségi javulásával, az olvasók általános műveltségének emelkedésével mindig jobban kiszélesedik az olvasók érdeklődési köre, és ennek megfelelően fokozatosan fejleszteni kell a könyvtár állományát. A szépirodalom mellett a tudományos műveket is megkeresik a maguk olvasói. A könyvtárak az állománygyarapításnál ma már nem hagyhatják figyelmen kívül az olvasók érdeklődését, így rövid időn belül, a tudományos irodalom egy külön részeként bekerült a könyvtárakba a *tájékoztató irodalom* is. Különösen megérett a *megyétörténeti* művek iránti kereslet, a *lakóhelyismereti* kutatás óta. A megye pedagógusai öntevékenyen kapcsolódtak be a helytörténeti kutatásba, hogy iskolai és iskolán kívüli nevelőmunkájuk során az összegyűjtött helyi haladó hagyományokat a hazafias nevelés szolgálatába állítsák.

A III. pártkongresszuson Rákosai elvtárs beszédében kulturális fejlődésünk egyik jelentős feltételeként emelte ki nemzeti hagyományainkat, amikor azt mondta: *»Az ifjúság hazafias nevelését nemzeti művelődésünk és történelmünk gazdagabbán feltárt örökségével kell megalapozni.«* A szülőföld és a haza szeretetének egyik forrása népünk történeti, irodalmi és művészeti múltja, s azok a haladó hagyományok, melyek a jövőbe mutatnak és szocialista kultúránk fejlődését szolgálják.

Történelmi ismereteink gyarapítása közben tudjunk csak levonni a múlt ta-

nulságait és érthetjük meg a jelent, melyből műveltségünk emelkedésével egyre inkább kibontakozik a jövő kepe.

A szocialista embernevelés el sem képzelhető a táj — amelyen él — s annak gazdasági, társadalmi és művelődési múltjának és jelen eredményeinek beható ismerete nélkül. Ezt a nevelőmunkát az iskolán kívül az arra hivatott állami és tömegszervezeteknek, tudományos és közművelődési intézményeknek kell elvégezniük.

A szülőföld igazi szeretete alapja és kiinduló pontja hazánk megismerésének. Ehhez az első lépés egy-egy helység, üzem, táj, megye, vagy országrész történeti anyagának, irodalmi emlékeinek összegyűjtése, majd annak értékelő rendezése után tudományos felkutatása az olvasók és a kutatók számára. A helytörténeti anyag felhasználása érdekében behatóan kell foglalkozni a községek lakóinak életével, az üzemek fejlődésével, a tájjal, melyen a dolgozó nép nagy családja közössége él, a megye, országrész múltjával és fejlődő jelenével, ahol a munka lázában épül népünk jövője. *Ezen a téren könyvtárosainkra szép és megtisztelő munka vár.*

A működési szabályzat által körvonalozott feladatokat nem lépi túl a könyvtár, sőt akkor tölti be a reá váró hivatását, ha a megye lakosságának tudományos irányú érdeklődését úgy elégíti ki, hogy közben a tudományos intézmények színvonalára emelkedik. A megyei könyvtár a múzeum és levéltár mellett tudományos működését akkor fogja biztosítani, ha gyűjtőkörén belül a könyvtár profiljának megtartásával, a *tudományos jellegű történeti irodalommal együtt, irodalomtörténeti szempontból értékes kéziratokat, helytörténeti feljegyzéseket, színhagyományok alapján összegyűjtött néprajzi és az üzemek, gyárak életére vonatkozó írásos emlékeket, fényképeket beszerzi a könyvtár adattára számára.*

Nagyon fontosnak tartom a könyvtár tudományos munkája mellett a megye *»Kültúrtörténeti Albuma«*-nak összeállítását, melyben nagy szülőföldünk (tudósok, írók, művészek) fényképei és rövid életrajzi adatai foglalnak helyet. Egyidejűleg részletes adatgyűjtést kell végezni a megyei vonatkozású kiemelkedő történeti események anyagának összeállításához is. Ehhez is szükséges az, hogy fényképeket is gyűjtsünk, melyek bemutatják a tájat, ahol az események lejátszódnak, a várakat és településeket, ahol népünk évszázadokon át élethalálharcát vívta szabadságáért, a nagy nemzeti hő-

sök emlékműveit, melyek történelmünk kiemelkedő eseményeit jelzik.

Különösen fontos ez a munka azokban a könyvtárakban, amelyeknek története alig egy félvévtizedes múltra tekint vissza. Ezek közé tartozik a zalaegerszegi Megyei Könyvtár is, amely 1950-ben alakult. Elődje mindössze 1 méter hosszú és 50 cm magas fenyőfaszekrény volt, csupán 70 kötet könyvvel, mely 1945 előtt a »városi népkönyvtár« címet viselte. Ilyen előzmények után, amikor a könyvtár hajlékot kapott, teljesen töretlen utakon járt. Nem volt kicsi feladat kiépíteni a megye könyvtári hálózata mellett a város dolgozóit és a könyvtár között ma fennálló kapcsolatot és fokozatosan eljutni addig, hogy 1955. év első negyedében Zalaegerszegen 16.171 kötet könyv forduljon meg az olvasók kezében. Az öt éve működő könyvtárnak, ha szűk keretek között is, van kielégítő helyisége és 17.858 kötet helyi kölcsönzési állománya.

A könyvtár a helytörténeti irodalom gyűjtését 1953-ban kezdte meg. Jelenleg néhány száz olyan kiadvány van a könyvtár birtokában, mely alapot képez a tájjellegű részleg kiépítéséhez és eligazítást nyújt a további gyűjtő munkához.

Sokkal gazdagabb a könyvtár »Kultúrtörténeti Adattára«, melynek gyűjtését a Zalamegyei Néprajzkutató Munkaközösség 1945-ben kezdte meg. A néprajzi munkaközösség 127 tagja tíz éven át közel 15 ezer lapnyi néprajzi és megyetörténeti anyagot gyűjtött össze. Az

adattári kéziratgyűjtemény beletárolt 383 tételből eddig elkészült a gyűjtői és a földrajzi katalógusa. A gyűjtött kézirat 113 zalai községről tartalmaz adatot, és az első negyedévben 33 község helytörténeti kutatását segítette a könyvtár. A gyűjteményben 814 népdal, 1141 népdalszöveg, több száz lapnyi népmese és 67 népi tánc leírása is megvan. A népdal és a népköltészeti anyagról elkészült a gyűjtői és a földrajzi katalógus. Zala megye kulturmunkásainak és történelmi nagyjainak életrajzát és munkásságát egy háromkötetes kéziratot munka foglalja össze betűrendben, melyről időrendi, földrajzi és betűrendes katalógus ad a kutatóknak tájékoztatást.

Részben elkészült a megye irodalmának bibliográfiája is, mely magában foglalja a megyére vonatkozó könyvek, folyóiratokban megjelent cikkek és naplók bibliográfiai adatait és a megye sajtótörténeti anyagát is. A *tájbibliográfia* szerkesztésének munkája és annak összeállítása komoly hiányt pótolna a könyvtár további feladatainak megoldásához. Arra törekszünk, hogy könyvtármányunk katalógus útján történő feltárásával, valamint segédkönyvtárunk kiegészítésével megoldjuk a helytörténeti kutatás területén eddig megmutakozó nehézségeket és igyekszünk tökéletesíteni ezen a téren tájékoztató szolgáltatunkat, hogy egy lépéssel előbbre vihesük a vidéki könyvtárak tudományos könyvtárrá válásának ügyét.

F ü l ö p I s t v á n

MEGJUTALMAZOTT LEVELEZŐINK

Nagy Endre (Kohász Szakszervezet) Beesk Andor (Főv. Szabó Ervin Könyvtár XIX. ker.), Szőlősy Tibor (Miskolc, Megyei Könyvtár), Kovács Károly (Székszó, Jánási Könyvtár) és Irányi Lujza (Főv. Szabó Ervin Könyvtár, VI. ker.) levelezőinknek könyvjutalmat küldtünk.

Az Országos Műszaki Könyvtár 1955. évi I. negyedévi munkájáról

Az Országos Műszaki Könyvtár állománya 1955. év első negyedében 3074 kötet könyvvel, 1260 féle folyóirattal, 50 296 darab szabadalmi leírással és 3309 darab szakfordítási másolattal gyarapodott.

A jelzett időszakban 31 266 olvasó és 8473 kölcsönző vette igénybe a könyvtárat és összesen 73 242 kötet könyvet, illetve folyóiratot tanulmányoztak. Az olvasásra kiadott szabadalmak száma 764 567 darab volt.

A könyvtár fordítási osztálya az elmúlt negyedévben 955 szakcikket fordítottat le 11 326 oldal terjedelemben és 47 353 oldal fordítási másolatot juttatott el a megrendelő üzemekhez és kutatóintézetekhez. (OMK.)

A *Mintakatalógusról* ankétot rendezett az Orsz. Széchényi Könyvtár április 18-án. A hozzászólók a kiadvány szerkesztését, válogatását bírálták meg és elmondták tapasztalataikat a kiadvány felhasználásáról is. (OSZK.)

A gothai Landesbibliothek nemrégiben azt a feladatot vállalta magára, hogy a Német Demokratikus Köztársaság egyes könyvtáraiban lévő tudományos irodalom duplum-példányait és a nem használt példányokat összeírja, összegyűjti és felajánlja a tudományos, a kutató és gazdasági intézeteknek. Ily módon a könyvtár az 1954. év három negyedéve alatt több mint 103 000 kötetet osztott szét, figyelembevéve az újonnan létesített főiskolák és tudományos intézetek szükségleteit is. Ugyan-ezen időszak alatt a könyvtár több mint 70 000 kötetet vett át. (Knihovna.)

Az *ünnepi könyvhét* könyvtári feladatainak segítésére módszertani útmutatót adott ki Országos Széchényi Könyvtár módszertani osztálya.

Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár az elmúlt év decemberében 52 könyvet küldött a keleti közéleti könyvtáraknak. Három és fél hónap alatt a leküldött mezőgazdasági könyvek forgalma a következő volt: baromfi-tenyésztésből 5 könyvet 12-szer, sertés-tenyésztésből 5 könyvet 24 esetben, gyümölcs-termesztésből 12 könyvet 55 esetben, kertészetből 6 könyvet 12 esetben, szőlő- és borszőlő-termesztésből 12 könyvet 46 esetben, takarmányozásból 3 könyvet 7 esetben kölcsönöztek. Nem kölcsönöztek ki Gyár-fás: Zöldtrágyázás és Fábry: Gyümölcsszüret és tárolás című könyvet. (Weltner R.-né.)

Egy önálló községi könyvtárban.

Hajdúhadháza a statisztika nyomában jutottunk el, Arra voltunk kíváncsiak, mi az oka, hogy a könyvtárban kizárólag csak szépirodalmi műveket, ezek között is csak ifjúsági könyveket és klasszikusokat olvasnak és az olvasók túlnyomó része 14 év alatti tanuló. Nézzük csak a látogatásunk előtti nap adatait: A könyvtárban '39-en fordultak meg, ebből 31 általános iskolás, 7 háztartásbeli, és mindössze 1 dolgozó paraszt. (Meg kell jegyezni, hogy napok óta hideg, esős, mezei munka végzésére alkalmatlan idő volt.) A kölcsönzött könyvek műfaji megoszlása is megfelelt a látogatók arányának:

Ifjúsági 28

Klasszikus 15 (magyar 11, orosz 2, nyugati 2).

Mai irodalom 3 (magyar 1, szovjet 1, népi demokratikus 1).

Ismeretterjesztő 1.

Ezek után nem csodálkozhatunk, ha az igen komoly havi kölcsönzési forgalom (havi 3—3500 kötet) megoszlása is hasonló. Hol lehet itt a hiba?

Talán a könyvvállomány nem megfelelő? A mennyiségre semmiesetre sem lehet panaszkodni: minden olvasóra legalább 5 könyv jut, sok könyvtárunknak csak vágyálma még ez az arány. Az állomány összetétele és minősége megfelel az országos képnek, nincsenek benne kirívó hibák. Akkor talán a lakosság igénytelenebb itt, mint az ország más részében, és nem érdeklődik csak a szórakoztató könyvek iránt? Ha ez így van, akkor a közelben lévő könyvkereskedésben is bizonyára hasonlóak a tapasztalatok. Meglátogattuk tehát a községben lévő könyvkereskedést, ahol egyben írószert, játékokat, gyerekcipőt és dohányt stb. is árulnak. Piaci nap volt, percenként nyílt az ajtó. Bizony nemcsak gyufát meg tükröt vásároltak: 15 perc alatt hárman alkudoztak könyvre, és egy óra alatt négy felnőttnak adott el könyvet a kereskedő. Egy ötödik, Tatár bácsi, Debrecenben permetezési szakkönyvet látott a kirakatban, azt kereste most. Enyedi Pálné ötgyermekes parasztasszony 4 könyvet vásárolt: Mikszáth *Beszélő köntösén* kívül kiválogatott még három kis ismeretterjesztő füzetet a »Csapatgárdista kis-könyvtár«-sorozatból, olyanokat, mint az »Ifjú állattenyésztő« és az »Erdőn, mezőn«. Azt mondta, nemcsak a gyerekek olvassák a könyveket, hanem ők, a szülők is. Nem sokkal később egy kisiparos vett 7 darab ismeretterjesztő füzetet ugyanebből a sorozatból. A kis üzlet vezetője később maga is megnyugtatót: az elmúlt évben 100%-kal emelkedett az el-

adott könyvek forgalma, az utolsó hét hónap eladási átlaga havi 150 könyv körül van. A bolt kívánságkönyvéből is meg lehet győződni arról, hogy nemcsak szépirodalmi könyveket keresnek. Az *Egri csillagok*, 2 Karinthy-könyv, *A kis Muck*, *A 15 éves kapitány*, *A rejtelmzs sziget*, a *Tartuffe*, a *Rokonok*, *A köszívű ember fiai*, a *Toldi* és a *Csendes Don* mellett kéri Hanzelka-Zikmund meglehetősen drága afrikai könyvét, Makai: *A villamosság és a rádió a gyakorlatban*, Iljin—Szegál: *Hogyan lett az ember óriás* és Balassa—Gál: *Operák könyvét* (ebből 5 darabot már eladtak!) A hiba tehát nem a lakosságban, az olvasókban van.

Valóban érthetetlen lenne, hogy azok, akikkel az üzletben találkoztunk és akik egyben a könyvtár olvasói is, csak szépirodalmat olvasnának. Miért olvasna például Enyediné a könyvtárból mást, mint amit megvesz? Persze ha a könyvtáros nem ajánl neki mást, csak szépirodalmat, ne csodálkozunk, hogy nem nyúl egyéb után. Éppen ez a könyvtár munkájának leggyengébb pontja, az olvasókkal való foglalkozás, az olvasók irányításának teljes hiánya. Hogy történik például a kölcsönzés? Az olvasó visszahoz egy Jókait és másik könyvet kér. A könyvtáros ad neki egy Mikszáthot. Utána jön a másik, hozza a Mikszáthot, megkapja a Jókait. Ha éppen nincs kéznél, esetleg mást is vihet. A makacsabb olvasók néha a kölcsönzőpulton fekvő visszahozott könyvekből választanak. Másként nem is lehet, hiszen a hiányos katalógus alapján nem állapítható meg az sem, hogy a könyvtárnak milyen könyvei vannak. Egyetlen forrás a könyvtáros emlékezete, az pedig bizonytalan nyilvántartási eszköze a 2600 könyvnek. Csak így magyarázható, hogy nem kölcsönözték a nagy szakácskönyv egyik példányát még egyszer sem, noha a könyvkereskedésben egy év alatt 50 példányt adtak el belőle; Örosi *Kis máhéskönyvéből* pedig a két példány mindössze egyszer volt az olvasók kezében négy hónap alatt. A Makai-féle rádióskönyvet is keresték a könyvesboltban, itt a könyvtárban mégsem olvasta senki a hasonló színvonalú Boriszov-könyvet (*A kezdő rádióamatőr*).

A mezőgazdasági könyvek forgalmáról külön is kell beszélni. Megvizsgáltuk a könyvtár 53 műből álló mezőgazdasági állományát. (Ezenkívül még adtak a gazdakörnek is mezőgazdasági könyveket.) Bár a könyvek túlnyomó többsége a helyi mezőgazdasági kultúrának megfelelő mű — csak 5 db nem használható ott —, mégis 40 könyv egyáltalán nem

volt még olvasó kezében. Ez ellen az egyik orvosságra magától is rájöhethet volna a könyvtáros, hiszen az eddig kölcsönzött valamennyi szakkönyvet a vitrinben kiállított mezőgazdasági szakkönyvekből választották az olvasók. A másik orvosság, a könyvismeret, amelynek nemcsak szépirodalmi, de a mezőgazdasági könyvekre, az ismeretterjesztő művekre is ki kell terjednie.

Sőt a könyvtárosnak ezenkívül a könyvtármunka fogásait, a könyvajánlás módjait is meg kell ismernie a könyvtári szakkiadványokból. A hajdúhadházi könyvtáros elmondotta, hogy egyáltalán nem olvas, sem mezőgazdasági, sem ismeretterjesztő, sem szépirodalmi könyvet. A következőkben az eddigiek is mutatják. De többről is szó van: Hajdúhadházán és mindenütt az országban, ahol a könyvtáros nem olvas, nemcsak az a hiba, hogy egyes könyveket nem olvasnak, hanem az is, hogy bizonyos könyveket olyanok olvasnak, akiknek azok nem valók. Április 15-én például egy 13 éves gyerek kivette France: *Lúdláb királynő* és Wells: *Az istenek éledele* című regényét. Vajon odaadta-e volna a könyvtáros ezeket a könyveket neki, ha olvasta, vagy legalább ismerte volna őket? Persze a könyvtárosnak segítséget, mankót jelentenek a bibliográfiák és a könyvismeretetések, de csak bizonyos alapismeretek után. A könyvtárban viszont még *A Könyvből* sem találni egyetlen példányt sem, pedig a debreceni megyei könyvtár szerint rendszeren kiküldik. (Meg kell jegyezni, hogy a lap a könyvesboltok nem jár és a könyvismeretetések hiányát érzik is.) A könyvtáros a *Mintakatalógust* sem vásárolta meg, noha katalógus nélküli könyvtárában komoly segítséget jelentett volna neki is, az olvasóknak is. A *Mintakatalógus* fontosságára külön is fel kell hívnunk a könyvtárosok figyelmét: nagyon sok könyvtárban nincs, vagy csak most kérszűnek a katalógusok. Ilyen körülmé-

nyek között a Mintakatalógus, mint a kölcsönzési munka egyik eszöke, is, nélkülözhetetlen. Ha azonban a Könyvtár-ellátó adataiban utánanézzünk, kiderül, hogy a szakszervezeti és tanácsi könyvtárak közül igen kevesen vásároltak belőle. Bármilyen kevés is a népkönyvtárak beszerzési pénze, a Mintakatalógus és a többi könyvtári szakkiadvány hiánya egyetlen könyvtárban sem menthető.

A Mintakatalógus és a többi könyvtári kiadvány hiányára a könyvtár módszertani irányítójának, a debreceni megyei könyvtárnak is fel kellett volna figyelnie. A járási és megyei könyvtárak irányítói tevékenysége az utóbbi időben jelentősen javult; már megszűnőben van a szervezők, instruktorok »motorozása«, a népkönyvtárakba bekukkantás módszere. Azonban még sok hibát lehet találni a kiszállások, ellenőrzések tévyszerűségében és a kiszállásokra való felkészülésben. Debrecenben például sok jót láttunk: a megyei könyvtár nemcsak ellenőrzi a Könyvtárellátónál történő vásárlásokat, hanem minden jegyzék vizsgálódésekor levélben értékeli, hasonlítja össze a könyvtárak állománygyarapító munkáját. Az egyes népkönyvtárakban történt ellenőrzéseknek is megtalálni a nyomait. A legutolsó hajdúhadházi látogatás feljegyzése például majdnem minden hibát tartalmaz, amit gyakorlott könyvtáros rövid idő alatt felfedezhetett egy gondjaira bízott könyvtárban. Nem látni azonban belőle a hibák teljes nagyságának felismerését. Érdekes, hogy a versenyfelajánlás ellenőrzéséről sem esik benne szó, holott a könyvtár részt vett a versenyben és a verseny utolsó szakaszában erről nem lett volna szabad megfeledezni. A tévyszerűség, a könyvtárak tartalmi munkájára fordított fokozott figyelem a népkönyvtárosokkal való foglalkozás legfontosabb feladata a közeljövőben, ezt maguk a népkönyvtárosok is kériék számon a megyei és méginkább a járási könyvtáraktól.

Gerő Gyula.

A tanácsok népművelési szakigazgatási szervének szervezeti felépítéséről és működéséről utastást adott ki a népművelési miniszter. Megjelent a Népművelési Közöny 1955. április 29. számában 15/1955. (Np. K. 8.) Np. M. szám alatt. Az utastás a könyvtárügyi feladatokat is tartalmazza.

□

A szovjet szakirodalom fokozottabb lejegyzése érdekében az Országos Műszaki Könyvtár a termelő tárcákkal egyetértésben kijelölt szovjet és népi demokratikus folyóiratok tartalomjegyzékét a folyóiratok beérkezése után haladóktalanul lefordítja és díjmentesen folyamatosan megküldi a minisztériumok által megadott üzemeknek és intézményeknek. A jegyzékek megküldésével az ÖMK módot kíván nyújtani arra, hogy az üzemek kihasználhassák az őket érdeklő legfontosabb cikke-

ket, melyeknek fordításait másolati hetik be. (ÖMK.)

□

A következő négyhónapos műszaki könyvtárosi szaktanfolyam szeptemberben kezdődik az Országos Műszaki Könyvtárban. (ÖMK.)

□

Negyvenkét kerületi könyvtárvezető kereste fel a IV. ker. tanács 23-as számú kerületi könyvtárát, amely a kerületi könyvtárak felszabadulási versenyében a legjobb eredményeket érte el. A könyvtár erre az alkalomra színvonalas kiállítást rendezett. (SZEK.)

□

Új járási könyvtárát avattak Tabon (Somogy m.) május elsején. (K. B.)

SZÍNVONALASABB OLVASTATÁST!

Többet kölcsönözni és ugyanakkor színvonalasabb, »minőségi« olvasást elérni: ez a mi problémánk! Sajnos, több szó esik a kölcsönzés számszerű növeléséről, mint a munka tartalmasabbá tételéről. A könyvtáros jó vagy rossz munkáját lemérő statisztika csak a mennyiségre vonatkozik; az olvasóval való elmélyült foglalkozás vizsgálata háttérbe szorul. Ezért most, a jobb könyvtármunka érdekében három tényezővel szeretnék foglalkozni, de még ezeken belül sem a teljesség igényével, viszont mindenképpen avval a kíváncsisággal, hogyan képzelik el ezt rajtam kívül mások és hogyan lehetne előbbre vinni az olvastatás minőségének kérdését. A három tényező, amit boncolgatni kívánnék:

1. a tudatosság,
 2. a terüzszerűség és
 3. az időszersűség problémája,
- (a harmadik alatt az étellel, az estmennyekkel való együttthaladást értve).

1.

Miért kerül a tudatosság kérdése előtérbe? — Értelmiségiék fordulnak meg könyvtárunkban, tanuló és tanító emberek. Tanuló alatt nemcsak egyetemi és főiskolai hallgatókat értek, de szervezett formában továbbtanuló, vagy szaktárgyaikkban búvárkodó pedagógusokat is. Hozzánk gyakran azzal jön valaki, hogy egy kijelölt tananyagrészhöz akár mint tanuló, akár mint tanító forrásmunkát, segédanyagot keres. Ez esetben nincsen probléma a tudatosság terén. Őszintén szólva, ez a tudatosság inkább csak a tanulóknál és a továbbtanulóknál van meg a kötelező és ajánlott irodalom ismeretében. Olvasóink legnagyobb része azonban szépirodalmi olvasmányait öletszerűen választja ki; a legtöbb esetben a könyvtáros jó vagy rossz ízlésére bízva irodalmi műveltségének fejlesztését. Egyszer egy kartársam hosszabb ideig tartózkodott könyvtárunkban s egy csendes pillanatban ezt kérdezte: Mindenki egyformán azt mondja, hogy »adj valami jó könyvet elvtársnő?« Valóban, kevés az egyéni kívánság. A kölcsönzők kíváncsian nézik, mit hozott vissza az előtűk, mellettűk álló olvasó, mert az biztosan jó. (De miért lenne biztosan az?) Ajánljuk a katalógusban való keresést. Nem általános, de mégis gyakori, hogy néhány pernyi lapozgatás után újra visszakanyarodik a kölcsönző az »ajánlj inkább valami jót« jelígehez, főleg az, akikben mincscn egy bizonyos

tudományág iránt határozott érdeklődés — és főleg a nőolvasók. Az öletszerű olvasást még mi is fokozzuk avval, hogy jónéhány könyvet kiteszünk a pultra böngészés céljaira s örülűnk, ha onnan kiemel a vállaki egy-egy könyvet.

Mit lehetne a tudatosabb olvasás érdekében tenni?

Rá kell nevelni az olvasót, hogy ne bízsa magát és az olvasásra szánt néhany — s valljuk meg, elég kevés — óráját, illetve félóráját a saját maga, vagy a könyvtáros pillanatnyi szeszélyére, éppen előbűkkanó ötletére. Olyan kevés az olvasásra számható idő, hogy még minden jó könyvet sem olvashatunk el egy életen át, miért töltűnk akkor napokat kevésbé jó, vagy számunkra kevésbé érdekes művel?

Szoktassuk rá az olvasót arra, hogy legyenek határozott kívánságai! Ez a kívánság vonatkozhat egyes meghatározott könyvre, de vonatkozhat egy témakörre, érdeklődési irányra is. — Sz. F. egy-két ízben kínai kérdések iránt mutatott érdeklődést. Azóta minden kölcsönzés alkalmával felhívjuk a figyelmét ilyen irányú ismeretterjesztő és politikai irodalomra is. Már tudja, hogy 895.1. szám alatt a szakkatalógusban a kínai szépirodalom található s nemhogy elűnta volna az ilyen irányú könyveket, de fokozódott érdeklődése, legutóbb azt mondta, hogy szeretne kínaiul tanulni.

Minden hónap végén összeállítjuk egy hosszabb kutyanyelv alakú papíron az újonnan beszerzett könyvek jegyzékét, s azt kölcsönzéskor a kiadott könyvekhez mellékeljük. Nincs nagyobb öröm a könyvtáros számára; mint ha látja, hogy a következő kölcsönzéskor az olvasók előveszik jegyzékűnk, amin gondosan kipipálták az elolvasni kívánt műveket. Az ilyen olvasó részére kétszeres örömmel tesszük félre a keresett művet, aminek beérkeztéről levelező-lapon is értesítjük.

Sokat segíthet a jó katalógus. Szeretessük meg az olvasóval. Szeretessűnk meg egy-egy témakört, például nagy emberek életével foglalkozó irodalmat, a képzőművészzel foglalkozó, a szépnck ismeretére tanító könyveket, vagy pl. a természet óriási birodalmának egy-egy részével alaposabban foglalkozó irodalmat. K. A. tanítónő nagyon szereti az állatokat. Az állatokkal foglalkozó irodalomban az ifjúsági könyvektől kezdve a tudományos igényűekig mindent örömmel olvas. Csaplina: *A mi állatkeretűnk* és Kipling: *A dzsungel könyvétől* kezdve Hermann Ottó műveig minden érdekl. Emellett módszertani köny-

vekre, s bár kisebb mértékben, de szépirodalomra is jut ideje.

Neveljük rá a nyelvészt és az irodalmárt, hogy a négyes és nyolcas szakot mindig átböngéssze, lássa, milyen új könyvek érkeztek. A fizikus a természettudomány és a technika szakirodalmában kutasson s ha egy-kétszer számára hasznos irodalmat talált ott, úgy megszereti katalógusunkat, hogy még akkor is lapozgatni fogja, ha nincsen kölcsönző szándéka. — Sokat nyerne az olvasó a gyűjteményes munkák elemző címlírásait tartalmazó katalógussal, sajnos, kis könyvtárakban alig talál ilyesmit.

A jó katalógusból hosszabb időre előre kiírhatja magának az olvasó, hogy mi az, amivel a következő időben foglalkozni kíván. Természetesen a könyvtáros is sok jótanáccsal szolgálhat. Felhívhatja a figyelmet egy-egy nagyobb igényű tudományos munkára, jó cikkekre. A könyvtáros felkészültségétől, időbeli lehetőségeitől függően sokat segíthet az elmélyedés, alapos, körültekintő ismeretszerzés terén egy-egy jó téma-kartoték, témakatalógus. A könyvtáros jó feldolgozó munkája eredményeket hozhat a szakirodalom tudatos tanulmányozása tekintetében, de a szépirodalom ugyancsak tudatos kiválasztása terén is.

2.

A tudatos olvasástól a *tervszerűig* már csak egy lépés kell. Segítsünk, hogy ezt a lépést megtehesse az olvasó. Mi mindent jelenthet a *tervszerűség*? Néhány példán szeretném bemutatni. Az utolsó két évben Móricz Zsigmond művei a legkeresettebbek könyvtárunkban. Rajtunk áll, hogy a még kevésbé igényes olvasó is helyes és tiszta képet kapjon róla. Mutassunk rá fejlődésének útjára az első novelláktól a Rózsa Sündőig. Hívjuk fel a figyelmet 1919-ben írt cikkeire, országjáró útjain szerzett tapasztalataira, irodalmi tanulmányaira, s így teljesebb lesz a kép. Nagy írók életéről szívesen hall az olvasó. Adjuk oda neki az *Életem regényét* s folytatásképpen Móricz Virág: *Apám regényét*, így nem vétünk az időre ellen. Nagy Péter tanulmányát vagy párhuzamosan a szerző műveivel, vagy bizonyos számú mű elolvasása után olvassassuk el. De fel lehet hívni a figyelmet a Móricz-bibliográfiára, sőt Ady Móricz-versére is. Így még jobban megismerheti, megszeretheti az olvasó a magyar próza legnagyobb mesterét.

Tervszerűséget lehet belevinni egy-egy korszak irodalmának megismerésébe is. Ajánljuk fel erre vonatkozólag

gyorsbibliográfia, ajánló bibliográfia elkészítését. Necsak a szépirodalom kerüljön ilyenkor a kisbibliográfiába, de a kor nagy képzőművészeti alkotásai, technikái és tudományos eredményeit tárgyaló művek és természetesen néhány jó, marxista szemlélettel megírt cikk is. — V. Zs.-né irodalmi szakkört vezet egy technikumban. Számára nemcsak bibliográfiát állítunk össze egy-egy szakköri foglalkozáshoz, de — kérésére — tanítványainak is adunk kölcsön a szakköri anyagnak megfelelő könyvet. A renaissance irodalmának tárgyalásánál összeállított gyorsbibliográfiának alapján nemcsak a szépirodalmi anyagot kölcsönözték ki, de egyebek mellett Vasari: *A renaissance nagy művészei* és Grabar-Kemenov: *Harc a burzsoá művészet és művészetszemlélet ellen* című tanulmányokat is. Az egyizben összeállított jó ajánló bibliográfia használatát után az olvasó újra bizalommal fog hozzánk fordulni. Természetesen nemcsak a magunk tevékenységére építhetünk, sikerrel használhatjuk a nagyobb, tudományos könyvtárak ilyen irányú összeállításait. A párttörténetet tanulmányozó elvtársaknak helyes kézbe adni a Szabó Ervin könyvtár idevágó bibliográfiáját. Így könnyebb és szórakoztatóbb lesz a tanulás és sok minden világosabbá válik. A tervszerűsége nevelés magát a könyvtárost is neveli, fokozottan megkívánja tőle egy korszak, egy író mélyebb és alaposabb tanulmányozását és ez újra a színvonalasabb olvasatást szolgálja.

3.

A harmadik terület, amivel foglalkozni szeretnék, az élettel az *eseményekkel való együtthaladás*. Gondolok itt a jelen eseményeire és a múlt évfordulóira egyaránt; újságcikkek, kritikák, irodalmi folyóiratok, könyvbírálatok figyelemmel kísérésére. A Jókai évfordulónak nem volt nehéz Jókait népszerűsíteni, művei amúgyis a legkeresettebbek közé tartoznak. De mit tett a könyvtár, hogy Aristophanest, Montesquieut, Ballassit népszerűsítse? Felhívtuk-e tanáraink figyelmét az őstörténeti vitákra? Ismerik-e írókongresszusunk fontosabb vitaanyagát. A *magyar helyesírás szabályai* mellett és ellen szóló cikkanyagot az irodalomtanárok? A felszabadulási ünnepségre könyvkiállítását még csak csináltunk s talán nem is rosszat, megfelelően összeállított anyaggal, szépirodalommal, képekkel, cikkekkel bővítetten, de már a tárgykörre vonatkozólag jó témakatalógus készítése, ami hosszabb időn át használható lenne, bizony csak elmaradt. Nem

mentség, sőt készítését fokozottan indokoltá tette volna, hogy a Széchényi Könyvtár ilyen irányú útmutatója az utolsó percben, vagy még inkább az után jutott el hozzánk, aminthogy nem mentség az időhiányra való hivatkozás sem.

A folyóiratolvasás és olvastatás sem áll olyan színvonalon, amilyenen állnia kellene. A szakmai folyóiratokat sokkal kevesebben forgatják, mint ahogyan azt várni lehetne, egy-egy ilyen próba, ószinté statisztika — bármilyen szakmán belül — elég szomorú eredményeket hozna. Pedig nem vitás, hogy a tudomány a folyóiratokban él és fejlődik. A tapasztalat azt mutatja, hogy sok helyen, leginkább a kisebb és középkönyvtárakban a folyóiratok, újságok jórészt olvasatlanul hevernek, főleg azért, mert

a könyvtáros sem tudja rájuk irányítani a figyelmet. A könyvtáros nem nyugodhat addig, amíg kulturált olvasóhelyiséget nem teremt a folyóiratolvasók számára, ahol egyben jó cikk-katalógus is segíti az olvasót az egy témára, tárgy-körre vonatkozó irodalom felkutatásában.

Sokat lehetne még beszélni a színvonalasabb olvastatásról, jóformán mindegyik, pár sorban felhozott példa érdemes lenne — legalább is szerintem — a bővebb, alaposabb feldolgozásra. De talán, figyelmeztetésül saját magunk számára, pillanatnyilag ez is elég. Van itt tennivaló bőven. Lényeges, hogy ismerjünk e téren munkánk fogyatkozásait s igyekezzünk legalább olyan buzgalommal a minőség javítására, mint a mennyiségére.

Máté Istvánné

A felszabadulási verseny eredményei

A vidéki állami tömegkönyvtárak felszabadulási versenyében az országos szinten versenyző könyvtárak közül a »Kiváló könyvtár« versenyzőslőt, illetve serleget a következő könyvtárak nyerték el: **Baranya, Somogy, Fejér, Győr-Sopron, Tolna, Békés Megyei Könyvtárak.**

Az egyes megyéken belül versenyző könyvtárak közül az alábbiak érték el a legjobb eredményeket: Baranya megyében a legjobb járási könyvtár **Sikkós**, második **Szigetvár** és **Sásd**. A legjobb önálló községi könyvtár **Szentlőrinc**, a legjobb népkönyvtár **Mágocs**.

Bács-Kiskun megyében a legjobb járási könyvtár: **Kiskunhalas** és **Bácsalmás**, második **Kalocsa**, harmadik **Baja**. A legjobb önálló községi könyvtár **Kecel**, a legjobb népkönyvtár **Tataháza**.

Békés megyében a legjobb járási könyvtár **Oroszáza**, második **Gyoma**, harmadik **Sarkad**. A legjobb önálló községi könyvtár **Békés**, a legjobb népkönyvtár **Nagyszénás**.

Csongrád megyében a legjobb járási könyvtár **Szeged**, második **Szentés**, harmadik **Makó**. A legjobb önálló községi könyvtár **Kiskundorozsma**, a legjobb népkönyvtár **Derekegyháza**.

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a legjobb járási könyvtár **Edeleány**, második **Putnok**. A legjobb önálló községi könyvtár **Sajószentpéter**, a legjobb népkönyvtár **Erdőbénye**.

Felér megyében a legjobb járási könyvtár **Sztálinváros**, második **Enying**, harmadik **Mór**. A legjobb önálló községi könyvtár **Perkátá**, a legjobb népkönyvtár **Csúsz**.

Győr-Sopron megyében a legjobb járási könyvtár **Csorna**, második **Kapuvár**, harmadik **Magyaróvár**. A legjobb népkönyvtár **Dunaszentpál**.

Hajdú-Bihar megyében a legjobb járási könyvtár **Berettyóújfalú**, második **Püspökladány**, harmadik **Polgár**. A legjobb önálló községi könyvtár **Kaba**, a legjobb népkönyvtár **Kismarja** és **Nagycserepuszta**.

Heves megyében a legjobb járási könyvtár **Gyöngyös**, második **Hatvan**. A legjobb önálló

községi könyvtár **Karácsond**, a legjobb népkönyvtár **Visznek**.

Komárom megyében a legjobb járási könyvtár **Dorog**, második **Komárom**. A legjobb önálló községi könyvtár **Tarján**, a legjobb népkönyvtár **Tárkány**.

Nógrád megyében a legjobb járási könyvtár **Balassagyarmat**. A legjobb önálló községi könyvtár **Szécsény**, a legjobb népkönyvtár **Somoskőújfalu**.

Pest megyében a legjobb járási könyvtár **Ráckeve**, második **Gödöllő**. A legjobb önálló községi könyvtár **Pilisvörösvár**, a legjobb népkönyvtár **Pilis**.

Somogy megyében a legjobb járási könyvtár **Siófok**, második **Marcali**. A legjobb önálló községi könyvtár **Nagybajom**.

Szabolcs-Szatmár megyében a legjobb járási könyvtár **Vásárosnamény**, a második **Mátészalka**. A legjobb önálló községi könyvtár **Ókőritőfűlöpös**, a legjobb népkönyvtár **Nyírmada**.

Szolnok megyében a legjobb járási könyvtár **Jászberény**, második **Törökszentmiklós**, harmadik **Kunszentmárton**. A legjobb önálló községi könyvtár **Újszász**, a legjobb népkönyvtár **Tiszasüly**.

Tolna megyében a legjobb járási könyvtár **Tamási**, második **Paks**, harmadik **Bonyhád**. A legjobb önálló községi könyvtár **Dunaföldvár**, a legjobb népkönyvtár **Öcsény**.

Vas megyében a legjobb járási könyvtár **Sárvár**, második **Kürmend**. A legjobb népkönyvtár **Olád**.

Veszprém megyében a legjobb járási könyvtár **Keszthely**, második **Pápa**. A legjobb önálló községi könyvtár **Ajka**, a legjobb népkönyvtár **Balatonudvari**.

Zala megyében a legjobb járási könyvtár **Letenye**, második **Nagykanizsa**, harmadik **Zalaszentgrót**. A legjobb önálló községi könyvtár **Zalalövő**, a legjobb népkönyvtár **Kerkafalva**.

A budapesti Szabó Ervin kerületi könyvtárhálózat versenyeredményeit áprilisi számunkban közöltük.

A KÖNYVTÁRI MUNKA

AZ OSZTÁLYOZÁS

Ha felmerül a szüksége annak, hogy a könyveket csoportosítsuk, az első kérdés az, hogy milyen módon, minek az alapján menjen ez végbe. Mindegy, hogy a polcokon magukat a könyveket akarjuk elrendezni, vagy a katalógusban igyekszünk a gyors eligazodást biztosítani, valamiféle rendszerre szükségünk van. De milyenre? A beosztás, ami a munka alapja, igyekszik tükrözni az ismeretek (tudományok) rendszerét, csak hogy a megfelelés sokszor elég tökéletlen. Ezért azután idővel a meglévő könyvtári osztályozás, csoportosítás újnak, jobbnak kénytelen átadni a helyét.

Áprilisi számunkban említettük az ókori ninivei könyvtárat, a múlt századi ásatások egyik felfedezését. Ennek agyagtáblái közt olyanok is előkerültek, amelyeken csak feliratok voltak, mint »Történelem«, »Mennyiségtan«, »Törvények«, »Költészet« stb. Az ilyen táblák eligazításul szolgáltak, vagyis az agyagtábla könyvek is »szakok« szerint voltak elrendezve. Az ugyancsak ókori alexandriai könyvtár 12 csoportra osztotta könyveit, hatra a költői, hatra a prózai

munkákat. Alapjában a megoldás módja egész a XIX. század végéig — hazánkban századunkig — nem változott, akár milyen csodálatos is ez. Az új fejezet kezdete a mai könyvterméssel s a tudományok differenciálódásával függ össze. De előbb lássunk még pár hazai példát is.

A budapesti Egyetemi Könyvtár XVIII. századból eredő rendszere 9 főosztályt különböztetett meg (hittudomány, jogtudomány stb.). A főosztályokat jelző nagybetűket 1876-tól kezdve kisbetűkkel kezdték párosítani s így alszakokat hoztak létre (Ac, Gd stb.), de a csoportok száma így sem érte el a 60-at. Hasonló volt az Országgyűlési Könyvtár rendszere, az öt főosztályt az A—G betűk jelölték, az alosztályok felüntetésére azonban számokat használtak (pl. A2). A Műegyetemi Könyvtár rendszere már 25 osztályt különböztetett meg (ugyancsak nagybetűkkel jelölve), igaz, hogy ezeket már nem bontották alcsoportokra.

Nézzük most a három rendszert egymás mellett.

Főosztály	J e l e n t é s e		
	<i>Egyetemi Könyvtár</i>	<i>Országgyűlési Könyvtár</i>	<i>Műegyetemi Könyvtár</i>
A	Hittudomány	Általános művek	Állam- és jogtudomány
B	Jogtudomány	Jog- és államtudomány	Bölcsélet
C	Államtudomány és közgazdaságtan	Történelem	Enciklopédiák, stb.
D	Orvostudomány	Föld- és néprajz	Középítészet
stb.			

Ha szemügyre vesszük az itt feltüntetett négy első főosztályt, élesen előtűnik áll a régi osztályozás két legfontosabb jellemvonása.

a) *Mindegyik rendszer aránylag kiterjedelmű.* (A részletezőbbek is megelégszenek pár tucat csoporttal.)

b) *Ahány könyvtár, annyiféle osztályozás.*

Új helyzet a XIX. század végén alakult ki, bár ennek nyomai Magyarországon csak XX. század elején kezdtek jelentkezni. A múlt század vége felé vált nyilvánvalóvá, hogy a könyvtárakba özönlő könyvmennyiséghez a régi csoportok már nem elegendők. Ugyanakkor egyre sürgetőbbé vált az egységes megoldás szüksége, a különféle házi megoldások kiküszöbölése.

A tizedes osztályozás

A tizedes osztályozásról ezerszer elmondták, hogy az ismereteket 10 főosztályra bontja, ezek mindegyike újabb 10 osztályra válik szét, majd az osztályok is 10 alosztályra tagolódnak, és így tovább. Nem kell tehát itt a rendszer ismertetésével foglalkoznunk, csupán helyét jelöljük ki a fejlődésben. Nem nehéz látni, minek köszönhette döntő sikerét. Annak, hogy ott, hozott újat, ahol a szükséglet jelentkezett, ahol a régi osztályozó rendszerek korszerűtlenné bizonyultak.

a) Először is alkalmasnak bizonyult az egyre differenciálódó modern könyvtermés rendszerezésére. A jelenleg ki-dolgozott szakcsoportok száma több

mint 100.000! De ez még nem minden! A rendszer felépítése olyan, hogy *akadálytalanul* továbbfejleszhető. Minden csoport újabb számjegyek hozzáírásával vég nélkül tagolható, részekre bontható. Elég szemügyre venni a következő felsorolást (a lépcsőzetesség a továbbbontásból adódik):

621	Gépészet
621.3	Elektrotechnika
621.39	Híradástechnika
621.395	Telefon
621.395.6	Telefonkészülékek
621.395.62	Vevőkészülékek
621.395.623	Telefonhallgatók

Látjuk, hogy a legnagyobb fokú részletezésnek (a szakok szaporításának) semmi akadálya sincs.

b) A tizedes osztályozás az *egységesség* megteremtésére tudott vállalkozni. Ebben szintén szerencsés jelzetalkotása segítette. Mivel minden tárgykör, fogalom számmal van kifejezve benne, az egész világon használható, hisz a számok mindenütt ugyanazok. Ha az elektrotechnikát 621.3-mal, a belkereskedelmet 381-gyel jelöljük, ezek a jelzetek a nyelvi különbözőségtől függetlenül bárhol használhatók. A rendszer későbbi, brüsszeli változata fel is vette az »egyetemes tizedes osztályozás« elnevezést (rövidítve: ETO).

Tehát *differenciált és egyetemes* rendszer lépett a régi primitív felosztások helyére. Ebben áll az ETO jelentősége. Azt, hogy »a maga korában pozitív szerepet játszott«, az új szovjet könyvtártudomány is minduntalan elismeri.*

Hazánkban a könyvtárügy leghaladóbb alakja, Szabó Ervin vezette be a tizedes osztályozást. Nagyrészt a nevét viselő Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár agitációjára terjedt tovább. Jelenleg már legtöbb könyvtárunk ezt használja.

Az osztályozás alapjául különféle részletességű táblázatok szolgálnak. Magyarul az Országos Széchényi Könyvtár kiadásában jelent meg a »rövidített táblázat«.

Egyetemes tizedes osztályozás. Rövidített táblázat. 3. jav. és bőv. kiad. Bp. 1953—1954.

1. kötet. Bevezetés, segéd táblázatok. 77 lap.

2. kötet. Főtáblázatok. 229 lap.

3. kötet. Betűrendes mutató. 273 lap.

Szakkönyvtárainkban, nagykönyvtárainkban azonban ennél részletesebb táblázatok szükségesek. Ők tehát a külföldi (magyarul még ki nem adott) teljes kiadásokat használják. (Pl. a tízkö-

tetes német kiadást, mely 1934—1953 között jelent meg.)

Kiskönyvtárak viszont még a rövidített kiadás kivonatával is megelégedhetnek.

Jelentősége mellett azonban közismertek a rendszer fogyatékoságai is. Több rokonszak egymástól teljesen szétszakadt. (Igy pl. szétkerült a nyelvészet és az irodalom, közéjük ékelődtek a természettudományok, a technika és a művészetek. De szétkerültek a történelem és a társadalomtudományok, a bányászat és a költészet stb. is.) Az osztályozás szovjet elmélete emellett hangsúlyozza, hogy a rendszer a polgári világszemléletet tükrözi, annak értékelését követi. Nincs benne hely a dialektikus és történelmi materializmus számára, a marxizmus-leninizmus pedig csupán a közgazdaságtan egyik eldugott alcsoportjaként szerepel stb. Ezért a Szovjetunióban a rendszert többször átdolgozták, legjobban beváltak a Tropovszkij-féle módosítások. Ezek leglényegesebb része belekerült a magyar ETO-kiadásba is.

Az osztályozás szerepe a könyvtárban

Az osztályozás a könyvtári munkának főleg négy területén kap szerepet. Ezek:

a) a katalógusok,

b) a raktározás (tulajdonképpen ez az eredeti alkalmazási terület),

c) a gyarapodási statisztika,

d) a forgalmi statisztika.

Legnagyobb részletezésre a szakkatalógusban van szükség. A raktározásban könyvtáraink már egyszerűsített táblázatot használnak. Elvileg ugyan elképzelhető a raktárban is a teljes részletezés, azonban nem szükséges. A kétféle csoportosítás viszonyát a következő táblázat szemléltetheti. (Baloldalt vannak a katalógus szákszámjai, jobboldalt a raktári csoportszámok.)

619	Állatgyógyászat	619.
62	Technika	620
620.07	Technikai személyzet	620
621	Gépészet	621
621.3	Elektrotechnika	621
621.396	Rádiótechnika	621
622	Bányászat	622

Mint látjuk, az átfogó, nagyobb raktári csoportok apróbb, részletesebb katalógusegységeknek felelnek meg. Egy-egy raktári csoporttal szemben néha öt-hat, esetleg még több szakcsoport áll szemben. Ugyanakkor azonban *a két felosztás mégis teljesen párhuzamos egymással!*

V. ö. Teszlenko, O. P.: Az új szovjet osztályozás tervezele. — Könyvtári Tájékoztató. 1955. 1. sz. 2. lap.

Hasonló a kívánalom a statisztikai csoportosítás egységeivel szemben is. Természetes, hogy a gyarapítási statisztikában nincs szükség többszáz, még kevésbé több ezer rovatra. Arra azonban szükség van, hogy az ott használt rovatok mintegy összevonásai legyenek a raktár (és katalógus) csoportjainak. Az ún. 13-as rendszert, amely a gyarapítási statisztika alapja, épp ez az előny jellemzi. Ugyanígy fontos, hogy a *forgalmi statisztika rovatai is feleljenek meg a többi területen használt fejlesztésnek.*

A megfelelés nemcsak elvileg fontos, gyakorlati szempontból is igen nagy jelentősége van. Csak így lehet összevetni a különféle adatokat, így lehet megfelelő tanulságokhoz jutni. Márpedig ennek szüksége több vonatkozásban felmerül.

a) Az állomány megoszlását egybe kell vetni a forgalommal. (Megfelelnek-e az arányok a szükségletnek, igénybevételnek?)

b) Az állomány megoszlásával egybe kell vetni az évi gyarapodást is. (Annak az arányait van hivatva az évi gyarapodás továbbfejleszteni, ill. korrigálni.)

c) Az évi gyarapodást egybe kell vetni a forgalommal. (Mutatkozhatnak pl. olyan észleletek, hogy a »Művészetek« szak a forgalom 9%-át teszi ki, a gyarapításnak pedig csak 1%-át. Fel kell vetni a kérdést, helyes-e.)

Ha az ETO a könyvtárak között megteremtette az egységet, furcsa lenne ezt az elvet magán a könyvtáron belül feladni. Sokszor hallani: »elég ide szerényebb igényű felosztás is«. Ne engedjük magunkat ettől az érvtől félrevezetni. A kis könyvtárak statisztikáját belefoglalják országos arányú egyesítésbe, mai nyilvántartásunk öt év múlva sokkal részletesebbé alakulhat át. Maradjunk tehát mindig a modern igényű osztályozó rendszer szisztémájánál.

Az új szovjet osztályozás

A Szovjetunióban évek óta folyik egy új, szocialista osztályozórendszer kidolgozása. Célul azt tűzték ki, hogy a

dialektikus materializmus alapján, az anyag különféle mozgásformáit követve csoportosítsák a műveket. A munkálatok orosz-lánrészét a Lenin-könyvtár végzi. A tervezet jelen (még nem végleges) stádiumában a főosztályokat a következő nagybetűk jelölnék:

- A Marxizmus-leninizmus**
- V Társadalomtudományok (általában)**
- G. Történelem
- D. Közgazdaságtudomány
- E Politika, A társadalom élete
- Zs Állam és jog. Jogtudományok
- I Hadtudomány. Hadügy
- L. Kultúra. Tudomány. Oktatásügy
- M Filozófia. Pszichológia
- N Filológia. Irodalom
- O Művészetek
- P Vallástörténet. Ateizmus
- R Természettudományok (általában)**
- Sz Fizika, matematika, kémia
- T Földtan és földrajz
- U Biológia
- F Orvostudomány
- H Agrokémia. Állatgyógyászat
- C/É Technika
- Ja Bibliográfiák. Általános művek**

A tervezet kidolgozói is azt igyekeznek elérni, hogy a legkülönbébb könyvtárak (nagyságukra való tekintet nélkül) ugyanabban a rendszerben dolgozzanak. Ezért négy változatban készül a táblázat. A legrészletesebb (nagykönyvtárak részére) jelenleg 60.000 jelzetet tartalmaz. A következő 15.000 szakszámmal köztársasági és területi könyvtárak céljaira szolgál. A járási és városi könyvtárak részére 1000 szakszámmal, végül a falusi és más kisebb könyvtárak részére 250 szakszámmal dolgoztak ki táblázatot. Sőt statisztikákban használni lehet a pusztá főosztályokat is (a fenti felsorolásban 20).

A magyar könyvtárosok az MSZT rendezésében máris megvitatták a szovjet tervezetet és élénk figyelemmel kísérik annak további sorsát. Ez a rendszer lesz hivatva a szocialista tartalmat (a könyvtárakban lévő mai állomány) szocialista formába foglalni.

Sebestyén Géza

Albániában mindössze 5 könyvtár működött 1938-ban. A felszabadulás után az albán kormány különös gondot fordított a könyvtárakra, s így ma már 11 nagy kerületi és városi könyvtára van az országnak. Ezenkívül a városokban és falvakban kb. 200 tömegkönyvtár működik.

A tiráni Nemzeti Könyvtár állománya 174 000 kötetből áll, 1945 óta az állomány meglétszereződött. Gyűjteményében itkábecsű, XVI. és XVIII. századbeli, régi albán nyomtatványokat találhatunk. Az idegen nyelvű irodalom zömét a Szovjetunióból, illetve a népi demokratikus országokból szerzi, nemzetközi csere útján. (Knihovna.)

Az »Ifjú Technikus« című lapot leét sajtótáblánr kiűggesztette az Országos Műszaki Könyvtár a József körüti épületének árkádjai alatt. A táblák iránt máris nagy az érdeklődés.

Angol nyelvű könyvankétot rendeztek a szovjet Rosztov-na-Donu-ban Howard Fast, a haladó amerikai író könyvéről. A Szovjetunióban ez a második idegen nyelvű könyvankét. Az elsőt az elmúlt évben tartották Anna Seghers könyvéről. (Szovjetszkaja Kultura.)

Az írótól az olvasóig*

A kézirat nyomdai előkészítése

A szerkesztéségi munka után, sőt már a képszerkesztéssel egy időben megkezdődik a könyv műszaki előkészítése.

Miben áll a képszerkesztés?

A rendelkezésre álló papíros minősége és alakja, valamint a könyv eszmei mondanivalója szabja meg a képszerkesztő teendőit. Ezekkel a tényezőkkel kell összehangolnia a megrendelt anyagot: mind a belső illusztrációkat, mind a borítólapot.

A szép könyv előkészítésének másik fő szempontja a mértéktartás. Nem szabad megengedni, hogy kisebb jelentőségű mű külső formájában többet sejtessen, mint amennyit valóban nyújt. Gondolnia kell a képszerkesztőnek az anyagtakarékosságra is. Például az egészvászonkötés alkalmazása nagyon meggondolandó, bár esztétikailag a legkönnyebb megoldás. A papír minősége határt szab a mű grafikai kivitelezésének. Nem alkalmazhatunk többszínű illusztrációt vagy részletekben gazdag rajzot felfalmentes regénynyomó papíron készült könyvben — csupán melléklétként nyomva, ez azonban az előbb említett mértéktartás hiányán túl komoly költséget jelent.

A szerkesztéségi munka befejezése után kezdődik a kézirat előkészítése a nyomásra, azaz az úgynevezett »nyomdaérett kézirat« előállítására. A kézirat előkészítő munkája: a műben szereplő nevek azonosságának ellenőrzése, a szöveg egységesítése — az író stílusának figyelembe vételével —, továbbá az írásmód és ortográfia egyöntetiségének biztosítása, a régies írásmódok mai helyesírásra átültetése, a szerkesztő vagy a szerkesztő bizottság utasítása szerint. Ugyancsak a kéziratelőkészítő feladata a jegyzetek, szótárak, szómagyarázatok, a műben szereplő évszámok, idézetek ellenőrzése a források alapján.

Mindnyájan tudjuk, milyen zavaró, ha egy név a mű elején másként íródik, mint a közepén vagy a végén. Ennek megakadályozására a legjobb megoldás az volna, ha a teljes szöveget egy és ugyanaz a kéziratelőkészítő ellenőrzné, de különböző szerkesztési problémák folytán sok esetben több munkatárs dolgozik a művön, különösen ha az nagy ívszámú. Ilyen esetben a kézíratszerkesztők szöszedetét készítik minden vitás, eltérő vagy tájszóról, amely ol-

vasás közben felbukkan, s ezt aztán a kézirat többi részén dolgozó munkatársak szöszedetével összehasonlítják és egyeztetik.

Ugyanilyen fontos feladat a jegyzetek (lábjegyzetek stb.) készítése. Nemcsak arra kell törekedni, hogy a jegyzetek az olvasást megkönnyítsék, hanem arra is, hogy ne legyenek túlságosan bőbeszédűek és a tipográfiai összhangot ne zavarják. (Különösen tudományos művek szolgáltatnak elriasztó példát arra, hogy egy-egy oldal fele lábjegyzet.) Nagy gonddal végzi a kéziratelőkészítő az idézetek és utalások dátum- és szövegellenőrzését — a forrásművek alapján. Különösen kell ügyelni akkor, ha különböző szerzőktől, különböző korokból származó, de egymáshoz hasonló idézeteket, utalásokat közlünk; ilyenkor a legparányibb figyelmetlenség is komoly zavart okozhat — elsősorban politikai művekben.

A kézíratszabvány, helyesen, igen szigorú és oldalanként csak öt javítást engedélyez. A kéziratelőkészítő csoport vezetője állapítja meg a kézirat nyomdaérettiségét, és ha ezt a kézirat nem éri el, akkor javaslatot tesz a mű vagy egyes oldalak újragépelésére vagy szabvány szerinti átragasztására.

Itt kell megemlítenünk a tipográfiai előkészítést is. Ez a betűtípus kiválasztásában, a tükörméret (az oldal benyomatott felületének mérete) megállapításában vagy egyéb, a nyomdának szóló utasításban áll.

Az előkészített kézirat a kiadóvállalat műszaki osztályára kerül. A műszaki szerkesztő összeveti a kézirat terjedelmét, a nyomáshoz szükséges időt és a nyomdai kivitelezés egyéb tényezőit a nyomda kapacitásával. Ez a munka sorozatok nyomása esetén aránylag könnyű, mert járt úton halad és csupán a kiadványok kivitelezésének azonosságát kell biztosítani. Az egyes kiadványok viszont külön-külön tervezést igényelnek. Nincs két egyforma kézirat, nincs két egyforma könyv. A papír minőségéhez alkalmazkodó betűfajta és nagyság, a tükör mérete, a címek, fejezetek elhelyezése és mérete, a könyv formátuma — mindmind külön problémája a műszaki szerkesztőnek.

A tipográfiai előkészítés kívánságait a

* E sorozatba — sorozatcím megjelölése nélkül — tartozott a februári számunkban megjelent »Hogyan születik a regény« és márciusi számunkban »A kézirat a kiadónál« című cikk. A sorozatot folytatjuk.

műszaki szerkesztőnek ellenőriznie kell, mert a szigorú szabványok, a nyomdák még ma is igen szegényes betűkészlete erősen korlátozza e kívánságok teljesítését. A műszaki szerkesztő számítja ki, milyen terjedelmű lesz a már kinyomtatott mű; ez is fontos tényező.

Közös feladata a képszerkesztőnek és a műszaki szerkesztőnek az illusztrációk ízléses, rendszeres elhelyezése, nehogy egyes helyeken túl zsúfoltan, másutt túl ritkán szerepeljenek. Az illusztrációk méretezése is lényeges. Sokszor felejtkezünk el a képek »levegősségéről«, mert az illusztrációkról beszélve, gyakran igazán elmondhatjuk, hogy kevesebb — több lenne. A szöveg közt elhelyezett illusztrációknak ugyanis nem szabad zavarniok az olvasást — ellenkezőleg: elő kell segíteniük a szöveg megértését, mint a könyv mondanivalója vizuális kiegészítésének. Ugyanígy kell ügyelni a margó méret helyességére, valamint a fejezetek, címek, bekezdések világos, áttekinthető, levégős elrendezésére.

Szerencsére mindinkább kiveszöbözött van az a helytelen gyakorlat — eddig is talán csak a nyomdai adottságok kényszerítették rá a kiadókat —, hogy szövegközti kiemeléseket szépirodalmi műben félkövér betűtípus alkalmazásával oldottak meg. Ez farkává, zavarossá teszi az oldalt, fásarsztóvá az olvasást. A legfontosabb szabály: semmivel se zavarjuk az olvasás folyamatosságát. Így

nem szabad hosszú sorokat apró betűvel és ritkítás nélkül szedetni, mint erre tavaly, sajnálatos példák akadtak. Az »előfejek«, iniciálék, a címlap és az ún. »szennycímlap« megtervezése után a mű előkészítése befejezettnek tekinthető.

Ezután következik a műszaki osztálynak a nyomással kapcsolatos munkája.

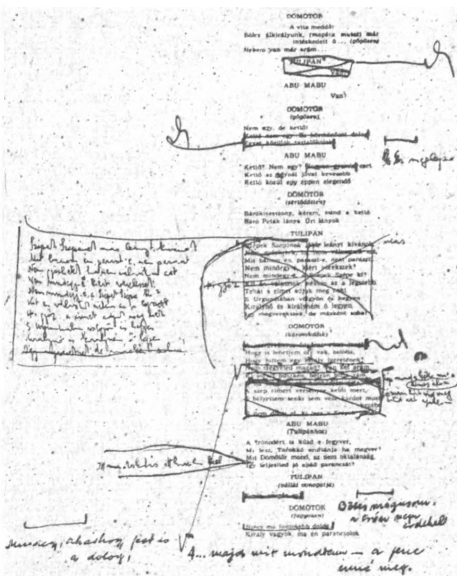
A nyomda általában kétszer küld korrektúrát a már kiszedett műről. Egyszer ún. hasáblevonatot, amely az utóbbi idők gyakorlata szerint gyakran már tördelt levonatot, és egyszer a tulajdonképpeni tördelt levonatot, amely egyúttal imprimaturál szolgál. (Az imprimatura azt jelenti, hogy a szerző jóváhagyja a szöveget, és jelzi, hogy a levonatanban még található hibák nyomdai javítása után a könyv nyomható.)

A szállítási szerződés értelmében a nyomda hasáblevonatában ívenként legfeljebb 16 hiba lehet. Sajnos, ennek tiszterese sem ritkaság. Komoly munka járul tehát a könyvkiadó korrektoraiba, hogy kétszeri olvasással valamennyi hibát megtalálják és kijavítsák. Ehhez járul még a szerző javítása és sokszor szövegváltoztatása is, amely már csak a második olvasáskor kerül a korrektor szeme elé. Ha a változtatások mértéke vagy a szövegben maradt hibák száma nagyobb, akkor a kiadó harmadik levonatot is kér a nyomdától és csak megnyugtató eredmény esetén adja meg a nyomási engedélyt.

De előfordul az is, hogy a kiadó még a nyomógép indulása előtt ellenőrző ívet kér a nyomdától és szuperrevízió alá veszi a kiadványt. Ezenkívül minden kiadványból minden esetben szemleívet kap a kiadó a nyomás után, de még a könyv bekötése előtt és még egyszer ellenőrzi, nem maradt-e a szövegben értelemzavaró, komoly sajtóhiba. Ha igen, akkor az ív vagy ívrész újrányomásával vagy hibaigazító beragasztásával javítja ki a hibát.

Színes képek esetén a pontos méretek megadása, az elkészítési mód és a rastersűrűség meghatározása alapján elkészített össznyomat rendszerint nem felel meg a kép eredeti színhatásának. A műszaki osztály feladata, hogy kellő színérzékeléssel, a színek árnyalati és adagolási skálájával a lehető legszínhűbb eredményt érje el.

Komoly problémát jelent a külső borító megrendelésekor az, hogy ekkor a kiadó még nem ismeri a könyv pontos ívszámát — tehát a vastagságát, s amikor a könyv a kötészetbe kerül, a megrendelt borítólap mérete, a »gerinc« szélessége nem megfelelő. Ha előzetes pontos számítás nem végezhető, akkor a legjobb, ha a gerinc nyomását maga a

Ilyen szerzői korrektúra után nem adható meg a nyomási engedély; a szöveget újra kell szedni

kötészet végzi, miután a könyv vastagságát a már fűzött példányok alapján megmérte.

Nagy nehézséget okoz a kiadóknak az, hogy a könyvkötővázszon színválasztéka nem kielégítő. Hiába tervez a kiadó olyan borítót, amely például bordó vászonra nyomható: használhatatlanná válik a klisé, mert a nyomda raktárán csak kék vászon van. Amikor a művész a borítót megtervezi, még nem foglalkozunk le a vászonnal, hiszen még nem adtuk nyomdába a művet és amikor lefoglalhatnánk, a kellő vászonnal már kifogyott a raktárból. A kért orvoslás még mindig késik.

Komoly munkát ad a műszaki osztálynak a művek minőségi ellenőrzése az átvételkor. A legújabb rendelkezések értelmében menetköz ellenőrzés a nyomdákban nincs, a kiadó műszaki ellenőre (aki eddig a műszaki szerkesztő és a műszaki kivitelező feladatát is ellátta) kénytelen a már teljesen elkészült, sőt becsomagolt könyvek közül szűrőpróbával megejteni az ellenőrzést, a csomagolópapír megrongálásával — a szűk expedíciós helyiségben, a szállítástól, határidőtől, kötbértől sürgetve —, mert a nyomda, az előírásoktól eltérően, rendszerint a hónap végén szállít, több kiadványt egyszerre.

Farkas Imre

MAGYAR KÖNYVEK CSEH NYELVEN

Az első magyar könyv, amelyet cseh nyelven kiadtak, Kisfaludy Károly »Szeget szeggel« című műve volt, 1867-ben. Kisfaludyt Eötvös, Petőfi, Madách és Jókai könyvei követték. Jókai műveiből a múlt század nyolcvanas éveitől az első világháborúig 26 kötetet fordítottak le cseh nyelvre. A második világháború végéig a cseh olvasók a következő magyar írókkal ismerkedhettek meg: Mikszáth Kálmán, Molnár Ferenc, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Szabó Dezső, Herczeg Ferenc és Balázs Béla. De megjelentek a cseh könyvpiacra olyan kozmopolita írók is, mint Körmendi Ferenc, Márai Sándor, Földes Jolán. Az első magyar könyv cseh fordítása óta eltelt 88 év alatt összesen 104 szerző 210 könyvét adták ki.

A cseh burzsoá köztársaság idejében és a felszabadulást követő első években a lefordítandó művek kiválasztása a kapitalista könyvkiadótól függött. Csak így kerülhettek kiadásra még 1945 után is olyan művek, mint Földes Jolán: A halász macska utcája; Szerb Antal: Pendragon legenda és Kaczér-Illes: Ikongó nem hal meg című könyve. Ezekben az években csak a Kommunista Párt kiadója adta ki a haladó magyar írók műveit: Illés Béla, Balázs Béla egy-egy regényét és Lukács György: Nagy orosz realiták című könyvét. A munkásosztály 1948-as győzelme után készültek a két ország közötti kulturális kapcsolatok. Már 1949-ben megjelent Illés Béla: Kárpáti rapszódiája, amely azóta három kiadást ért el a magyar kiadványok között a legnagyobb példányszámú könyv.

1950-ben 13, 1951-ben 15 magyarról cseh nyelvre fordított regény jelent meg. 1952-ben 10 fordítás készült, azóta a cseh nyelvre fordított magyar művek száma évente 5–6-ban állapodott meg. A magyar könyvek kiválasztásánál azt a célt tartják szem előtt, hogy a cseh olvasó minél jobban megismerje a magyar nép múltbeli szenvedéseit, küzdelmeit és a ma problémáit, amelyek annyira hasonlóak a cseh nép problémáihoz.

A Hortly-korszakról és az azt megelőző korszakról szóló művek közül a következőket fordították le: Illés Béla: Kárpáti rapszódiája, Darvas: Fekete kenyér, Ilku Pál: Az osztály zendülési, Szabó Pál: Talpalatnyi föld, Vas Zoltán: Tizenhat év fegyverházban. A második világháború alatti évek küzdelmeiről és a felszabadulás idejéről a következő műveket fordították le: Balázs Anna: Mire megjönnek a fecskék, Kossa István: A Dunától a Donig, Illés Béla: Fegyvert s vitézt énekek, A yigszinházi csata, Darvas: Város az ingoványon,

Aczél Tamás: A szabadság árnyékában. Rövidesen ide sorakozik még Karinty Ferenc: Budapesti tavasz című regénye is. A magyar múlttal foglalkozó könyvek közül Gergely Sándor Dózsa trilógiáját fordították le.

A szocializmus építését ábrázoló könyvek közül lefordították: Balázs Anna: Névtelen hősök, Szabó Pál: Isten malmai, Mojvaj Gyula: Fekete föld, Nagy Sándor: Megbékélés, Egri Irén: A gyár felébred és Veres Péter: Próbátétel című művét. Két romániai magyar író, Asztalos Sándor: Szél fuvatlan nem indul és Kovács György: Foggal és körrömmel című regényét is lefordították. »Mély barázda« címmel készült egy novelláskötet, amelyben Nagy Lajos, Rideg Sándor, Gergely Sándor, Illyés Gyula, Karinty Ferenc és Boldizsár Iván írásai vannak. Népszerűek Illés Béla: Emberek vagyunk, Tűz Moszkva alatt és Találkozások című írásai is.

A cseh kiadóvállalatok nagy figyelmet fordítanak a magyar klasszikusok kiadására is. Még mielőtt Petőfi válogatott verseinek igen díszes kiadása megjelent volna, kiadták Illyés Gyula Petőfi életrajzát és Révai József Petőfiről, valamint Adyról írott tanulmányát. Petőfi műveiből lefordították még a Bolond Istók és a János vitéz elbeszélő költeményeket is.

Adyt és József Attilát azonban nem ismerik még annyira, mint Petőfit. Ady verseiből csehül csak egy vékonyka kötetet adtak ki és József Attila költeményei is fordítójukra várnak. József Jolán: A város peremén című könyve azonban már megjelent.

A magyar úri világot ábrázoló klasszikus művek közül lefordították Fazekas Ludas Matyját, Mikszáth »Különös házasság«, Móricz »Úri muri« és »Hét krajcár« című könyvét. Jókai »Rab Ráby«-ja az író halálának 50. évfordulójára jelent meg. A klasszikusok sorozatát tovább bővíti: Megjelent a »Boldog ember« és a »Beszterce ostroma« kötetkezik.

Dramatoidalmunkat Háry Gyula »Az élet hídjá« Urbáni Ernő »Tűzkeresztség« és Sándor Kálmán »A harag napja« című drámája képviseli. A Bánkbánt most fordítják.

Meg kell emlékezni még a legfontosabb politikai kiadványok fordításáról. Kiadták Rákosi: Válogatott cikkeit, Révai József: Elmi tudunk a szabadsággal című könyvét és a Rákosi-pert. (Kivonatos szöveg Mila Zadrazilová: Magyar művek cseh nyelven című cikkéből.)

BACSÁNYI JÁNOS KÖNYVTÁRA

II. rész.

A történelmi művek közül **Bossuet** említett műve mellett *Simon de Sismondi*; *A középkori olasz köztársaságok történetét* forgatta, mint amelyekben az újkor érlelődött.

Érthetően nagyon érdekelte Napoleon alakja, akihez életének egyik nagy fordulata is fűződött. Megvolt egykori proklamáció-fordításának, vagy legalábbis a tőle korrigált fordításnak az eredetije, *August Fischer: Napoleon levelei, kiáltványai, beszédei* eredeti francia nyelvű lipcsei kiadásában; az ő Szent Ilona szigetén, Linzben olvasta Napoleontól a száműzetésében diktált *Caesar-kommentárt*; a *Code Napoleon-t* is forgatta, *Gallois Leonard: Napoleon története*, amelyet a szerző a császár intenciói szerint annak halála után adott ki, éppúgy megvolt könyvtárában, mint *Auer* még 1806-ban írt *Napoleon-ja*. Megszerezte *Bonaparte Lajos* Walter Scott *Napoleonjára* írt válaszát is.

Olvasta a göttingai *August Schlözer*-nek, a liberalizmus egyik teoretikusának általános alkotmánytanát éppúgy, mint *Horváth István* ábrándos rajzolatait a magyar nemzet legrégebb történeteiből, *Majláth János* gróf német nyelvű *Magyarok történeté*-t.

Kegyelettel őrizte könyvtárában összekülvő társa, a vértanú *Hajnóczy* a magyar egyházi viszonyokról írt latin munkáját, csakúgy, mint a másik összekülvő és kufsteini rabtársa, *Verseyhy Ferenc* ugyancsak latin nyelvű művét a magyar szentírásfordításokról.

A latin nyelvű magyar történetírók közül *Kováchichot* és *Schwandtner*t forgatta, az utóbbinak a királyi kancellária és kúria, a hiteles helyek ünnepi stílusformáiról írt latin műve az egykori kancellistát nagyon érdekelhették. Megvoltak a könyvtárában az 1807-es budai és 1808-as pozsonyi országgyűlések jegyzőkönyvei is.

Irodalomtörténetünk első alapvetései közül *Wallaszy* latin *conspectusa*, *Révai Antiquitates-e*, elegyes munkái, *Sándor István*, az első magyar bibliografus *Magyar Könyvesháza*, *Verseyhy* grammatikája szerepelnek. *Toldy Ferenc* első irodalomtörténeti műve, a német nyelvű *Magyar költészet kézikönyve* is megvolt Bacsnynak. Ebbe *Toldy* tőle életrajzát is kérte, de Bacsnányi azt üzenté neki, hogy írjon igaz neve, a *Schedel* és ne *Toldy* név alatt. Mindenesetre sajnálatos, hogy Bacsnányi nem írta meg életrajzát. Később, 1843-ban *Toldy* indítványára választja a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagnak, egy szavazat

kivételével, egyhangúlag, de Bacsnányi nem is válaszol a nagyon elkésett kiűntetésre.

Könyvtárak iránti érdeklődését bizonyítja Széchenyi Ferenc akkor még cenki és Teleki Sámuel marosvásárhelyi könyvtárának katalógusa. Valamikor Széchenyi Ferenc adományozott kétszáz forintot a Kassai Magyar Múzeum költségeire és később, úgy látszik, könyvtára katalógusát is megküldte Bacsnányinak.

Bacsnányi magyar nyelvű könyvtára részben a régebbi kor, nagy részben kortársai és töredékesen a magyar romantika következő nemzedéke műveit tartalmazza.

Zrínyi Miklós összes munkái mellett *Gyöngyösi Istvánét*, kit ő a »nemzeti jobb verseles atyjaként«
sajátosan többre értékelt *Zrínyinél*; *Faludi Ferenc Nemes ember*, *Nemes úrfi*, *Szent ember*, *Udvari ember* című műve, eredetijével vagy inkább mintájával *Graczián Balczár* művével egyetemben, az utóbbi francia fordításban. *Faludit* Bacsnányi igen szerette, írt is róla, ki is adta. Ő volt számára a romantikus művészi, régi magyar nyelv és stílus mintája.

A bécsi testőrírók közül *Báróczy Sándor Cassandrája* volt meg. Továbbá *Csokonai Poétái Munkáinak* bécsi 1810-es kiadása; öreg kassai barátjának, *Baróti Szabó Dávidnak* költeményes munkái; *Rajniss József: A magyar Helikonra vezérlő kalauz* szerepelnek; *Rajniss* a fiatal korában heves polémiaja volt; *Virág Benedek* poétai munkája, a szerző Bacsnányinak jó barátja volt, költői levelet is írt hozzá s még Bécsből is levelezett vele. Megvolt könyvtárában *Dugonics András: Magyar példabeszédek és jeles mondások gyűjteménye*; *Verseyhy Ferenc* magyar *Aglája* és az 1825-ben Budán kiadott »maradványai és élete«.

Kedves könyve volt *Dayka Gábor* versei, akivel Kassán ismerkedett meg; valamint szegény kufsteini fogolytársának, *Szentjóni Szabó Lászlónak* költeményes munkái, akihez a börtönben egyik legszebb elégiáját írta. Talán *Szentjóni Szabó* volt legjobb barátja. Nem tudjuk, mikor kezdődött barátságuk, de bensőségéről tanúságot tesz maga Bacsnányi, amikor a *Hazafiúi aggodás* című versében ezt mondja róla:

»...te, kiben végtére veszélyes
Pályafutásom alatt elszánt hű társra,
s barátság
Tiszteiben legjobb, legigazb emberre
találtam«

Kiss János versei mellett, melyek tele vannak elfogult jegyzetekkel, megvan a *Mondolat*, amihez mint ortológus vonatkozott. *Kazinczyt*, aki *Eredeti poétai munkáival* szerepel, különben sem szerettem. Már a Kassai Magyar Múzeum első számánál összekülönböztek. Kazinczy csak kénytelen-kelletlen, Baróti Szabó kívánságára egyezett bele Bacsányi közreműködésébe. Az arisztokratikus hajlamú, műies érzékenységű Kazinczyt nagyon bántotta a nem nemes s nála ifjabb Bacsányi büszke önértetessége s merész, parancsoló fellépése. Ezért kezdetül fogva ellenszenvet érzett iránta, mely élete végéig csak fokozódott. »Garabonciáskodó lélek«-nek nevezi s még halála előtt is, Toldyval levelezve, »elméletlen vagy paraszt« jelzővel illeti. Igaz, Bacsányi is Kazinczyre gondolva rója meg *A magyar tudósokhoz* című művében »a mai nyelvrontók törekedését« és a »békákként brekegő mostani poétákat«.

Fiatalabb kortársai közül *Berzsenyi Dániel* és *Költsey Ferenc* munkáit forgatta. Az utóbbihoz Bacsányit, aki a magyar politikai lírában Petőfiig a legmerészebb szavakat írta le, Rebellis vers-e vonzhatta. De náluk *Kisfaludy Sándort* jobban szerette. Fiatal korában ott élt a Balaton környékén, a Regék váromladékait beköborolva, talán ezért is kedvelte inkább a Regéket Himfy szerelmeinél. Mindkettő megvolt könyvtárában. Kisfaludy Sándort tartotta a kor legjobb költőjének. Leveliben Kisfaludy Sándor, Virág Benedek, Pázmándi Horváth Endre néven kívül ritkán találjuk más író nevét s ha igen, nem sok köszönet van benne.

Pázmándi Horváth Endre Árpád-ja és *Horváth Adám Rudolfsza*, mellett megvan ez epikai kísérleteket beteljesítő *Zalán futásának* 1825-ös első kiadása és *Vörösmarty Mihály* verseinek 1833-as kiadása, sőt még *Toldy Ferenc Aesthetikai levelei* is Vörösmarty Mihály epikai munkáiról, mely Vörösmarty fiatal irodalomtörténész-rajongójának első baráti tette költői eszményképe művészetének szolgálatában. De azért Bacsányi Vörösmartyról például így ír: »csak olvastad volna az idej Aurorában Veresmarty Tholdyját és Hedvigét, senki meg nem értheti, oly bolond, én nem is hoztattam meg, nem méltó«. Így ír a legszebb magyar legendáról, a magyar nyelv egyik legnagyobb diadaláról, ami nem bizonyít sem tisztámlátást, sem elfogulatlanságot. Bacsányi talán érezte is, ha nem is vallja be, hogy az új, romantikus irodalmi irány idegen rá nézve s ezért fordult oly heves szeretettel a régiak felé. Az ifjú korában oly szabadszellemeű, széles szemhatáru, nagy esztétikai fogékony-ságú író öreg korában rosszkedvű »lau-

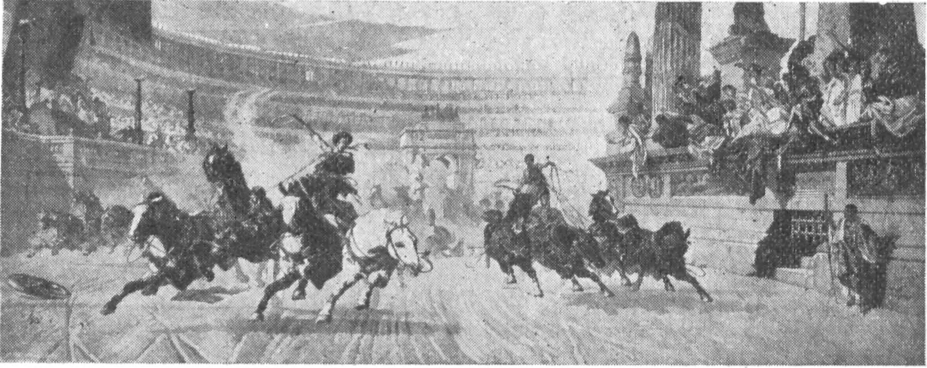
dator temporis acti«-vá válik. Van könyvtárában egy érdekes mű, melynek címe: *Ó és új magyar vagy rövid értekezés miképpen kelljen az ómagyarsággal az újat egyesíteni?* Írta egy magyar, Pest 1816. Nem tudjuk, mennyire fejezte ki a szerző Bacsányi e részbeni gondolatait.

A folyóiratirodalomból el nem múló emlékként fiatal korának szemefényét őrzi: a *Magyar Múzeum* 1788—9. évfolyamait, melynek fennmaradásáért egykor minden követ megmozgatott. Megvolt még könyvtárában az *Erdélyi Múzeum* 1814—18. évfolyama, *Kultúr István Hasznos mulatságok* lapjának 1817—29. évfolyama, az *Élet és litteratúra*, *Szemere Pál* folyóirata 1826. évfolyamá s végül *Trattner Máttyás* 1826-os nemzeti kalendáriuma.

Végül ott volt a *Szent Biblia*, a kálvinista *Károli Gáspár* és a katolikus *Káldi György* fordításában és *Kempis Tamás Krisztus követése* mellett *Batsányi János versei*, Első kötet, Pesten, 1827 és *Batsányi János munkái*, Második kötet, Budán, 1835.

Bacsányi könyvtárának sárgult jegyzékét lapozva, megjelent lelki szemünk előtt az agg költő távol a hazától, szereteteitől — már lelke jobb fele, felesége is a sír mélyén —, a szív és szellem irdatlan, embertelen magányában. Elborult kedéllyel, a sok szenvedéstől még ingerlékenyebbé vált idegrendszerrel, még most is a kedves könyveit, a hazai folyóiratokat olvasgatja, sőt a politikát is figyelemmel kíséri, mint az jegyzeteiből kitűnik. 1841-ben *Széchenyi István: Kelet népé*-t, majd 1843-ban, halála előtt két évvel *Dessewffy Aurél* gróf írásait szerzi meg, úgyszintén *Wesselényi Miklós Szózat*-át a magyar és szláv nemzetiség ügyében Lipcséből. Ott ül elvonnulva magános szobájában, a »végtelen nemes arckifejezésű«, a lélek mélyéig ható, élestekintetű Bacsányi, aggkora dacára mindig egyenesen, szálfatermettel, emelt fővel. Ott ül és olvassa Cicero beszélgetését az öregségről és szeretné ő is hinni, hogy az akkor nem féltendő rossz, bár elgyöngíti testünket-lelkünket, hiszen közel esik a halálhoz. Ott ül könyveit: egyetlen édes családja közt, melyek egyedül maradtak meg neki mindabból, amit szeretett, melyek immár számára az élet felett lebegő életté lettek.

S ekkor mindig mély és mindig tette-kész hazaszeretetének egy utolsó megmozdulásával, a sír széléről, a magyar népek, hazájának ajándékozva utolsó, legkedvesebb barátait: könyveit

Kocsiverseny Rómában, Wagner Sándor festménye után fába metszve
(A Vasárnapi Ujság 1878. évi 44. számából.)

A könyv történetéből

A megújult fametszés

A XVIII. században a polgárság előretörésével párhuzamosan gyökeres változások érlelődtek a nyomdászatban is. Már nemcsak a főúri körök rendelik és vásárolják a könyvet, a könyvpiac irányításában egyre nagyobb szerepet játszik a polgárság ízlése. A felvilágosodás eszméitől áthatott polgárság mindenképp előtt lépni a könyvek címlapjáról az uralkodókhoz, hercegekhez intézett hódolatteljes ajánlásokat, majd főként Angliában hangoztatni kezdik azt a kívánságot is, hogy a költséges rézmetszetek helyett újból fametszetekkel illusztrálják a könyveket.

Egy angol műpártoló egyesület 1775-ben kiállítást rendezett Londonban és nagyobb összeget tűzött ki a legjobb fametszet díjazására. A díjat — nagy felűnést kelteve — Thomas Bewick nyerte el. Metszete, amely egy vadászt ábrázolt kutyájával együtt, méltán kellett feltűnést, mert sok újat mondott, merőben más volt, mint az addig ismert fametszetek.

A régi, XVI. századi fametszeteken a vonal uralkodott. A XVII. század nagy festői azonban már nem vonalakból építik föl képeiket, hanem egymás mellé fölrakott színekből. A festőiségnek ez az igénye érvényesült a könyvművészetben is, amikor az árnyalatok kifejezésére képes rézmetszet kiszorította a fametszetet a könyvek lapjairól. Csaknem két évszázadon át a rézmetszés jegyében állt a könyvillusztrálás, s íme, a XVIII. század vége táján, amikor a rézmetszés még virágkorát éli, ismét fametsző mű-

vészek tűnnek fel versenytársaként. Természetesen már nem a Dürer-korabeli fametszetek stílusával jelentkeznek.

Új fametsző-technika

Thomas Bewick bizonyosan számot vett azzal, hogy bármilyen sokra is tartják a régi fametsző művészeket, nincs visszatérés hozzájuk. Az olyan metszeteiket, amelyeken az alakoknak csak a körvonalai vannak kivésve, a rézmetszetekhez szokott közönség elutasítaná. Neki is — a rézmetszőkhöz hasonlóan — száz és száz vonallal, tónusokkal kell kifejeznie mondanivalóját. Ehhez azonban új fametsző-technika kidolgozására volt szükség. Kísérleteinek eredményeként rajzait nem a fatörzsből hosszanti irányban kivágott dűcokra metszette, mint előtte a művészek évszázadokon át, hanem a kőrefa vagy puszpáng törzseiből keresztben kifűrészelt dűcokat használt. Az évgűrűket mutató, tömör, simára csiszolt dűc megmunkálása közben nem kellett attól tartania, hogy a fa fölpatlan érezése mentén, sőt a rézmetszetekre jellemző, egymást keresztező vonalakat is ki tudta metszeni. Nem véste körül késsel a rajzot, hanem olyan vésőket használt, akárcsak a rézmetszők. Mindez lehetővé tette, hogy a rézmetszetek árnyaltságát utánozza.

Bewick új fametsző-technikáját csak évtizedek múltán vették át szélesebb körben. Rendszeres alkalmazására pedig a XIX. század elején került sor, amikor Friedrich König feltalálta a gyorsajtót.

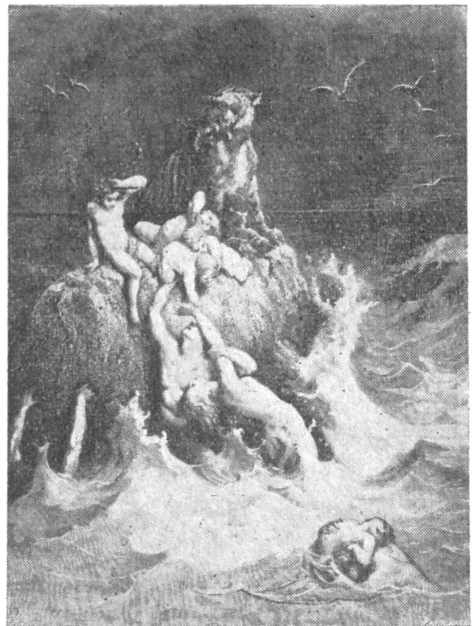
Ezzel ugyanis meggyorsult és olcsóbbá vált a könyvek előállítása, s emelkedni kezdett a kiadott példányok száma. A két technika: a rézmetszetek egy-egy lapot sok nehézséggel, lassan előállító technikája és a könyveket tömegesen ontó gyorsajtó ügyszólván kizárták egymást. Újból előtérbe került a magasnyomással készülő fametszet, és Bewick újításainak ekkor látták igazán hasznát a könyvkiadók meg a napilapok és hetilapok illusztrátorai. Az új technikát egyébként a század folyamán újabb és újabb raffinált megoldásokkal gazdagították. Így például gyakran használták a fametszők a több ágú, úgynevezett fésű-vésőket, amelyekkel párhuzamos vonalakat vésnek a fába. A rézmetszeteken sűrűn előforduló vonalrácsokat is utánozták, és pedig oly módon, hogy a vonalkereszteződéseket sokszor nem egy dúcról nyomtatták, hanem külön »árnyaló dúcot« készítették. Ezekkel a technikai fogásokkal minél tökéletesebb festői hatásokra törekedtek. A rézmetszetek utánzása és a festői hatásokra való törekvés azonban ellentétes a faanyag természetével; vagyis a fametszés XIX. századi, második virágkorában a művészek már az anyag természetének ellentmondó hatásokat hajszoltak.

De nemcsak a technikában álltak be ilyen változások, hanem megváltozott a fametszésnek az illusztrálásban játszott szerepe is: Az évtizedek során fokozatosan halványodott művészeti jelentősége, mind kevésbé tekintették a grafika önálló ágának, ehelyett egyszerűen a képsokszorosítás eszközévé tették, művészetből iparrá minősítették át. A nagy művészek nem vesztegették idejüket a technikai kivitel fáradságos munkájával, hanem rajzaikat külön erre a célra kiképzett fametszők vésték fába. Fennmaradt egy múlt századi magyar fametsző-iskola tanmenete s ebből tudjuk, hogy milyen sok gyakorlat árán, mennyi verejtékezéssel sajátították el a vésnökök a mesterség minden csínját-bínját. Viszont nemcsak fametszet céljára készített rajzokat vésnek fába, hanem festmények, sőt később fényképek után is dolgoztak. S a fotocinkográfia megszületéséig a fametszők látták el illusztrációkkal a napisajtót meg a könyvkiadást. Páratlan tökéletességre fejlesztett technikájukkal sok mesterművet alkottak, s akinek nem elég gyakorlott a szeme, föl sem ismeri a fametszetet e múlt századi mesterek munkáiban.

Doré, Menzel, Zichy Mihály

A XIX. század második felében a könyvillusztrálás terén világviszonylatban *Gustave Doré* (1833—1883) aratta a legnagyobb sikereket, de a legkiválóbb

bak közt foglal helyet *Adolf Menzel* és *Zichy Mihály* is. Csakhogy míg Menzel és Zichy munkásságának javát rajzaik és festményeik alkotják, és nem könyvillusztrációik, addig Doré — néhány festménytől eltekintve — művészi tevékenységét teljes egészében a könyvillusztrálásnak szentelte. Tizennégy éves korában került Párizsba, és egy év múltán már munkatársa az egyik élclápnak. Huszonegy éves, amikor elkészíti azóta is felülmúlhatatlannak bizonyult illusztrációit Rabelais: Gargantua és Pantagruel-jéhez. Majd a remekművek egész sorát díszíti mozgalmas, drámai hatású fametszetekkel: Dante Commedia-ját, Ariosto Orlando furioso-ját, a Műnchhausént, Balzac humoros elbeszéléseit. 350 fametszettel illusztrálja a Bibliát, és 100 metszetet készít Michaudnak a kereszties háborúkról írt művéhez. Túlás nélkül állíthatjuk, hogy képei teszik újra divattossá Lafontaine meséit. Munkái általában nemcsak az illusztrált műben jelennek meg, hanem mihelyt elhagyta a sajtót egy-egy újabb Doré-illusztrációkkal teli könyv, dúciáért már versengtek a világ legjobb folyóiratai, hetilapjai. Doré csak rajzol, de óriási képzelőerővel és páratlan ábrázolóképeséggel. Munkáinak igényessége miatt viszont nehezen találunk számára megfelelő tudású vésnököt. Pisani és Pannemaker két legjobb

Pannemaker fametszete Doré rajza nyomán: A vízözön

munkatársa, ők metszik fába a legtöbb Doré-rajzot.

A múlt század német könyvtermésének legszebb illusztrációi *Adolf Menzeltől* (1815—1905) származnak. Csak egyetlen munkához: Nagy Frigyes életrajzához készített metszeteket, de éles megfigyelő-képessége és nagyszerű realiztikus előadásmódja révén ez a mű a legszebben illusztrált német könyvek közé tartozik.

Zichy Mihály (1827—1908) vérbeli grafikus volt, természetes, hogy eljutott a könyvillusztráláshoz is. A külföldi irodalomból Byron Don Juanjához, Lermontov két művéhez és Goethe Faustjához készített illusztrációkat, de sokkal ismertebbek ezeknél azok a lendületes, látomászerű képei, amelyekkel Az ember tragédiáját, Petőfi verseit és Arany balladáit illusztrálta. Rajzait fába metszve is sokszorosították, legszebb kiadásait azonban már cinkográfiai úton állították elő.

A XIX. század második felében nálunk is elterjedt a fametszés Bewick-féle technikája. Múlt századi fametszőink közül a legnagyobb technikai felkészültséggel *Morelli Gusztáv* (1848—1909) dolgozott. Illusztrálta az egyik Petőfi-kiadást, s bár metszetei alkotóképes tehetségre valának, mégis elhallgatott mint művész,

*Gy. Szabó Béla fametszete:
Napraforgóverő*

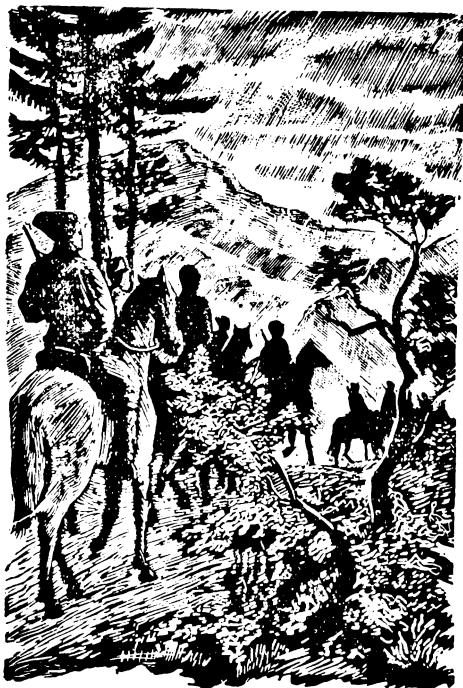
*Divéky József fametszete:
Illusztráció a Ludas Matyihoz*

s csak mint vésnök dolgozott igen termékenyen. Többek közt »Az Osztrák-Magyar Monarchia irásiban és képben« számtalan illusztrációja került ki keze alól, illetve műhelyéből. Értékes szolgálatokat tett Munkácsy és Zichy Mihály rajzainak és festményeinek fadúcrá való átültetésével is.

Országszerte ismert rajzoló volt a múlt század második felében *Jankó János* (1833—1896). Ő illusztrálta Jókai Üstökös című lapját és rajzai tették népszerűvé a Borsszem Jankó című élelclapot. 35 éven át dolgozott, több ezer rajza jelent meg. Ezek korabeli hatásáról érdekesen emlékezik meg Schöpflin Aladár. Amikor Pestre érkezett, hogy beiratkozzék az egyetemre, első este meglátta Szilágyi Dezsőt és Gyulai Pált, amint a Nemzeti Múzeum előtt beszélgettek. »Honnan ismerte meg a vidékről most feljött diák a közélet két nagy szereplőjét? — teszi fel a kérdést Schöpflin. — Hát a Borsszem Jankóból, Jankó János karikatúrái alapján.« (Kortársak nagy írókról. Bp. 1954. 253—254. o.)

A harmadik virágkor

A vonalas klisé feltalálása, majd a 90-es évektől kezdve Meisenbach találmánya, az autotípia fölöslegessé tette a

Varga Nándor: *Illusztráció Fagyjejev Tizenkilencen című regényében*

fametszetet. A mélynyomás és az offset pedig olyan pompás kivitelű, többszínű illusztrációk előállítására teremtett lehetőséget, hogy a fametszet mint illusztráció — legalábbis egy időre — ismét teljesen kiszorult a könyvekből. De századunk elején a művészek, visszatalálva az anyagszerű megoldások útjára, a fametszés új stílusát teremtették meg.

Két tényező játszott ebben szerepet. Az első a japán fametsző művészet hatása. 1867-ben a párizsi világiállításon tűntek fel először a japán fametszetek. Ettől kezdve mind többet foglalkoztatta az európai művészvilágot Hokuszái és Utamaro művészete, mert ők — ellentétben az európai fametszőkkel — a körvonalak rajzában fejezték ki magukat. Még színeik is csak a kontúrrajz hangsúlyozására szolgáltak. Ez a hatás segítséget nyújtott művészeinknek abban, hogy visszaforduljanak az anyagszerűtlen megoldások útjáról és újból a vonalat helyezték előtérbe metszeteiken.

A másik tényező a fotocinkográfia, mélynyomás és offset feltalálása volt, mert ezek főlegesen tették, hogy a fametszetet a képsokszorosítás eszközeként használják a nyomdászatban. Tulajdonképp ezek a találmányok visszaadták a fametszést a művészetnek, hogy újra saját törvényei szerint fejlődhessenek.

Conrad Gyula volt nálunk az első, aki 1904-ben a Múcsarnokban kiállított metszetein szakított a XIX. századi tónusos fametszettel és új szellemben fogant alkotásokkal jelentkezett. Metszetein a fekete alapból fehéren villan elő a rajz. A vonal visszakarta jogait a grafikában, s legfőbb eleme ennek a stílusnak.

A fejlődés, amelyet Conrad Gyula indított meg, a húszas, harmincas években bontakozott ki. Akkor egyszerre a fametszők egész sora tűnt fel. Számbavételük, elemzésük megindult (Nagy Zsuzsa: A modern magyar könyvillusztráció. Doktori értekezés), de még távol állunk attól, hogy tisztázzott volna a különböző irányzatok értéke.

Az egyik legnagyobb kezdeményező erejű művész közöttük Kozma Lajos, aki a gyomai Kner-nyomda számára készített szép ballada-illusztrációkat és sok pompás könyvdiszt. Kozma Lajos a népművészetből merített motívumokat. Népi ihletésű Divéky József munkássága is. Tevan Andor Lúdas Matyi-kiadását illusztrálta és Gvadányi Falusi nótáriusát. Ehhez az irányzathoz tartozik Gáborjáni Szabó Kálmán munkássága és az emigráns Buday György.

Országszerte ismert Derkovits Gyula Dózsa György-fametszetsorozata. Erett technika jellemzi Molnár Gy. Pál metszeteit. Fáy Dezső annyi nagy művész után vállalta a feladatot és Dantét illusztrálta. Napjaink egyik legkiválóbb fametsző művésze a Kolozsvárt élő Gy. Szabó Béla.

Az utóbbi években kissé méltánytalanul elhanyagolták kiadónk a fametszetet, mint illusztrációs eszközt. Jó jelnek tartjuk azonban, hogy Fagyjejev Tizenkilencen című könyvét legújabbban Varga Nándor Lajos igen sikerült metszeteivel adták ki.

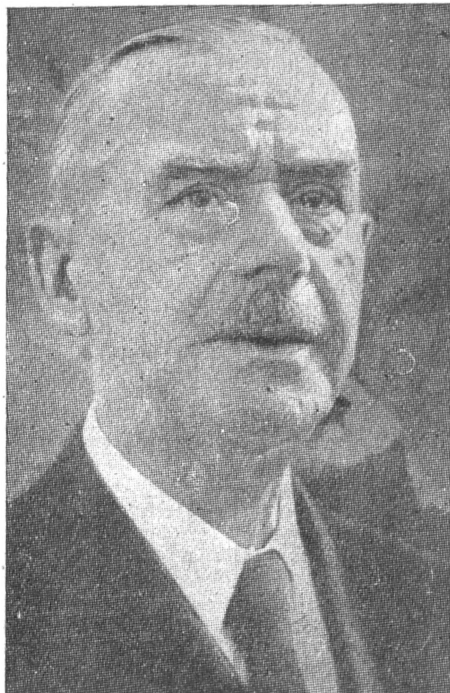
Kéki Béla

Molnár C. Pál fametszete: *Illusztráció a Cyranohoz*

THOMAS MANN 80 ÉVES

EGY HOSSZÚ EMBERI ÉLET — AZ EMBERIESSÉG SZOLGÁLATÁBAN

Thomas Mann

Ebben a hónapban rendezték meg a Schiller-hetet, a költő halálának 150. évfordulóján. Az ünnepi beszédet Thomas Mann mondta és így úgyszólván két halhatatlan találkozója jött létre Weimaran, a legmagasabb német kultúra szülővárosában. A polgári forradalmi kor nagy költőjéről a polgárság utolsó nagy írója és gondolkodója emlékezett meg, aki maga is évfordulóhoz közeledik: június 6-án lesz 80 éves. Amikor Schillerről és koráról beszélve a legnemesebb német hagyományokat ébresztgette népében, tű maradt önmagához. Mert az utóbbi évtizedekben, valahányszor a németiség történelmének döntő fordulójához ért, úgyge az egész emberiség ügyévé vált — mint most is — Thomas Mann mindig föl-emelte szavát a haladás, az emberieesség nevében, hogy népének irányt mutasson.

Legtöbbször egészen hiába.

Hogy miért volt így, az mélyen összefügg a legújabbkori német történelemmel, az európai polgárság történelmével, amelynek leghűbb tükre éppen az ő írói életműve.

*

A polgárság fiának és írójának vallja magát. Ősei sok nemzedékig visszamenően nagykereskedők és szállítók, városatyák, patriciusok voltak Lübeckben, a hétszázestendő északnémet Hansa-városban. Ilyen családból született — éppen egy vasárnapi napon.

A néphit szerint a »vasárnapi gyerek« szerencsés, különös képességekkel rendelkezik, meglátja a természet titkait. Ez a szerencse Thomas Mann életében meglehetősen sajátosságosan jelentkezett: magába olvasztotta, fölcsívta a polgári életforma minden kulturális és erkölcsi értékét, de — alkárcsak bátyja, a szintén neves íróvá lett Heinrich — sehogysen találta benne a helyét.

Ez a problematikus viszony a polgársághoz, ez a hozzátartozás és ugyanakkor a vele szembenállás — ez lett az író Thomas Mann központi kérdése és témája.

Elég hamar. Néhány novella után, alig 26 éves korában vaskos regénnyel jelentkezett: *A Buddenbrook-házzal*, amely egy nagypolgári család fénykorának és hanyatlásának képe. Szerelmek, házassági kötelekek alakulásán keresztül mutatja be a nemzedékek »biológiai erejének« hanyatlását, de fő témája mégis: hogyan viseli a polgárság saját társadalmi szerepét.

A legidősebb Buddenbrook, az idősebb János még két lábbal áll a földön. Felvilágosult voltérianus; a napoleoni háborúk idején szerzett vagyonával vetette meg annak a nagypolgári életnek alapját, amelynek törvényei szerint utódai élni fognak... Fia, az ifjabb János már a »készsé«-be ül be és bár kétségteletlenül fenntartja, sőt tovább is fejleszti a család vagyonát és tekintélyét — már kissé elfordul a valóságtól: vallásos, kegyes patriciusként túlvilági hatalmak kezében érzi a saját, családjá és üzlete sorsát, amely felett, érzi, már nincs korlátlan uralma.

Ez a fenyegető hatalom azonban nagyönis e világi: magának a polgári társadalomnak változása ez, amelynek során a kultúrált, nemes tradíciók szerint élő Buddenbrook-szabású polgárt háttérbe szorítja egy másik típus — a regényben a konkurrens Hagenström ke-

reskedőcsalád —: az erőszakos, mohó, a társadalom nagy ügyeitől elszakadt, hagyományok nélküli polgár: a burzsoá. Buddenbrookék pedig csöndesen, gőgösen, titkolt kétségbeeséssel, egyre jobban megvetve »az új módit« — megfulladnak tehetetlen előkelőségükben, a »hatalomvéde bensőségben«.

De a gyerekek csak jönnek a világra és nem hajlandók valóságosan megfulladni, élni akarnak. Ahogy tudnak. A harmadik nemzedék két tagja közül — hogy csak ezt a kettőt említsük — az egyik, Krisztián: kapitulál, »lelkileg szét-eszik«, ő az érzelmi anarchiába menekülő bohém, mulatságos különc és a család szegénye. A másik, Tamás, keményebb típus: pesszimizmusát, az élet nagy kérdései előtt érzett tanácstalanságát, belső esendőségét merev, rideg álarc mögé rejtí, amely mögött lassan elhalnak az igazi, meleg emberi érzések — készen áll előttünk a »porosz tartás-morál«-ba menekült német polgár típusa, amely később katasztrófális szerephez jutott Németország és az egész emberiség történetében.

A polgári élet »hatalomvéde bensőségének« meddő volta elől menekül Thomas Mann több novellájának hőse. Tonio Kröger: művészetének aszkétikus felfogásába; »a szélhámos Félix Krull«: a teljes erkölcsi nihilizmusba, a »sikkos« kőklerségbe, a Halál Velencében öreg író-hőse, Aschenbach pedig egyszerűen nem éli túl, hogy szigorú és büszke életének tartalmatlanságát a napfényes élet, az egészséges szépség egy gyanútlan hírnöke, egy bájos gyerek leplezi le...

*

Bár már világhírű író, amit eddig alkotott, egész életművéhez viszonyítva még csak a vezérmotívumok felcsendülése — nyitány.

Röviddel az első háború kitörése után tanulmányt írt Nagy Frigyes porosz királyról. A filozófáló, francia verseket firkáló kicsürből lett »öreg Fritz«-ról, aki a trónra kerülve kirúgta ívócimboráit, ráncbaszedte parókás hadseregét, majd vérig sértette egész Európát kötekedésével, fennhéjzásával és hét éven át küzdött a fél világ ellen, hallatlan energiával, népe erőinek kegyetlen és zseniális kiszorolásával, földhözverő vereségek és elképesztő győzelmek közt hanyódva, úgyszólván hét évig nyeregen ülve és a csizmáját sem vetve le — míg végül semmit sem nyert, csupán kifárasztotta ellenfeleit, s mindenkitől megutálva, értetlenséget és irtózatot keltve maga iránt halt meg tönkretett országában... »Meredek német út«-nak nevezte Thomas Mann Frigyesnek ezt az esztelen egetvívását, a »porosz tartás«-nak ezt a

démoni szívósságú, véres kalandját. Ezt akkor a németiség »örök végzetének«, »elkerülhetetlen rendeltetésének« mondta, hogy II. Vilmos imperialista háborúját igazolja. Emiatt Thomas Mann később megtagadta ezt a tanulmányát. Tévedésében mégis nagy igazságra bukkant: a »meredek út« II. Vilmos esetében ugyanannak bizonyult, aminek Frigyes hét éves háborúja végén: kihívásnak minden jog, értelem és emberiség ellen, olyan kihívásnak, amely a németiséget más népek gyűlöletétől körülvelt magánosságra, egyedülállásra kárhóztatja, valahányszor erre az útra tér.

*

Egyszer azt írta: »Nekem a művészet nem lelemény volt: csak lelkiismeretes élet.« Ezzel a lelkiismeretességgel mélyült el Thomas Mann a 18-as összeomlás után a német sors megértésében. S hozzá kell tennünk; »művészi leleményben« sem volt hiány, amit az is bizonyít, hogy e korszakban írott legnagyobb műve a lerongyolódott, ehezöz Németországban két kötetben, drága kiadásban, több mint egymillió példányban jelent meg és kelt el — tehát minden hatvanadik német megvásárolta; a kortársak szemében is az írói halhatatlanság biztosítéka volt és pár év múlva a Nobel-díjat is meghozta írója számára — a *Varázshegy* volt ez a regény.

A »címszereplő« az a svájci Davos-Platz környéki hegy, amelynek egyik tudószanatóriumában a regény játszódik. »Varázsa« az, hogy az itt élők ebben az üvegházi életben szinte kitenyésztk magukból mindazokat a törekvéseket, gondolatokat, lelki tartalmakat, amelyek »odalent« — azaz a hétköznapi életben — félig-meddig rejtve maradnak, de itt, hatványozódva kifejlének. Itt mindenki egy kicsit önmaga túlzása. Élet és halál, egészség és betegség közt folyik itt a küzdelem. Olyan értelemben is, ahogy ezt első olvasásra értjük, mert a betegség lélek- és erkölcstanát kevesen ábrázolták ilyen mélyrehatóan. De egy magasabb síkba vetített, általánosabb értelemben vett küzdelemnek is tanúi vagyunk. Az egész emberiséget fenyegető betegségről is szó van itt, sőt inkább arról és éppen a tuberkulózis gátlásokat feloldó lelkiállapotában bontakozik ki legtisztábban a két szembenálló világnézeti magatartás: a szellemi sötétség, az irracionális elötli behódolás lelki politikája, sőt fanatizmusa küzd itt a világossággal, az emberi értelem méltóságát hirdető humanizmussal; az első a szuggesztív tekintetű és beszédű, kissé mágus-külsejű, harapós kis Naphta, a második pedig egy hevesvérű, nem kevésbé ékezzavú, mulatságosan rokon-

szenves olasz úr, név szerint Settembrini személyében. A küzdelem Hans Castorp »lelkéért« folyik. Ez a derék, jó szándékú fiú a legnagyobb mértékben hétköznapi ember, rajta mérhető le Naphta és Settembrini hatása a német átlagpolgárra. Megmártózik ez a Hans Castorp a huszadik század valamennyi szellemi áramlatában — erre a szanatóriumban bőven adódik alkalom — és két kéretlen nevelője állandó kapacitálásától és kommentárjaitól kísérve végigvándorol az európai polgári tudat valamennyi jelentős állomásán, megismerve korlátaikat és az ezek áttörésére irányuló meddő kísérleteket egyaránt... Ez is volt a regény megírásának legátfogóbb célja: a weimari köztársaság korszakának első felében felkutatni a demokratikus hajlandóságot a német polgárságban, mint a jövő egyetlen zálogát, mint a menekülés útját a kudarcot vallott reakciós, »meredekutas« német egyedüllétből. A kutatás eredménye nem megnyugtató. Thomas Mannak nem voltak illúziói abban a tekintetben, hogy a német polgárságban mennyi ellenálló erő van az erőszak, a szellemi sötétség mindig fenyegető erőivel szemben.

Ugyancsak a huszas években írta a *Mario és a varázsló* című novelláját. Egy olaszországi tengerparti kis fürdőhelyen egy bűvész és hipnotizőr lép fel. Bár személyében semmiben sem hasonlít Mussolinire, nem őt »szimbolizálja« — a módszerük alapul ugyanazon a lélektani, társadalmi törvényen, csupán méretében különbözik egyik a másiktól. A szuggesztívó lényege: a hipnotizőr kikapcsolja a médium magasabbrendű idegtevékenységét: az akaratot, az ítéelőképességet, a felelős én tudatát, s a médium csak azt hajtja végre, amit ő akar. A garabonciás mesterben ime, az irracionális hűve, a gondolkodás felelőségétől menekülő megtalálja »lovását«, aki megnyergeli, aki akar, dönt és gondolkodik helyette. Cipolla mester azonban szembetalálja magát »egy római úrral«, aki nem hajlandó alávetni magát a mester akaratának. Ám hősies, de rövid ellenállás után a római úr is ott táncol a mester korbácsának csátogására a színpadon a többi médium közt... Thomas Mann — aki nyaraló családjával együtt a közönség közt ül — ezalatt megjegyzést fűzi a látottakhoz: »Ha jól értetem a folyamatot, ez az úr küzdelmének negatív voltába bukott bele. A nem-akárásból úgy látszik, nem lehet lelkileg megélni; valamit nem megtenni akarni, tartósan nem maradhat az élet tartalma; valamit nem akarni és egyáltalán semmit nem akarni többé, tehát a parancsoltat mégis megtenni, ez két olyan dolog, hogy köztük a szabadság eszméje feltétlenül kutyaszorítóba kerül...« Lu-

kács György írja erről: »Nem lehetne jobban jellemezni a német polgárság bizonyos tagjainak védtelenségét, akik nem akarták Hitlert, de egy életen át ellenállás nélkül engedelmeskedtek neki.«

Thomas Mann nem tartozott közéjük. A hitlerizmus az ösztönösség jelszavával lépett fel, az egyéni tudatot egy természetesen felszított tömegmórborban akarta feloldani, az »élet jogait« fölébe helyezte a humánus belátásnak; a fasiszmus erősödése olyan tevékenységre ösztönözte Thomas Mann, amely addig távol állt tőle. Erről így írt: »Nincs silányabb gúny, mint az, amellyel a 'politikai arénába' leszálló költőt illetik. Ebben a gúnyban voltaképpen az érdek szólal meg, amely csendben és titokban szeretne működni, ellenőrzése nélkül a szellemnek, amelyről azt óhajtáná, hogy csücsüljön szépen, szellemi elefántcsont-tornyában', s ezért cserébe megengedné neki, hogy a politikát méltóságán alulnak tartsa.« Nos, Thomas Mann, népe legszebb kulturális értékeit érezve veszélyben, nem tartotta méltóságán alulinak, hogy ahol tudja, támadja a hitlerista mozgalmat. (Cikkjeinek, előadásainak gyűjteménye az *Európa, vigyázz!* című kötetben, magyarul is megjelent.) Programjának lényege az volt, amit Nietzsche-nek, a fasiszmus filozófiai előfutárának egyik aforizmájával szegezett szembe. »Az élet fölött nincs bíró« — írta Nietzsche. Mire Thomas Mann: »Valóban nincs? Úgy érezzük, mégis van egy... Az élet és a természet az emberben már nem felelőtlen, szellemivé válik — és a szellem az élet önkritikája.«

Hitlerék nem engedték, hogy a Thomas Mannban megszemélyesedett német önkritika, az író egyre nagyobb tekintélyétől támogatva, keresztülhúzza számításukat. Nekik olyan írókra volt szükségük, mint például Hanns Johst, akinek egy »felszabadult, ösztönű« színdarabfőhőse azt mondja: »Amikor ezt a szót meghallom, hogy 'kultúra' — felhúzom a revolveremet.« Johst Hitlerék uralomra jutása után a Birodalmi Írói Kamara elnöke lett, Thomas Mannak pedig menekülnie kellett. Hogy nem fajtiszta német, hogy anyjától, Julia Bruhn-Da Silvától braziliai, portugál-indián vért is örökölt, azt még megbocsátották volna neki, de az igazi, humanista kultúra melletti hajthatatlan kiállását nem. A Nobel-díj kitüntetését a szó szoros értelmében egy szál ruhában menekült el egy éjszaka, családjával együtt több évtizedes munkája színhelyéről, müncheni házából, amelyet néhány óra múlva a Hitler-ifjak osztagai feldúltak, könyvtárát salátává aprították és összerondították.

*

»Akár megérdemlem, akár nem, nevem a világ szemében összekapcsolódott egy olyan németiség fogalmával, amelyet a világ szeret és tisztel; az a követelés, hogy éppen én szálljak szembe a durva meghamisítással, amelyet ja németiség most elszennvedett, nyugtalanítóan zúgott bele mindazokba a szabad művészi álmokba, amelyeknek pedig olyan szívesen átadtam volna magam« — írta svájci emigrációjában, Küsnachtban, ahonnan megkezdett József-regénye mellől kelt fel újra és újra, hogy Európa különböző városaiban tartott előadásaiiban mentse a németiség becsületéből, ami még menthető volt. (Budapesten is járt, József Attila verssel köszöntötte.)

A művészi álmoknak azonban — a világirodalom óriási szerencséjére — nem ártott meg a zavarás. Mint a közmondás molnára, aki csak akkor tud aludni, ha zúg a malom, Thomas Mannak is, úgy látszik, egy kicsit szüksége volt a hitlerizmus zajos szomszédságára, hogy álmait annál frissebben, a gyűlölő ellenfél hadmozdulataira annál élénkebb cáfolattal reagálva vesse papírra. Így teljesedett a József-regény négyrészes regényóriássá. Egy levelében ezt írja róla: »Ki kell ragadni az intellektuális fasizmus kezéből a mítoszt és a humánus értelmében új funkcióhoz juttatni.« Ez a hatalmas regény a bibliai József legendái alakjában megfogalmazza a humanizmus egész »mitológiáját«, »alapformáit« — azaz ösképét mindazoknak a humanista ideáloknak, amelyekben Thomas Mann a fasizmus — és az ember-ellenesség minden fajtájának — leggyökeresebb ellenszerét látta. Ezek, humanista hite szerint, minden emberben megvannak; elnyomhatók, akár tartósan is, de mag nem ölhetők. Ő a regénnyel fel akarta őket ébreszteni, szembeszegezve a fasizmus barbár mítoszaival, azzal az ősgermán istennel, aki magában hordja önmaga összezúzásának vágyát.

József önmaga »tökéletességében« naiv módon tetszelgő ifjú, akinek önszeretete válságokon keresztül formálódik közösségi magatartássá, míg végül a »holtak országának«, az ókori Egyiptomnak forradalmi vezérévé, kenyeret és igazi életet adó diktátorává lesz. A halál országában a jószág, emberiesség tehetetlen, védtelen saját enerváltságával szemben, éppúgy, mint az erőszakos miszticizmussal, a túlérett, rothadó kultúra már halott álarcá mögött forrongó barbár szennvedélyekkel és a bomlás egyéb formáival szemben. A halál országa nem Németország szimbóluma, de az emberiesség nagy forrásaitól elszakadt egyiptomi életforma belső szerkezetében, erőinek arányában mutat olyan hasonlóságot a ná-cizmussal, mint Cipolla bűvész módszere

Mussoliniével — a történet belső igazsága az alapja ennek a hasonlóságnak és a vele szembeállított József magatartása a humanizmus győzelmének kulcsa,

Thomas Mann még alacsonyabban köröz a kitűzött cél fölött. Még közelebb akar férközni a német sors megoldásához. A József harmadik és negyedik kötetének megírása közt írt *Lotte Weimaran* című regényében Goethéig nyúl vissza a német történelembe, hogy az ő alakjának föllevenítésével tudatosítsa népében a félredobott életeszményt, amely humanista és német egyszerre. A szó legművészebb értelmében hazafias tett volt ez a páratlan könyv: a németiség legnemesebb értékeinek megmutatásával áll ki népe becsületének védelmére züllésének mélypontján.

*

Amikor a német »meredek úton« eszelősen előretörő hitlerizmus már egész Európát fenyegette, Thomas Mann Amerikába költözött.

1943 tavaszán új alkotásba fogott. Ugyanezzel a dátummal kezdi meg feljegyzéseit az a bizonyos dr. phil. Serenus Zeitblom, aki a regény, a *Doctor Faustus* történetét első személyben elmondja. Elmondja barátjának, Adrian Leverkühnek, ennek a »sorstól oly rettenetesen meggyötört, felmagasztalt és lesújtott drága férfiúnak és zseniális muzsikusnak« életét; ennek fejezetét változtatja a megírás korával, a második világháborúval kapcsolatos lírai tudósításokkal. Így a regénynek mintegy két emelete van: az alsón a náci Németország eszelős ámokfutását látjuk a magakereste végső összeomlás felé, ahogy ez a jámbor, becsületet Zeitblom professzor irtózó kétségbeesésében tükröződik; a felső emeleten pedig Leverkühn tragédiája bontakozik ki, mint annak a másíknak, az alantól idehangzónak belső képe, magyarázata, mélyebb értelme.

Thomas Mann művészetének zenei sajátossága sehol sem ilyen szembetűnő, mint ebben a regényben. Nemcsak azért, mert zeneszerzőről szól és így összegezését adja Mann magas zenei kultúrájának, hanem főként kompozícióját és az író életművének egészében betöltött szerepét tekintve. Zeitblom a *leendő* olvasóhoz intézi szavait, mert — úgymond — írása egyelőre aligha kerül nyilvánosságra, hacsak valami csoda folytán nem jut ki Németországból, »ebből a mi sokfelől fenyegetett európai erődítményünk-ből, hogy a kívülállóknak elvigye egyedülvalóságunk titkainak egy fuvallatát...« A német egyedülvalóság titkai: erről van hát itt szó. Thomas Mann művészetének ötven év óta egyre erőteljesebb vezérmotívuma ez és Leverkühn tragédiájában a többi, eddig külön futott

szólással, a német sors többi motívumával most finálészerű összhangban hangzik fel. Ezek a motívumok a hitlerizmus haláltusája idején (amelyről, mint mondtuk, Zeitblom állandóan tudósít) minden eddiginél mélyebb értelemzést nyernek: az idáig vezető út állomásainak bizonyulnak. Leverkühn ifjúkorában, a századforduló idején kezd elfordulni az élettől, a dekadencia formállansága, szellemi szétesettsége elől menekül a művészi aszkézisbe. Művészete kezdetben öncélú, matematikai-esztétikai játék, a felsőbbrendűség hitével és az emberi érzések »istállómelegének« (ahogy ő mondja) rideg, gúnysos megvetésével — folytatása minden zeneileg kifejezhető emberieség parodizálása — és a vége: az élettelen forma, a »tartás« teljes elúrhadása a tartalom felett. Íme: egy belső »merekedő út«, amely megöli a meleg, eleven emberi életet és az emberi élet törvényei elleni démoni kihívással a végső magánossághoz vezet. Leverkühn mint ember is, lassan-lassan magának az emberbelenségeknek a testet öltött sivársága lesz: inkább csak teste emberi, emberi álarc, s mögötte már csak dermesztő elvontság van — amíg első és egyúttal végzetes skizofréniás rohamának közelédté érezve szinte fel nem ordít benne utoljára az erőszakkal, aszkézissel elnyomott ember és le nem fordul a székről a zongora mellől, ahol utolsó művét, a Doctor Faustus siralma című »lamentó«-t (panaszművet) készült barátainak bemutatni. Ez a mű a zeneköltés zsákutcája, de egyben az útvesztés két-szbeesett, de már elkészt beismerése — szinte tilalomfa: »erre ne menjetek!«

A regény vége felé a Freisingben, az Isar partján szorgalmasan körmölő és szorongó Zeitblom egyre jobban emlékezett arra a másik öregre, aki ugyanakkor az Atlanti-óceán túlsó partján szorongott hazájáért, népéért, miközben Leverkühn sorsát elbeszélve tette meg fájdalmas vallomását a német lélek tragédiájáról. Thomas Mann ebben a regényben művészi kifejezését adta annak, amit a bonni egyetem bölcsész-dékanjának írt még 1937 első napján, válaszolva az értesítésre, hogy német polgárjogának elvesztése folytán törölték az egyetem díszdoktorainak jegyzékéből is; a hazája miatt érzett aggodalmáról és gyötrelméről írt, »amelytől az ön vezérei nem tudtak engem megszabadítani azzal az intézkedésekkel, hogy nem vagyok német többé...«

*

A »sötétség erői« nem pusztultak el a náciizmus bukásával — Thomas Mann sem tette le a fegyvert. Most ismét Svájcban lakik, Kilchbergben. Ott teremtette meg a szellemi tisztaságnak, a »vidám ünnepélyességnek« azt a légkört, amelyben dolgozni tud. Dolgozik is. Több novellát írt a közelmúltban és egy regényt, A kiválasztott-at, amely a középkorban játszódik, de bizonytalannak szólnak nekünk segít megérteni a saját életünket. Mint ahogy Thomas Mann annyiszor hangoztatott polgári világnézete csak alap volt, amelyen lábát megvethette, hogy annál nagyobb magasságba rugja fel magát, és onnan más osztályok, népek és korok számára is örökértékű felfedezéseket tegyen.

Lékay Ottó

Magyarország is részt vesz a brüsszeli nemzetközi könyvtári és dokumentációs kongresszuson

Szeptember 10—18. között tartják meg a második, nagyszabásúnak ígérkező nemzetközi könyvtári és dokumentációs kongresszust Brüsszelben. A kongresszusra Magyarországot is meghívták és a Népművelési Minisztérium, az Orsz. Széchenyi Könyvtár, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára és más intézményeink már foglalkoznak is az előkészületekkel.

A kilenc napos kongresszust a Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége, a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség és a Zeher Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége rendezi. A küldöttek a könyvtárügy és a dokumentáció nemzetközi kérdéseit vitatják meg. Az első napirendi pont a könyvtárak és a dokumentációs központok feladata a mai életben és nemzetközi kapcsolataik, a nemzetközi könyv- és folyóiratcsere, a tudományos és közművelődési könyvtárak; valamint a dokumentációs szervek nemzetközi együttműködésének elvei. A kongresszus megvizsgálja a könyvtárolomány és a nemzeti bibliográfiák több időszerű kérdését. Targyalja és megvitatja a könyvtárak tájékoztató szolgálatainak a tudományos és az ipari kutatással és

a műveltség emelésével összefüggő vonatkozásait. Értekezletek tárgyalnak meg számos más szakkérdést is, mint például az államok hivatalos kiadványaiknak cseréjét, a könyvtáros- és dokumentátor-képzést, az egyes országok dokumentációs szervei közötti csereviszonyt, a könyv- és dokumentációs anyag osztályozását. Foglalkoznak még a gyermek- és a körházi könyvtárak sajátos szakkérdéseivel, úgyszintén a zenei könyvtáraknak a rádió zeneközvetítésével összefüggő kérdéseivel is. A program szerint a könyvtárosok és a dokumentátorok indítványozni fogják, hogy a könyvtárügy és a dokumentáció egyes területein egységes eljárásokat alakítsanak ki, lehetőleg az egész világon. (Román Kálmán.)

□

A moszkvai Központi Színháztörténeti Könyvtár a maga nemében a legnagyobb könyvtár a világon. Allománya több mint 100 000 olyan műből áll, amelyek a színházról, a drámáról, a kosztümökről stb. szólnak. Folyóiratállománya 1500 teljes színházi folyóirat évfolyamot ölel fel. Ezenkívül 40 000 metszetet, 200 000 feldolgozott hírlap- és folyóirat-kivágot tartalmaz. (Knihovna.)

GONDOK és eredmények

A SZABADTÉRI KÖNYVKÖLCSÖNZÉS TAPASZTALATAI BORSOD MEGYÉBEN

Az elmúlt nyár folyamán Borsod megye területén összesen öt helyen működött szabadtéri könyvtár. Ezek közül négy strandkönyvtár, egy pedig parkkönyvtár volt.

A miskolci Megyei Könyvtár Miskolc egyik nyilvános parkjában, a »Népkert«-ben állított fel parkkönyvtárat, ezenkívül strandkönyvtár nyílt a miskolci III. kerületi Tanács Könyvtárának területén, Diósgyőr-Tapolca strandfürdőn. A mezőkövesdi járási könyvtár területén lévő úgynevezett »Zsóry-fürdő« könyvtárán kívül a szerencsi járási könyvtáros is létesített strandkönyvtárat.

A Miskolc-Tapolcai strandkönyvtár július–augusztus hónapban, a »Népkert«-i parkkönyvtár július 15-től augusztusig, míg a Diósgyőr-Tapolcai strandkönyvtár csupán augusztus hónapban működött. Ebben az időszakban a három könyvtárat összesen 3283 olvasó vette igénybe, több mint 50 százalékuk tizennégy éven aluli volt. A könyvtárak összesen 3689 kötet könyvet és 9533 darab folyóiratot kölcsönöztek a látogatóknak.

A mezőkövesdi és a szerencsi strandkönyvtárakban — melyek közül a szerencsi csupán heti 3—4 napon kölcsönzött — 1267 kötet könyvet olvasott az 1246 látogató. A két könyvtár július és augusztus hónapban volt nyitva.

Hogyan szerveztük meg a könyvtárat?

A miskolci könyvtárak részére a Megyei Könyvtár felszerelésként három-három népkönyvtári vándorládát, egy nyitott kiállítási állványt (tárlót), továbbá egy kétfélcso asztalt és két széket adott. A könyvállomány összeállításánál azt tartottuk szem előtt, hogy mind a strandokon, mind a nyilvános parkban az üdülő és pihenő dolgozók és a gyermekek, rövidebb lélekzetű és szóalkoztatott jellegű műveket keresnek. Értékesebb és nehezen pótolható könyveket nem adtunk ki a könyvtáraknak, az értékhatárt 20 forintban állapítottuk meg. A könyveken kívül hazai és szovjet folyóiratokat és képeslapokat is adtunk, 1953. évi teljes évfolyamokat (az olvasótermünk folyóiratraktárának másodpéldányai voltak), to-

vábbá egyes, 1954. évi számokat. Ezenkívül a működési időszakra megrendeltük az Észak-Magyarországot, továbbá a »Népsport«-ot. A könyvtáros aktívák rendszeresen beszerezték még a »Ludas Matyi«-t, a »Színház és Mozi«-t, sőt több esetben meséskönyveket is hoztak a könyvtárakba kölcsönzésre.

A megyei könyvtár kölcsönzési csoportja rendszeresen segítő társadalmi munkásokból választotta ki a könyvtárosokat. Munkájukról részletesen kioktattuk őket gyakorlati oktatás formájában, majd mikor megindult a kölcsönzési munka, a helyszínen láttuk el őket tanácsokkal, s egyben ellenőriztük kölcsönzési munkájukat. A könyvtárakat elláttuk könyvjegyzékkel, ez az állományt betűrendben csoportosítva tüntette fel. Később, amikor a könyvanyagot cseréltük, vagy újabb műveket adtunk ki, bevezettük a pótlásokat is a jegyzékbe. A könyvjegyzék első lapja a kölcsönzési szabályzatot tartalmazta. Mindegyik könyvtáros kapott statisztikai füzetet, írószereket, továbbá izléses kivitelű feliratokat, melyek a közönséget a nyitvatartási és kölcsönzési időről tájékoztatták. A látogatók letét fizetése, vagy érvényes és hiteles igazolvány átadása ellenében vihettek ki könyveket és folyóiratokat. A letét a kölcsönzött könyv beszerzési árával volt egyenlő, ezenkívül tárgyletét (zálog) ellenében is kölcsönöztünk.

A szabadtéri könyvtárak szervezésénél nehézségekbe ütközött a helyiség biztosítása. A miskolci strandok épületeiben minden helvet a kereskedelmi vállalatok vettek igénybe. Faanyag hiányában nem tudtunk elkészíttetni egy olyan pavilont, mely a helyszínen felállítható és alkalmas lett volna a kölcsönzésre. Azonban a népkönyvtári vándorládák, melyek polcokkal vannak ellátva és amelyekre biztonsággi zárat is szereltünk, jól megfeleltek a célnak. Véleményem szerint az a megoldás a helyesebb, ha a könyvtár a strandokon is és a parkban is külön pavilonnal rendelkezik.

A kölcsönzés gyakorlati lebonyolításánál több vitás kérdés merült fel. Miskolcon azt a gyakorlatot követtük, hogy az olvasó aláírta a könyvkártyát, melyet a könyvtáros a pénztárral, vagy a leadott igazolvánnyal együtt egy borítékban helyezett el és ezeket az asztalában gyűj-

tötte. Ha zálogot kapott, akkor külön cédlára írta fel az olvasó nevét. A mezőkövesdi járási könyvtár — véleményem szerint — ennél helyesebb módszert alkalmazott: A kölcsönzés kétrészes blokkal történt, az egyiket megkapta az olvasó a könyvvel együtt, a másikra ráírták az olvasó nevét és a zálogba tett tárgyakat, vagy a letét összegét.

A felnőtt dolgozók, az ifjúság és a gyermekek egyaránt örömmel fogadták a könyvtárakat. Ha az időjárás kedvező volt: Miskolcon is és vidéken is komoly forgalmat bonyolítottak le. Miskolcon különösen kedvelték a szórakoztató magyar és külföldi folyóiratokat és újságokat, melyekből a strand és a parkkönyvtárban a könyvtárosok több mint kilencezeröttszáz darabot kölcsönöztek.

Szölőssy Tibor

A TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KÖNYVEK NÉPSZERŰSÍTÉSÉRŐL

A hatvani járási könyvtárban csak 1954 januárjától vezetjük azt a statisztikát, amely a kölcsönzött könyvek műfaj szerinti megoszlását is mutatja. A statisztika szerint az elmúlt évben az összes kölcsönzött könyvnek csak 2,5 százaléka (995 kötet) volt ideológiai, politikai, történelmi mű. Elhatároztuk, hogy helyrehozzuk ezt az aránytalanságot. Kapcsolatba léptünk a párt városi és a járási végrehajtó bizottságainak agit. prop. osztályaival. Rendszeresen tájékoztatjuk őket munkánkról, megküldjük nekik munkatervünket és jelentéseinket. A városi pártbizottság ez év elején meg is tárgyalta járási könyvtárunk helyi tevékenységét, meghívtak bennünket a propagandisták részére tartott módszertani értekezletre is. Az éves munkatervünkben pedig kimondottuk, hogy ideológiai-politikai művek kölcsönzését kétszeresére emeljük. A szakkatalógusból kivonatos jegyzéket készítettünk az agit. prop. osztályok részére, hogy a tőlük irodalmat kérő funkcionáriusokat tájékoztathassák. Már a kérdés felvetése és napirenden tartása is azzal járt, hogy már 1955 első negyedében emelkedett az ideológiai művek kölcsönzésének aránya. (4 százalék, 558 kötet.) Ez az eredmény annak is köszönhető, hogy több gondot fordítottunk a felnőtt olvasók bevonására. Az elmúlt évben például az olvasóink 45 százaléka volt 14 éven felüli, az elmúlt évnegyedben pedig már 55 százalék.

A társadalomtudományi könyvek iránti érdeklődés fokozása céljából állandó kiállítás rendeztünk a pártoktatás segítségére. Természetesen kölcsönzés közben is állandóan népszerűsítjük ezeket a mű-

veket. A külpolitikai művek ma már a legnépszerűbb könyveink közé tartoznak.

Más eredménnyel is járt munkánk. Azonkívül, hogy emelkedett a politikai művek kölcsönzése, munkánkra felfigyeltek a tanácsnál s legutóbb is a községpolitikai terv szerint 10 000 forintot fordít könyvtárfejlesztésre a városi tanács. Ezt nagyrészen a városi pártbizottságnak köszönhetjük.

Békés György

EGY KÜLÖNÖS KÖLCSÖNZÉSI ELJÁRÁSRÓL

A soproni járási könyvtár jól működik, forgalma igen nagy. 1954-ben például a helyi állományából 150 000 kötetet kölcsönöztek. Ha azonban valaki a kölcsönzési eljárás iránt érdeklődik, meglepi annak különös módja. Ugyanis minden olvasónak egy kis papírcsacskót készítenek házilag, erre kívül ráírják az olvasó személyi adatait, melyeket minden más könyvtár a személyi lap fejrészen tart nyilván. Érdekes, hogy a biztonság kedvéért a személyi lapok fejrésztét is kitöltik, de ezenkívül másra nem is használják, hanem félreterve az olvasók esetleges számbavételére szolgál, vagy más célra való. A személyi lapról tehát nem lehet megállapítani, hogy az olvasó mit olvasott.

Mire kell vajon a zacskó? Kölcsönzéskor a kivitt könyvek leltári számait kis papírlapra jegyzik, a papírlapot az olvasó aláírja és utána a zacskóba rakják.

Ha valaki ezután arra kíváncsi, hogy egy olvasó mit olvasott, másként nem tudja meg, csak ha előkeresi az illető papírcsacskóját, kiszedi belőle a cédulákat, megnézi a leltári számokat, majd körülbástyazza magát a leltárkönyvekkel és kikeresi belőlük, hogy az egyes számok milyen könyveket jelentenek. Ez a módszer tehát nem alkalmas az olvasás irányítására. De nem jó módja a könyvállomány védelmének sem, mivel a papírszeletkén levő néhány szám és alattuk az aláírás nem bizonyíték. Szerencsére Sopronban általában becsületes olvasók járnak a könyvtárba és elfogadják a könyvtár gyakorlatát, mely szerintük sajtós soproni hagyomány, de szerintünk a módszer vitás kérdésekben egyáltalán nem megnyugtató sem a könyvtár, sem az olvasók szempontjából.

A soproni járási könyvtár a jó könyvtáraink közé tartozik. Munkájának ezzel a fonákásával is csak azért foglalkozunk, mert máshol is tapasztalható, hogy könyvtáraink nehezen kialakított egységes kezelésétől, az országosan használt eljárásoktól önkényesen eltérnek.

Darabos Pálné

AZ IZSÁKI KÖNYVTÁR A MEZŐGAZDASÁGÉRT

Ebben az évben április közepéig 290 új olvasót sikerült megnyernünk a mezőgazdasági könyvek olvasásának, 35 százezben olyan dolgozó parasztokat, akik ez ideig távoltartották magukat a könyvtártól. Az eredmény már a tavaszi munkában is mutatkozik, mert nemcsak időben, hanem a szakkönyvek kimutatása szerint szakszerűen végezte el a munkákat parasztságunk többsége. A három termelőszövetkezetünk és az állami gazdaságunk minden dolgozója ma már tudja, hogy mit is jelent számára a jó szakkönyv. A szakelődások iránt is fokozódik az érdeklődés, úgyhogy április 10-én a gazdakörben tartott igen nivós szakelődásunkat kb. 80—100 dolgozó paraszt hallgatta végig. A gazdakörben lefektetbe hallgzott szakkönyveinket a megyei könyvtár tartalékából 80 kötetrel kellett feifrissítenünk, mert a községi könyvtár állománya már kevésnek bizonyult.

Azonban még többet kell tennünk: nagyon fontos, hogy mi, falusi könyvtárosok a szakkönyvekkel necsak az egyéni gazdálkodás viszonyai között neveljük dolgozó parasztságunkat, hanem a társasgazdálkodás útjára is segítsük őket. Ezzel a kérdéssel többet kell foglalkoznunk, s eredmény csak úgy várható, ha a könyvtárosok időnként beszámolónak tapasztalataikról, nehézségeikről, az első eredményekről. Mutatóban hadd kezdjem a saját módszeremmel: Egy dolgozó paraszt azzal a kéressel fordult hozzánk, hogy segítsük munkájában, ugyanis egy hold szőlőt szeretne telepíteni és egy másik hold földön a szőlőt gazdaságosabban kezelni. Mindkét munkához két-két könyvet ajánlottam. Az egyikhez *Petyerburgszkij: A talaj alapvető tulajdonságai és Terts István: Talajtani alapismeretek* című műveket; a másikhoz *Katona: A szőlő kártevői és az ellenük való védekezés, Proházska Ferenc: Szőlő és bor* című műveit. A sorrendre is ügyeltem. Azonban azzal is kell törődnünk, hogy a parasztolvasók szórakozási igényét is kielégítsük, tehát szépirodalmi műveket is adtam a szakkönyvekhez.

Már említettem, hogy a termelőszövetkezettel is szoros kapcsolatot tartunk. A II. Kongresszus tszcs-ben még három évvel ezelőtt egy 185 kötetes kis fiókkönyvtárat helyeztünk el. Ma már a tszcs-n kívül álló környékbeli dolgozó parasztok is sűrű látogatói a termelőszövetkezetnek és a könyvtáron keresztül és a sorozatos kultúrestjeink rendezése révén mind több és több család ismerkedik meg és kapcsolódik bele a szövetkezeti mozgalomba. Ez is egy módszer a sok közül. Természetesen a könyvtáros

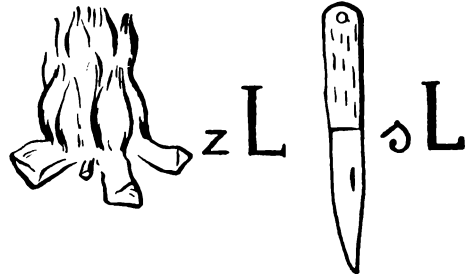
kötelessége a tszcs gyakori látogatása és segítése a szakkönyvek népszerűsítésében. Többletmunka, de megéri!

Utoljára még egy kísérletről szeretnék beszámolni. Mi 50 kötetből álló szépirodalmi anyagot állítottunk össze és adtunk kölcsön előbb a fülöpszállási, majd a keceli könyvtárnak. A könyvek bizonyos ideig náluk voltak és az olvasókkal együtt a könyvtárosok is igen örültek a segítség ilyen módjának, állományuk felfrissítésének. Az eredmények jelentősen megnöttek. Nekünk is jól esne, ha egy nagyobb könyvtár hasonló segítséget nyújtana nekünk, sokkal eredményesebben szolgálhatnánk parasztságunk politikai, szakmai fejlődését és általános műveltségének növelését.

Czihák József

AZ IRODALMI FEJTÖRŐKRŐL

Kis könyvtárunk legjobb könyv-népszerűsítő eszköze a rajzos irodalmi fejtörő. Egy-egy rajz könyvcímet jelent és az olvasóknak kell kitalálniuk, hogy milyen könyv címét rejti a kép. Havonként egy-egy ilyen fejtörőt rendezek, az eddigieknek igen nagy sikerük volt. Természetes, hogy ilyenkor könyvkölcsön-

zés is folyik és a könyvtár forgalma szemmelláthatólag növekedik. A fejtörő rászoktatja az olvasókat arra, hogy figyelmesebben olvassanak, jobban megjegyezzék a könyvek címét. Ez a módszer a katalógus megszerettetésének is egyik eszköze lesz. A rajzokat az olvasó úttörők maguk rajzolják, természetesen a rajzoló nem vehet részt a versenyben, őt másképp jutalmazom.

Id. Molnár Márton

II. Országos Könyvtáros Konferenciánkat május 26—27-én tartjuk meg Budapesten. A konferencián a tömegkönyvtárosokon kívül részt vesznek a tudományos könyvtárak képviselői is. A beszámoló könyvtárügyünk mai helyzetével foglalkozik. A konferencia megvitatja a készülő könyvtári alapítótvény tervezetét is. Résztétel külön írásbeli meghívóval.

ESEMÉNYNAPTÁR

1850. július 9-én, ezelőtt százöt évvel született **Ivan Vazov**, a bolgár irodalom klasszikusa. Eleinte tanító volt, de leváltották, mert az ifjúságot a függetlenségi harcra készítette elő. Részt vett a török elnyomás elleni 1876-os dicsőséges forradalomban, tagja volt a titkos felkelő-bizottságnak és költeményeivel lelkesítette a küzdőket. A felkelés leverése után Romániába menekült és csak az 1878-as orosz–török háború után tért vissza felszabadított hazájába. Itt egyre inkább úgy látta, hogy a felszabadult nép nyakára ült új kizsákmányolók, földesurak és gazdag polgárok elárulták a nemzet ügyét. Tollával harcolt a rendőriralom ellen. Ebben az időben készült el főműve, az »Iga alatt« c. regénye. Hazájában az irodalmi élet vezetője lett, a realista irányzat harcosa.

Vázov, Iván: Iga alatt, Bp. 1950. Szikra, 444. oldal.

Mit olvassunk a világirodalom klasszikusaitól. Ajánló bibliográfia. Bp. 1955. 201–202. oldal.

1755. július 20-án, kétszáz évvel ezelőtt született **Martinovics Ignác**, az első magyar köztársasági mozgalom vezetője. Martinovics, a kor viszonyaihoz képest igen nagy természettudományos műveltséggel rendelkezett, eljutott az ateizmusig is. Filozófiai nézeteit legbővebben *Mémoires philosophiques ou la nature dévoilée* (Filozófiai emlékiratok, vagy a leleplezett természet) című munkájában fejtette ki. Ebben a művében rendre megcáfolta a korabeli idealista filozófusok ferdítéseit. Kimutatta, hogy nincs isten, hogy nincs az anyagtól független, halhatatlan lélek, hogy a világot nem teremthette isten a semmiből. Bár materializmusa nem ment túl korának mechanikus materialista nézetein, mindazonáltal meg kell állapítanunk, hogy a marxizmus Magyarországon való megjelenése előtt senkinél sem találkoznunk a materialista filozófiának olyan szélesen kidolgozott rendszerével, mint Martinovicsnál.

Barabás Tibor: Martinovics élete, Bp. 1945. Cserépfalvi, 187. oldal.

Karinthy Frigyes: Martinovics, Bp. 1947. Új Idők, 30. oldal.

A magyar nép története, Bp. 1954. 214–220. oldal.

1955. július 31-én nyílik meg Varsóban az 5. **VIT**, a világ ifjúságának nagy seregszemléje, demonstrációja a békéért. (Az 1. Prágában volt 1947-ben, a 2. Budapesten 1949-ben, a 3. Berlinben 1951-ben, a 4. Bukarestben 1953-ban.) A Demokratikus Ifjúság Világ Szövetsége (DIVSZ) már jóval a találkozó előtt és annak egész tartama alatt Feszítvél Újság-ot ad ki angol, francia, orosz, spanyol és német nyelven.

A SZABOLCS-SZATMÁR MEGYEI KÖNYVTÁR KÉZIRATOS ARCHIVUMA

Több száz helytörténeli pályamunka született az elmúlt időben a megyei és járási oktatási, valamint népművelési osztályok pályázatain során. Számoszsg közsgben például előkerült a falu évtizedekkel ezelött írt, de nyomtatásban soha meg nem jelent történeli és néprajzi leírása, Szabolcs közsgben pedig egy 150 éves verses eseménynaplart mentettek meg a pusztulástól. Ezeket és más forrásanyagokat a megyei könyvtár megörzi, feldolgozza és olvasótermében az érdeklődők rendelkezésére bocsátja. A megyei könyvtár arra is számít, hogy gyűjteményét ajándékozás útján is gyarapíthatja majd, mert a magánosok a kezükben levő kéziratokat, emlékeket szívesebben adják oda, ha az anyag a megye területén marad. Így még Móricz-levelek előkerülésére is számítanak. (Farkas József.)

A **helikopter történetéről** szóló szakanyagot helyezt el tárlóban az Országos Műszaki Könyvtár. Az utcai tárlóban a helikopter »családját« mutatják be Leonardo da Vinci tervezéseitől napjainkig. Két tárlóban Asboth Oszkár magyar mérnök világhírű kutatásaival ismerkednek meg az érdeklődők. Az emeleti tárlóban pedig a könyvtár eredeti dokumentumokat és modelleket mutat be Asbothnak, a Műszaki Könyvtár régi olvasójának a munkásságából. (OMK.)

KÖNYVTÁRI NÉVADÓ-ÜNNEPSÉGEK SOMOGY MEGYÉBEN

A felszabadulás verseny során több tanács vállalta, hogy könyvtárának díszes kivitelű címláblát készíttet. Ezek a tanácsok a közsg könyvtárát valamelyik nagy írónkról vagy történelmi nagyságunkról nevezték el. A névadó-ünnepségeket mindenütt irodalmi vagy történelmi előadás keretében rendezték, igen nagy sikerrel. November 7-én avatják például a somogyiszi Petöfi Könyvtárat, március 15-én Büssiben Dózsa György alvezéréről, Sós Demeterről — aki utolsó csatáját a közsg határában vívta — nevezték el a könyvtárat.

Április 17-én Szabó Pál Kossuth-díjas írónk látogatott el a kazsoki népkönyvtárba, amely Arany János nevét kapta. A göllei Móricz Zsigmond Népkönyvtári névadó-ünnepsége április 4-én volt, irodalmi előadás keretében. Az előadáson négyszáz dolgozó paraszt vett részt. Legújabban pedig József Attiláról nevezték el a kaposkerezsuti könyvtárat. (Bánki Gyula.)

Helyrelgazítás. Lapunk áprilisi számában olyan formában közöltük a pestújhelyi Szabó Ervin Kerületi Könyvtár vezetőjének levelét a Ludas Matyi bírálatával kapcsolatban, mintha az ő könyvtára lenne az előadás rendezésében érdekelt, holott a közvetlenül érdekelt könyvtár a rákospalotai 29. számú ker. könyvtár.

Különböző napilapokban és folyóiratokban megjelent könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke

IDEOLOGIAI-POLITIKAI IRODALOM

Lukács György: Az ész trónfosztása. Szabad Nép, ápr. 13. (Koroknai Zsuzsa.)
Nemes Dezső: Magyarország felszabadítása. I. rész. Magyar Nemzet, ápr. 1. II. rész Magyar Nemzet, ápr. 2. (P. Gy.)
Stetson Kennedy: A fajvédő Amerika. Elet és Tudomány, ápr. 20. (Tancsó Ödön.)
K. J. Voroslov: Cikkok és beszédek. Társadalmi Szemle, február—március. (Gyovai Gyula.)

ISMERETTERJESZTŐ IRODALOM

Bálint György: A szavak felkelése. Új Hang, április. (Konnád György.)
Egon Ervin Kisch: Kalandozások öt világgrészen. Csillag, április. (Szász Imre.)
Komlós Aladár: Vajda János. Csillag, április. (Orosz László). Társadalmi Szemle, február—március. (Csabai Tibor.)
Kittenberger Kálmán: Kelet-Afrika vadonjaiban. Magyar Nemzet, ápr. 15. (Hegedüs Géza.)
Vajda György Mihály: Lessing. Magyar Nemzet, ápr. 15. (Hegedüs Géza.)

SZÉPIRODALOM

Berda József: Elj és énekelj. Dunántúl, 1955. 11. sz. (Vörös József.)
Goncsarov: Szakadék. Széphalom, március. (Kováts Dániel.)
Hegedüs Géza: A sötétség utolsó órái. Művelt Nép, máj. 1. (Vajda Miklós.)
Heltai Jenő: Kis királyok. Népszava, ápr. 6. (N. J.)
Izakovszkij: Válogatott versei. Csillag, április. (Héra Zoltán.)
Jaroslav Hasek: A Balaton partján. Népszava, ápr. 26. (D. R.)
Karinty Ferenc: Hazai tudósítások. Társadalmi Szemle, február—március. (Ungvári Tamás.)
Mesterházi Lajos: Tanúság. Művelt Nép, ápr. 24. (Somogyi Sándor.)
Nagy Lajos: A menekülő ember. Dunántúl, 1955. 11. sz. (Dalos László.)
Németh László: Bűn. Új Hang, április. (Komlós János.)
Pál József: Dúldogató. Alföld, január—ápr. (Bihari Sándor.)
Rimay János: Összes művei. Művelt Nép, máj. 1. (R. P.)
Simon István: Nem elég. Alföld, január—április. (Nagy János), Új Hang, április. (Szauder József.)
Szabó Pál: Nyugtalan élet. Dunántúl, 1955. 11. sz. (Futaky Hajna), Alföld, január—április. (Bögei József.)
Tyutsev: Versek. Szabó Lőrinc fordításában. Alföld, január—április. (Karancsy László.)
Vajda István: Az A. A. 338-as esete. Művelt Nép, ápr. 24. (K.)

IFJÚSÁGI IRODALOM

Andersen: A rút kis kacska. Művelt Nép, ápr. 17. (Tatay Sándor.)
Barát Endre: A parlament. Csillag, április. (Hegedüs Bite Dániel.)
Hollós Korvin Lajos: A vöröstorony kincse. Csillag, április. (F. Rácz Kálmán.)
Komjáthy István: Aranykert. Alföld, január—április. (Bajkó Mátyás.)
Zsombor János: Így történt. Művelt Nép, máj. 1. (Hollós.)

IRODALMI CIKKEK

József Attiláról. — Simon István: József Attila 1905—1937. Szabad Nép, ápr. 10.; Sarkadi Imre: Költő a város peremén. Magyar Nemzet, ápr. 10.; Bokor László: József Attila és a fiatalok. Szabad Ifjúság, ápr. 9.; Kapusi Rózsa: Költő, forradalmár, népröb. Szabad Ifjúság, ápr. 14. Füst József: Adósság — Emlékeim József Attiláról. Új Világ, ápr. 7.; Péter László: József Attila ismeretlen bécsi levelei. Magyar Nemzet, ápr. 8.; Gábi Károlyné: A város peremén. Magyar Nemzet, ápr. 8.; József Attila leveleiből. Csillag, április; Nagy Lajos: József Attiláról. Csillag, április; Szántó Judit: Emlékeimből. Csillag, április; Barabás Tibor: József Attila öröksége. Irodalmi Ujság, ápr. 9.; Vészi Endre: Néhány vonás egy ismert arcképhez. Irodalmi Ujság, ápr. 9.; Devecseri Gábor: Emléksorok az ifjúságról és az ifjúsághoz. Művelt Nép, ápr. 10.; Magyar László: József Attila érettségije. Művelt Nép, ápr. 10.; Nemeskürty István: Kiseretli gyerekek közt József Attila verseivel. Művelt Nép, ápr. 10.; Tersánky Józsi Jenő: Emlékezés József Attiláról. Művelt Nép, ápr. 10.; Hubay Miklós: A klasszikus költő. Művelt Nép, ápr. 10.; Varga Domokos: — Szemináriumvezető: József Attila. Irodalmi Ujság, ápr. 16.; Király István: A magyar munkásosztály nagy költője. Szabad Nép, ápr. 11.; Szabolcsi Miklós: József Attila útja. Szabad Nép, ápr. 10.; Gereblyés László: Három találkozás József Attilával. Esti Budapest, ápr. 9.; Tamás Aladár: Emlékezés a forradalom költőjére. Esti Budapest, ápr. 9.; Hegedüs Géza: Az ötvenéves halhatatlan. Esti Budapest, ápr. 9.; Gyertyán Ervin: József Attila. Népszava, ápr. 10.; Horváth Márton: József Attila értékelése. Szabad Nép, ápr. 12.; Fehér Ferenc: A dialektikus költő — József Attila utolsó költői korszakának néhány jellemvonása. Új Hang, április; Hegedüs Géza: A tanú és a tanító. Béke és Szabadság, ápr. 13.; Sarló Sándor: A vöröscsontú költő. Irodalmi Ujság, ápr. 16.; Vargha Balázs: ... édes Hazám, jögdj szívedek. Magyar Nemzet, ápr. 10.; Pákozdy Ferenc: Két vers és ami közte van. Esti Budapest, ápr. 9.

Lukács Györgyről. — Sötér István: Lukács György hetvenéves. Csillag, április; Ungvári Tamás: A hetvenéves Lukács György köszöntése. Művelt Nép, ápr. 17.; Illés Jenő: Lukács György 70 éves. Magyar Nemzet, ápr. 13.; Heller Ágnes: Lukács György köszöntése. Népszava, ápr. 13.; Szegedi József: Lukács György 70. születésnapja. Szabad Nép, ápr. 13.; K. M.: A 70 éves Lukács György — ahogyan nyugaton látják. Irodalmi Ujság, ápr. 16.; Anna Seghers: Születésnapra. Csillag, április.

Majakovszkijról. — Létezem, mégpedig a forradalomért!... Majakovszkij a saját költészetéről. (Radó György fordítása.) Irodalmi Ujság, ápr. 16.; Kuczka Péter: »Költő — Munkás« Majakovszkij halálának 25. évfordulójára. Népszava, ápr. 14.; Héra Zoltán: Majakovszkij halálának 25. évfordulójára. Szabad Nép, ápr. 14.; S. N.: Mint élő az élőkkel — Majakovszkij halálának huszonötödik évfordulóján. — Új Világ, ápr. 14.; Képes Géza: »Hozzátok úgy szólók, mint élő.« (Gondolatok Majakovszkij halálának 25. évfordulója n.) Művelt Nép, ápr. 17.

Katona Józsefről. — Kárpáti Aurél: Katona utolsó éjszakája. Irodalmi Ujság, ápr. 23.; Szauder József: Katona József (1791—1830). Szabad Nép, ápr. 16.; Molnár Miklós: A magyar drámafrász nagy alakja. Népszava, ápr. 16.; Lukácsy Sándor közlése: Kortársak emlékezése Katona Józsefre. Magyar Nemzet, ápr. 16.

Andersenről. — Vas István: Andersen. Csillag, április; Waldapfel Imre: Hans Christian Andersen drámája. Irodalmi Ujság, ápr. 9; Sós Endre: Andersen útja. Szabad Ifjúság, ápr. 7; Hajdu Henrik: Hans Christian Andersen. Szabad Nép, ápr. 2.

Gáspár Endréről. — Aranyossi Pál: Gáspár Endre. Irodalmi Ujság, ápr. 23; Rónai Mihály András: Gáspár Endre 1897—1955. Magyar Nemzet, ápr. 16; Demeter Imre: »A pozsonyi úti halott.« (Gáspár Endre emlékezete.) Művelt Nép, ápr. 24; Keszthelyi Zoltán: Gáspár Endre. Esti Budapest, ápr. 23; Gy. K.: Meghalt Gáspár Endre. Népszava, ápr. 16.

Más írókról és művekről. — Szilágyi Ferenc: »Vizsgálódó és mindent megolvasni kívánó magyar...« Csokonai halálának 150. évfordulójára. Széphalom, március; Kiss Tamás: Csokonai Vitéz Mihály 1733—1805. Alföld, január—április.

Pongrácz Zsuzsa: Egy délután Ady francia fordító-jával. Művelt Nép, ápr. 24; Tömör Mária: Ady

Endre és a Galilei Kör. Természet és Társadalom, április.

Ember Mária: Verssorok — kibontva. Simon István Kossuth-díjas költő életéről beszél. Szabad Ifjúság, ápr. 8.

Kiss Tamás: Nadányi Zoltán 1894—1955. Alföld, január—április.

Csorba Zoltán: Kaffka Margit életének és művészetének miskolci kapcsolatai. Széphalom, március.

Ipsey Tamás: Megemlékezés Radnóti-ról. Széphalom, március.

Komlós Aladár: Reviczky Gyula. Irodalmi Ujság, ápr. 23.

Bajomi Lázár Endre: Budai beszélgetés Jean Marcenac francia költővel. Magyar Nemzet, ápr. 17.

Kuczka Péter: Milliő tükör. Magyar Nemzet, ápr. 10.

Kodolányi János: Unóhang — Emlékeim Móri Zsigmondról. — Dunántúl, 1955. 11. sz.

Osszeállította: Frank Zoltánné

ÚJ SZAKMAI KIADVÁNYOK

A Magyar Tudományos Akadémia kiadta TAJÉKOZTATÓJÁT a külföldi tudományos akadémiák működéséről. A kiadvány 28 ország 325 időszaki kiadványát dolgozza fel. Részletes szakcsoportosításban az akadémiák és osztályaik működéséről, szervezetéről, kiadványairól ad teljes képet, nem feledkezve meg a magyar vonatkozású anyag feltárásáról sem.

A Szegedi Egyetemi Könyvtár bibliográfia-sorozatában jelent meg CSONGOR GYÓZÓ: SZEGED ÉS KÖRNYEKE ÉLŐVILÁGÁNAK ALAPVETŐ IRODALMA c. összeállítása. A gondosan szerkesztett jegyzék értékes része a Szegedi Egyetemi Könyvtár helyismereti bibliográfiai tevékenységének; igen sok folyóirat, évkönyv, gyűjtemény idevágó anyagát dolgozza fel és teszi hozzáférhetővé.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár új kurrens folyóiratcikk-bibliográfiákat adott ki. A NEMZETKÖZI FIGYELŐ a külföldi országok politikai, gazdasági és kulturális életére vonatkozó válogatott cikkanyagot tartalmazza. Az ÉLET-RAJZOK — ÉLETMŰVEK c. sorozat a múlt és jelen kiemelkedő személyiségeiről szóló cikkek és tanulmányok repertórium. Ez utóbbi kiadvány azért is fon-

tos, mert részben pótolja modern életrajzi lexikonunk hiányát. Félő azonban, hogy e füzetek havonkénti megjelenése szétaprózza és nehezen kezelhetővé teszi az értékes anyagot. Nem szerencsés a cirillbetűs címléírások beillesztése sem, mert ha egy könyvtár az egyes tételeket kartonokra ragasztva cédulakatalógust csinál belőle, a cirill- és latinbetűs címléírások egy katalógusban való kezelése sok nehézséggel jár.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár röplapbibliográfiáinak sorozatában megjelent az 1955. évi 1. füzet, a címe: »A FASIZMUS LEVERÉSENEK 10. ÉVFORDULÓJARA.« (1955. május 9.) A bibliográfiát Köves Erzsébet állította össze.

Megjelent az Országos Mezőgazdasági Könyvtár röplapbibliográfia sorozatának 17. száma »MIT OLVASSUNK A ZÖLD-SÉGTERMESZTÉSÉRŐL« címmel. A jegyzék a zöldségtermesztés üzemgazdasági kérdéseire, a zöldségfélék gondozására és a termesztés modern módszereire adja meg az alapvető irodalmat.

Az Állami Könyvtérjesztő Vállalat legújabb könyvjegyzékei közül meg kell említeni a »MUNKAFOGÁSOK AZ IPARBAN« és a »SPORTSZAKKÖNYVEK JEGYZÉKE 1955« c. kiadványokat.

Durzsa Sándor

Sarkadi Imre író és Simon István költő, 1955. évi Kossuth-díjasok, meglátogatták a XVIII. ker. tanács 1. sz. Szabó Ervin könyvtárát. Sarkadi Imre a parasztirodalom fejlődéséről, Simon István pedig József Attiláról és a saját munkásságáról beszélt a könyvtár olvasóinak. A hallgatóság feszült figyelemmel hallgatta az előadásokat, a sikert bizonyítja a tizennégy komoly, értékes hozzászólás is. (Solt Andorné.)

Lenin születésének 85. évfordulója alkalmából emlékkiállítás rendezett a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tudományos központja. A gondosan összeválogatott kép-, plakát-, könyv- és kézirat-másolat anyagot nemcsak a központi könyvtár olvasói, hanem a kerületi hálózat olvasói közül is sokan tanulmányozták, a középiskolások pedig a főváros minden kerületéből csoportosan látogatták a kiállítást. (SZEK.)

A sajjószentpéteri bányász kultúrotthon könyvtárát a helybeli önálló községi könyvtár pártfogolja. A községi könyvtár segítségével elkészült a könyvtár hitelesített címléptára, a könyveket raktári jelzetekkel látták el, a napi kölcsönzési forgalomról rendszeres munkanaplót vezetnek. A bányász kultúrotthon könyvtárosa havonta ellátogat a községi könyvtárba is, ahol a munkát tanulmányozza. A két könyvtár helyes együttműködését bizonyítja a közösen rendezett irodalmi est is. (Ny. Z.)

A szabadalmi leírások tanulmányozásának új rendje az OMK-ban

Az Országos Műszaki Könyvtár megkezdte a kb. 5 000 000 szabadalmi leírásból álló gyűjteménye korszerű raktári átcsoportosítását, leltári feldolgozását és feltárásának megszervezését. A feldolgozó munka idejére a szabadalmi részleg f. év május 1-től további intézkedésig hétköznapokon 10—12 és 15—19 óráig tart olvasótermi ügyeletes szolgálatot. Vasárnap dé. 9—13 óráig a könyvtári azok számára ad ki szabadalmi leírásokat, akik a tanulmányozásra kért szabadalmi leírások lajstromszámát vagy szakjelzetét szombat déli 12 óráig közlik a szabadalmi ügyeletessel. (OMK)

Somogyi séták címmel sorozat kiadását kezdte meg Somogy megye tanácsának Idegenforgalmi Hivatala (Sófók). A sorozat első, fényképekkel és rajzokkal illusztrált *Kisbalaton* című füzeté az egykori tómeder területének történelmi, néprajzi, népköltészeti és idegenforgalmi érdekességeit, a magának a védett területé nyilvánított tónak és a hozzátartozó náderdőknek természeti sajátosságait ismerteti. A továbbiakban többi közt megjelenik a Kaposvár és Zselicség és a Buzsák című füzet. A kiadványok a könyvtárak helyismereti gyűjteményében felhasználhatók. Felhívjuk a könyvtárosok figyelmét, hogy tartsák számon más megyék hasonló kiadványait is.

A Lipcsében megjelenő *Dokumentation* című folyóirat márciusi száma hosszabb cikket közöl Orosz Gábor, az Eötvös Lóránd Tudományegyetem könyvtárosának tollából a gépi tájékoztatásról: »Neue Methode der Dokumentationsselektion vermittle Lochkartenmaschinen. Teil I.«

A városi könyvtárak működési szabályzatát elkészítette a Népművelési Minisztérium könyvtári főosztálya. A rendelet száma 865—V—32/1955; megjelent a Népművelési Közlöny április 16-i számában.

Lenin születésének 85. évfordulója alkalmából ünnepi emlékestet és könyvkiállítást rendezett a Szikra Könyvkiadó, a Szovjet Könyv Háza és a Gorkij Könyvtár.

Új gyermekkönyvtári részleggel bővült a VIII. ker. tanács Kálvária-teri könyvtára felszabadulásunk tizedik évfordulójára. A megnyitón a kerületi tanács népművelési osztályának vezetője adta át a tanács elismerő oklevelét a könyvtár munkatársainak és külön Holló Ferencné könyvtárvezetőnek. Megjutalmazták a könyvtár új ügysző-egységét is, Hárs László írónak pedig legújabb művének egy dedikált példányát adta át a gyermekeknek. A bensőséges ünnepségnek 100 gyermek-részvevője volt.

Irodalmi fejtő-sorozatot indított a pápai járási könyvtár, melynek első fordulója május 30-án zárul. A legjobb megfejtőket a könyvtár könyvvel jutalmazta.

Új könyvtárügyi folyóirat a Német Demokratikus Köztársaságban. A berlini Német Állami Könyvtár (Deutsche Staatsbibliothek) ez év januárjától kezdve új könyvtárügyi folyóiratot adott ki. A „Nachrichten aus dem Bibliothekswesen der Deutschen Demokratischen Republik» havonta jelenik meg. A folyóirat hírt fog adni a tudományos könyvtárak jelentősebb eseményeiről. (Knižovna.)

»Bánk Bán a színpadon« címmel kiállítást rendezett az Országos Széchényi Könyvtár a bejárati folyosóján Katona József halálának 125. évfordulója alkalmából. A kiállítás bemutatja nemzeti dráma-ink diadalútját az első bemutatótól a mai előadásokig. (OSZK.)

Katona Józsefről nevezték el a kecskeméti Megyei Könyvtárt. A névadó ünnepséget gazdag műsoros esttel költötték egybe, az emléksbeszédet Molnár Miklós mondta. (F. Góhér Anna.)

Az Országos Könyvtárügyi Tanács április 30-i ülésén a könyvtári törvénynek és a magyar könyvtárak második öt éves tervének előkészítésével foglalkozott.

A K Ö N Y V

Példányszám : 5000

A Népművelési Minisztérium lapja. — Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság — Főszerkesztő: Katona Jenő. Felelős szerkesztő: Zolnay Vilmos — Felelős kiadó: Lapkiadó Vállalat igazgatója — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9—11. Telefon: 221-285, 221-293 — Terjeszti: Budapesten a Főposta Hírlapterjesztő Üzeme, vidéken a helyi hírlapterjesztéssel foglalkozó postahivatalok. Előfizetés: a Posta Központi Hírlap Iroda vállalatánál, Budapest, V., József nádor tér 1., távb.: 180-850. Negyedévi előfizetési díj: 9.— Ft. Csekkszám: 61.038.

Magyar szépirodalmi művek kiállítása a moszkvai Országos Allami, Külföldi Irodalmi Könyvtárban a magyar—szovjet barátsági hónap alkalmából

Népi demokratikus sajtótermékek árusítása egy új moszkvai napilap- és folyóiratárusító üzletben

A KÖNYV melléklete

Egyes könyvismertetések után kis bibliográfiákat közlünk. Ezekben felsoroljuk a szerző egyéb műveit, vagy ugyanazzal a témával foglalkozó más könyveket. A könyvtárosok e kis bibliográfiák segítségével ajánlhatnak műveket azok részére, akik a tárggyal alaposabban kívánnak megismerkedni, vagy hasonló témájú könyveket szeretnének olvasni. A kis bibliográfiákat Belley Pál állította össze.

POLITIKAI MŰVEK

Marx — Engels —

Lenin — Sztálin

A NEVELÉS RŐL

Tankönyvkiadó

»Az ember egész fejlődése ... a neveléstől és a külső körülményektől függ« — írták Marx és Engels már 1844-ben »A szent család« című munkájukban. E fontos tétel alapján a marxizmus—leninizmus klasszikusai igen sokat írtak az ember nevelésének problémáiról, arról, hogyan, milyen módszerekkel alakítható ki az új társadalom embere, mik a burzsoá társadalom nevelési hibái, bűnei.

»A kommunizmus alapelvei« című munkájában Engels már 1847-ben követelményként állítja fel a tételt: »Valamennyi gyermek nemzeti intézetekben és nemzeti költségen való neveltetése...« A Kommunista Párt Kialtványa ezt a követelményt állítja fel: »Minden gyermek nyilvános és ingyenes nevelése...« »A nevelés egyesítése az anyagi termeléssel stb.«

A marxizmus—leninizmus klasszikusai az élet minden területét vizsgálva adnak útmutatásokat az új ember helyes neveléséhez, foglalkoznak minden tudományággal, megvilágítják azokat a területeket, amelyen a kizsákmányoló osztályok a fokozottabb kizsákmányolás érdekében el akarják butítani a népet. Különös erővel leplezik le az egyházat, a vallást és leszögezik: »A vallás a nép ópiuma«, amellyel elbódítják, félrevezetik a kizsákmányoltakat.

A kapitalista rend elvonta a gyerme-

keket a neveléstől, és a felnőtteket is sötétben tartotta, butította. A marxizmus klasszikusai ezzel szemben rendkívüli szerepet tulajdonítanak a nevelésnek, a nevelés módszereinek. Hangsúlyozzák a család, a pedagógusok fontos nevelő szerepét és feladatait, kiemelik a kommunista példamutatás fontosságát, a munka nevelő szerepét, a politikai agitáció, propaganda, a helyes közművelés, könyvtárak, kulturális intézmények nagy jellemformáló erejét, fontosságát. Igen fontos nevelő szerepe van az irodalomnak. A népszerű irodalom »egy sorozat tankönyv a nép számára« — írta Lenin. Az iskolák szerepéről beszélve leszögezik, hogy »minden iskolában legfontosabb az előadások eszmei-politikai iránya«. Hangsúlyozzák a politika és pedagógia összekapcsolásának fontosságát, az ifjúság megnyerésének döntő jelentőségét, útmutatásokat adnak a tanítók kiválasztásához, a káderképzés módszereihez. Lenin leszögezi: »az új pedagógia feladata az, hogy összekapcsolja a tanítói tevékenységet a társadalom szocialista megszervezésének feladatával«, s ebben fontos szerepet tulajdonít a »teljesen világi iskoláknak«, a nyelv tisztaságának, a kommunista munkastílusnak, az ifjúsági szövetségeknek stb.

A Tankönyvkiadó helyesen válogatott gyűjteményes kötete nagy segítséget nyújt ehhez a munkához mind a szülőknek, mind a pedagógusoknak, mind a káderképzéssel — az emberekkel — foglalkozó funkcionáriusoknak. (S. M.)

Krupszkaja, N. K. Válogatott pedagógiai tanulmányai. (Ford. Lomb Frigyesné.) 2. jav. kiad. Bp. 1952, Tankönyvkiadó. 374 old., 1 t. (Szocialista nevelés könyvtára 51.)

Kalinin, M. I.: A kommunista nevelésről. (Ford. Händel Ottó.) 4. kiad. 1951, Szikra. 303 old.

Medinszkij, E. N.: Makarenko élete és pedagógiája. (Ford. Balogh Jenő.) Bp. 1950, Hungária. 135 l., 5 t.

A SZOVJET NÉPEK NAGY HAZÁJA

Szikra.

A könyv az 1949-ben megjelent, »A Szovjetunió a szocializmus országa« című, igen népszerű mű új, jelentősen átdolgozott és bővített kiadása. Hat önálló részből áll, és kiváló áttekintést nyújt a kommunizmust építő nagy Szovjetországról.

»A Szovjetunió területe és kincsei« című első rész a világ egyhatod részén elterülő hatalmas ország földrajzi viszonyaival, természeti kincseivel, népgazdaságával és a 16 szövevényes köztársasággal ismert meg bennünket.

A második rész a szovjet nép történelmi múltjával foglalkozik. Végigvezeti az olvasót azon a küzdelmes úton, amelyen az ország területét lakó népek a hosszú évszázadok során eljutottak az emberiség történetében fordulópontot jelentő Nagy Októberi Szocialista Forradalomig.

A következő rész megmutatja, hogyan verte le a szovjet nép hősies küzdelemben az ország életére törő idegen beavatkozókat és belső ellenforradalmárokat, majd a népgazdaság helyreállítása után hogyan építette fel a szocializmust.

1941-ben a hitlerista hordák megtámadták a Szovjetuniót. A nagy honvédő Háború történetét ismertető rész nagyszerű képet ad arról a hősies harcokról, melynek eredményeként a szovjet nép világtörténelmi jelentőségű győzelmet aratott a fasizmus fölött.

Az ötödik rész megismerteti az olvasót a Szovjetunió társadalmi és államrendjének alapjaival. Végül az utolsó rész a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet elméleti és gyakorlati problémáival foglalkozik.

A szép kiállítású könyv számos fényképpel kívül a Szovjetunió politikai-közigazgatási térképét is tartalmazza.

(Z. Vidor Emma)

A Szovjetunió története. 1–3. köt. Szerk. Pankratova A. M. (Ford. Rákos Ferenc-Hadrovics László) Bp. 1950, Szikra.

Mihajlov, N.: A Szovjetunió rövid földrajza. (Ford. Rákos Ferenc) Bp. 1950, Új M. Könyvkiadó, 55 old. 16 f. 1 térk.

Mihajlov, N.—Poksiszevszkij: Utazás a Szovjetunió térképén. (Sajtó alá rend. Alpári Pál) Bp. 1948, Új M. Könyvkiadó, 291 old. 48. f.

Ijgin, Mihail: A Fekete tengertől a Káspi tóig. (Ford. Százdí István) Bp. 1949, Dante, 162 old. 8 f.

Boldizsár Iván: Fortoccka. 3. kieg. kiad. Bp. 1950, Franklin, 283 old.

Lord Russel:

A HOROGKERESZT RÉMTETTEI

Szikra

Lord Russel könyve hat fejezetben tárgyalja a horogkereszt rémtetteit. Megismertet Hitler zsarnoki uralmának eszközeivel, a náci párttal, az SS-sel, az SD-vel és a Gestapóval. Objektíven megállapítja, hogy ezekre már a háború előtt azért volt szükség, mert a német nép nem hódolt be egykönnyen Hitlernek, nem szívesen fogadta a nemzetj szocialista tanokat és programot. Lord Russel leírja a hadifoglyok bántalmazását s meggyilkolását, a nyílt tengeren elkövetett háborús bűntetteket, a kegyetlenkedéseket és tömeggyilkosságokat a megszállt területeken a rabszolgamunkát, amelyet a hazájukból elhurcoltak végeztek a koncentrációs táborokat és a zsidókérdés »végleges megoldását«, melynek kétszáz ezer magyar zsidó és összesen ötmillió európai zsidó esett áldozatául.

Az angol sajtó megállapítása szerint az utóbbi években egyetlen politikai tárgyú könyv sem keltett akkora érdeklődést, vitát és vihart Angliában, mint Lord Russel könyve. A szerző a második világháború után, mint a Rajnai Brit Hadsereg hadbíróságának helyettes elnöke, a nürnbergi per idején az angol főügyész jogi tanácsadója volt. Hiteles dokumentumok, elsősorban a háborús főbűnösök vallomásai alapján ismerte meg és ismerteti meg az olvasóval a könyv anyagát. Amikor a szerző felesleges hatóságainak benyújtotta könyve kézirátát, a válasz úgy hangzott: vagy lemond a könyv kiadásáról, vagy megváltik állásától. Russel az utóbbit választotta s kiadta könyvét.

A könyv fontos dokumentumanyagával a maga száraz, tárgyilagos, minden írói eszközt mellőző modorában is, sőt talán éppen így, megeafólhatatlan vádirat a fasizmus ellen. S napjainkban, amikor a könyv és az újrafegyverkezés szomorú »hősei« nem egyszer személy szerint is azonosak, erős fegyver a béketábor hívei kezében. (K. J.)

Fucik, J.: Üzenet az élőknek. (Ford. Peéry Rezső.) Bp. 1954, Szikra, 143 old., 4 t.

Utolsó üzenet. Francia ellenállók búcsúlevelei. Ford. Pongrácz Zsuzsa. Bp. 1949, Révai, 147 old.

Boldizsár Iván: Oradour vádol. Kiad. az Orsz. Békétanács. Bp. 1953, Szikra ny. 23 old.

A SZOVJET KÖLTÉSZET
ANTOLÓGIÁJA

Uj Magyar Könyvkiadó

Felszabadulásunk előtt a legizgalmasabb politikai, irodalmi eseményszámba ment egy-egy felbukkanó szovjet vers, amely hírt hozott a szocializmus országának számunkra ismeretlen költészetéről. S most íme, két díszes kiállítású kötet — a két éve megjelentnek új és módosított kiadása — tárja elénk — szinte a teljesség igényével — a szovjet népek soknyelvű (orosz, ukrán, grúz, üzbeig, kazah stb.) költészetének válogatott kincseit.

A több mint ezer oldalas antológiának nemcsak az az érdeme, hogy a szovjet poézis hatalmas birodalmát szemlélteti, hanem az is, hogy az alapos mérleget követő válogatás a tartalmi hűség és az eredetileg híven követő művészi tolmácsolás elvét követve, magyar és orosz nyelvészek, irodalomtörténészek és legkiválóbb műfordítóink közreműködésével készült, Kardos László Kossuth-díjas műfordítók szakavatott szerkesztésében.

Az első kiadásban — ha nem is nagy számban — még akadt kivetni való. E második kiadásban már nem akad gyom és helyükre virágok, azaz más költemények, illetve hitelesebb értékű átköltések kerültek. Az előző kiadással szemben például bővült a magánéletet tükröző líra, egyénibbé vált egy-egy költő profilja.

E gyűjteményben a harminchárom népet képviselő 138 szovjet költő verseinek közös jegye a szovjet haza, a párt, a nép forró szeretete, az egész emberiséget átélő szocialista humanizmus patosza. A verseken, főleg az orosz lírán, nyomon követhetjük, mint alakul ki a szocialista-realista irodalom ars poeticája: a nemzeti forma és a szocialista tartalom egysége. Az antológia szemléltetően bizonyítja többek közt azt is, hogy a cárizmusban már-már kipusztult írástudatlan népek, néptörzsek a szocialista társadalomban miként élednek újjá és indul virágzásnak költészetük is.

Kultúrforradalmunk nagy nyeresége a kétkötetnyi vers és a hozzájuk tartozó biográfiák. Időről időre rendszeresen tanulmányoznunk kell mint szemléltető kézikönyvet, mely nemcsak a testvéri szovjet nép igazi megismeréséhez segít, de az új magyar kultúra megvalósításának is hasznos — immár nélkülözhetetlen — támogatója. (*Vihar Béla*)

Voltaire:

KISREGÉNYEK

Szépirodalmi Könyvkiadó

Amikor XVI. Lajos a forradalom börtönében meglátta Rousseau és Voltaire könyveit és azt mondta: »Ez a két ember rombolta le Franciaországot« — akkor az ő, a Bourbon-dinasztia Franciaországát illetően, közel járt az igazsághoz. Míg Rousseau az érzések és ösztönök felszabadításának munkáját vállalta, Voltaire pályafutása magának az emberi észnek diadala volt. Soha íróember akkora közvetlen hatást és hatalmat nem ért el, mint ő. Nem törődve számúzetéssel, börtönnel (mindkettőben volt része), sem műveinek betiltásával — hallatlan munkabírással és hidegvérrel törte az utat igazságai számára, amelyek a feudális állam és egyház alapjait ingatták meg a feltörekvő polgárság nevében. Végül az egykor megvesszőzött polgári tekintélye előtt uralkodók és pápák hajoltak meg. »A végzet nyolcvanhárom esztendőt adott neki, hogy lassan szétbomlassza hanyatló korát; volt ideje, hogy megküzdjön az idővel; s amikor elesett, ő volt a győztes« — írta róla Lamartine. Csakugyan: valósággal a hivatalos fórumok és a párizsi nép ünneplésébe halt bele a törékeny aggastyán 1778-ban.

»Ha egy nemzet gondolkodni kezd, lehetetlen megállítani« — ez volt Voltaire leggyakorlatibb igazsága. Több mint fél-évszázados írói működésének is ez volt legfőbb célja: megtanítani az embereket a gondolkodásra. Meg akarta tisztítani az emberek gondolkodását a középkor előítéleteitől, az élet alapfogalmait értékelte újra korai lírai verseiben, ma már idejüket múlt drámáiban éppúgy, mint óriási hatású levelezésében, Filozófiai szótárnak nevezett enciklopédiájában és legmaradandóbb alkotásaiban: inkább hosszabb novelláknak tekinthető regényeiben is. Ezek közül jelentetett meg külön-cet a kiadó A Világirodalom Klasszikusai sorozatban.

Voltaire mindig a legmeghökkenőbb oldalról közelíti meg tárgyát. Hol a képzelenségig fokozza az esztelemség és aljasság ellenállását a bölcsestéggel, embe-riességgel és vitézséggel szemben, mint a *Zadig avagy a végzet* című kisregényében; hol egy Amerikából Franciaországba került fiatal indián történetében leplezi le a királyi udvar romlottóságát és a vallás visszasságait (*A vadember*); *A babiloni királylány* hősnőjével a völegényet kereszteti keresztül-kasul a világon, hogy elmondhassa véleményét az államformákról és dicséretét a békés uralkodóról... Legismertebb művének, a *Can-*

didenak nyaktörően merész, groteszk meséjével a filozófus Leibniz tételét — amely szerint »*e világ a lehető világok legjobbjika*« — támadja szinte »agybafőbe«: nem mintha cinikus volna vagy pesszimista, csupán az élet minden jelenségét az értelem próbájának veti alá, fölényes tárgyi tudással, életismerettel és —szellemességgel; mert ő — ahogy egy életrajzírója jellemezte — »*a tiszta értelem, amely a haragot tréfává, a tüzet világossággá alakítja át*«. Nevetve és nevetette buktatta meg a kivénhedt francia feudalizmust, amely ezt a próbát nem állta ki.

Legtöbb műve ma is érdekes, s. nemcsak történelmi szempontból, mert szellemének elevensége, értelmének csillogó tisztasága, minden holdkörös fanatizmustól és olcsó optimizmustól mentes elszántsága az emberi értelem lehetőségeinek felkutatásában — ma is az okos emberiesség örökértékű irodalmi kifejezése, amely az élet talányos sokirányúságában az emberhez legméltóbb magatartásra: a humanizmusra nevel. (*Lékay Ottó.*)

Voltaire válogatott írásai. (Ford. Gyergyai Albert—Szávai Nándor. Szerk. Gyergyai Albert. Bev. Győry János.) Bp. 1951. Művelt Nép. 212. old., 2 t.

Gyergyai Albert: A francia felvilágosodás. Válogatás Diderot és az enciklopédisták műveiből. Szerk., bev. és jegyz. ell. —. (Ford. Szávai Nándor.) Bp. 1954. Művelt Nép. 360 old. 5 t.

Montesquieu:

PERZSA LEVELEK

Új Magyar Könyvkiadó

Montesquieu halálának kétszázadik évfordulójára jelent meg a felvilágosodás, a polgári forradalom útját egyengető nagy francia író műve új fordításban, »A világirodalom klasszikusai« sorozatban.

A *Perzsa levelek* Montesquieu első (1721-ben jelent meg) és irodalmi szempontból legjelentősebb alkotása; hatalmas sikere alapozta meg az író közéleti és irodalmi tekintélyét. Az akkor divatos levél-regények közül az ábrázoló készség, a stílus friss, pezsgő élvénysége és elsősorban a merész, a jelenségek okaira világító társadalmi szatíra emeli ki.

1711-ben két ifjú perzsa Párizsba látogat. Majdnem egy évtizedet töltenek XIV. Lajos, majd a régens-kor Franciaországában. Élményeiről, tapasztalataikról leveleket írnak az otthoniaknak; Perzsiából, Iszpahánból is levelekben számol be házuk népe, főképp a hárem izgalmas eseményeiről. A levélíró Üzbég

és Rika remek szatirikus portrékat fest az akkori francia élet jellegzetes típusairól, a régens-kor erkölcsi normákat, társadalmi kötöttségeket lazító légköréről. A leveleket betöltő gondolatsorokban — bár többnyire a keleti képes beszéd vagy az irónia fátylában — egy új világszemlélet erjed—formálódik. Egészesen racionalizmussal köt bele az író régi hiedelmekbe, téves nézetekbe az uralkodó szerepéről, férfi és nő viszonyáról, vallási dogmákról. Az abszolutizmus kritikája, a polgári-népi erők megbecsülése s olykor a demokratikus eszmékkel való rokonszenv vezeti a pamflet-író Montesquieu tollát. Megtaláljuk e levelekben — nem egy esetben haladóbb, következetesebb formában, mint utóbb — Montesquieu későbbi nagy műveinek (»A rómaiak nagyságának és bukásának okairól«, »A törvények szellemé-») jelents eszméit.

Több mint kétszáz év alatt semmit sem avult, sápadt a *Perzsa levelek* frissesége, lebilincselő szellemessége. De nemcsak Montesquieu írásművészete az oka, hogy a mai olvasó is szívesen olvassa újra és újra, hanem a műből sugárzó humanizmus, a tudományba és a művészetbe vetett feltétlen hit. Így látják Montesquieu jelentőségét már utódai, a francia felvilágosodás nagy alakjai is. A halálára írt nekrológiájában mondja róla az enciklopédista d'Alembert, hogy »a közjólét szeretete« jellemezte, »a kívánság, hogy boldognak lássa az embereket«.

Rónay György fordítása szép, a műhöz méltó munka. Szigeti József bevezető tanulmánya főképp Montesquieu életművének eszmei problémáival foglalkozik.

Nem helyeselhetjük az újabban szokásos jegyzetdömpinget — de itt néhány esetben szükség lett volna kultúrtörténeti magyarázatokra. (*Pók Lajos*)

Tanulmányok a francia forradalomról. 1789. (Jean Bruhat—Etienné Fajon. Bev. Maurice Thorez.) (Ford. Rába György.) Bp. 1949. Szikra. 203 old. (Tudomány és Haladás 25.)

Reviczky Gyula:

APAI ÖRÖKSÉG

Szépirodalmi Könyvkiadó

Reviczky művészetét a közismert »*a világ csak hangulat*« idézettel szokták beskatulyázni. Az e kötetben kiadott két elbeszélés mutatja be a századvég költőjének másik arcát: a realistáét. A két prózaíró megmagyarázza, miféle emberi és társadalmi helyzetből menekült a költő Reviczky a »hangulat-ideológiába«. Komlós Aladár kitűnő bevezető ta-

nulmánya feltárja ezt az összefüggést költő és művei közt.

Az *Apai örökség* önéletrajzi regénynek indult és a későbbi kihagyások, módosítások ellenére, lényegében az is maradt. Egy dzsentri-fiúról szól, aki fiatalon elveszti apját, teljesen egyedül marad. »Öröksége« nem egyéb, mint nemesi származásának tudata: igények, amelyekre mincs fedezete, mert a munkát szégyenli — kielégítésükre tehát becsületes úton pénzhez nem juthat. Ez indítja el a lejtőn, a lezüllesztésig, akaraterejének végső elsatnyulásáig. — Reviczky nem kívülről, hanem saját életének keserves tapasztalataiból merítve ábrázolja hősét, kétségbeesett részvétellel, s így elsősorban nem utálatot kelt iránta, hanem egy mélyebb indokolást igénylő kérdést ébreszt az olvasókban: miért kellett ennek így történnie? Meggyőző magyarázatot ad, amikor leírja hősének gyermek- és serdülőkorát, apjának felelőtlen példáját, állandó otthontalanságát és ezen keresztül az egész nemesi életforma gyökértelességét és szétbomlását. — A fiúban meglenne a javulás szándéka, különöserint amikor a szerelem hangja is megszólal szívében, de gyenge és elbukik: nem tud küzdeni sem az életért, sem szerelméért. »Az ember jelleme az ember sorsa« — állapítja meg, amikor már maga is látja, hogy nincs segítség. De még meghalni sem tud: barátjának pisztolyát, amelyet előbb haláltétkének szegze — felőrával később inkább elzalogosítja és a pénz egy kocsmában veri el. — Nosztalgikus, de irgalom nélküli realitással rajzolt kép a »felesleges lelkek szemétdombjáról«, amelytől Reviczkyt saját tehetségének tudata és költői elhivatottságába vetett hite mentette meg.

A másik, rövidebb elbeszélés, a *Selyembogár*, a vidéki földbintokos réteg és a »szegények — közéjük tartozik a küssé az írók képviselő elbeszélésbeli költő is — köztli mély szakadékot ábrázolja. Értéke: az emberek jellemzésében a finoman árnyalt lélektani megalapozottságon túlmenő, a társadalmi összefüggéseket is feltáró módszer. Befejezése indokolatlanságában, elhanyagoltságában is az egész elbeszélés mondanivalójának keretein belül marad: a költő megkéri a dzsentri nőcsábásztól elcsábított, majd otthagyt kisasszony kezét, hiszen egyivásúak, egy fajtahoz tartoznak: a kiszolgáltattak, a rászédettek közös sorsa az övék.

Kétségbeesett, kiutat nem látó művészet ez, lázadás csak annyi benne, hogy megalkuvás nélkül ábrázolja a valót és az igazat, de éppen ez sejteti, milyen igazi kritikai realista tehetség vészett el a fiatalon, 34 éves korában meghalt Reviczkyben. (K. M.)

Szabó Pál:

MUNKÁK ÉS NAPOK

Szépirodalmi Könyvkiadó

Nemzeti irodalmunk szép hagyománya, hogy minden író legalább egy hazai úti naplót, szociográfiát, riport-cikkgyűjteményt letegyen az irodalom asztalára. Regények, versek, szindarabok, forgatókönyvek mellett az író ezzel is bizonyítja, hogy népében él, hazája politikai-gazdasági kérdéseinek sűrűjében áll s keres bennük igazodást.

Szívárványosan sokszínű könyv Szabó Pál gyűjteménye, majdnem olyan sokszínű, mint maga a nemzeti élete. Irodalmi elmélkedések, könyvértékelések mellett Auschwitzról ír megrázó sorokat; s könyvtárosokról, tudósokról, fiatalokról, könyvnapról, árvízi szenvedésekről és hősökről, tanítókról, parasztokról ad érzékletes, tanulságos, hasznos tudósítást. Minden sorából szinte megfogható szavet árad az ember, az élet, a szép és a jó iránt. Nemcsak MórícZ Zsigmondról, tanítómesteréről és a már elismert íróóriásról szól rajongással; de ismeretlen, kezdő írónak, Sánta Ferencnek, Fábián Zoltánnak is szíves örömmel nyújt kezét, lelkesen köszönti a felbukkamó tehetségeket. Örvendezik a prémeszállat-tenyésztésnek, s a fejlődő mezőgazdasági tudományak csakúgy, mint a színelőadásnak, amelyet parasztok néznek és vitakoznak végig. *Könyvtárosok, írók, olvasók* című cikkében szeretettel s megértéssel szól az irodalom áldozatos munkájú harcosairól; róluk írja e szép sorokat:

»A könyvtárosok pusztá létezése az író számára már nagy megnyugvás. Bizonyosság. A könyvtárosok hordozzák szíveikben azokat a láthatatlan ereket, csatornákat, amelyeken keresztül belefolyik az író élete az olvasók millióinak vérkeringésébe.«

Legnagyobb erejű, ma is teljesen időszerű cikke a kormányprogram után írott »A szocialista mezőgazdaságért« című, nagylegűzetű írás. Olyan érzékletesen — mert való példákkal támasztja alá — világít bele ez az írás a magyar paraszti életbe, hogy elolvastával csak tanulhat mindenki, aki paraszti, vagy akármiféle közügyekkel foglalkozik. Író s kiadó bátorságát dicséri, hogy ezt a vitatott, de nagy jelentőségű cikket a kötetben is közzétették.

Csópp egyoldalúságot érzünk néhol Szabó Pál szemléletében (például *Antal* című írásban, ahol a szabadság-hegyi gyerekekről ír...), s talán ebből ered az a hiányosság, hogy moha az író Budapesten él, a főváros népéről alig van szava...

Könyvét így is köszönjük, sorait élvezettel és tanulsággal olvassuk. (György György)

Szabó Pál: Nyugtalan élet. 1. Gyermekkor. Bp. 1954. Szépirod. Kiadó. 252 old.

Szabó Pál: Nyugtalan élet. 2. Legények vagyunk. Bp. 1955. Szépirod. Kiadó. 321 old.

Szabó Pál: Három hét a Szovjetunióban. Bp. 1950. Művelt Nép. 196 old.

Kármán József:

VÁLOGATOTT MŰVEI

Szépirodalmi Könyvkiadó

A reakciós irodalomtörténetírást inkább csak a sápadarcú, korán és titokzatos körülmények között elhunyt, ködös, romantikus életű Kármán foglalkoztatta. Irodalmi jelentőségét néhány kétesértékű jelző konzervdobozába szerették volna szorítani, a »szentimentalizmus képviselőjének«, »külföldi minták követőjének« nevezték és legfeljebb csak a *Fanni hagyományait* elemezték bővebben, de arról is sietve — teljes filológiai apparátussal kimutatták, hogy hol és mennyiben egyezik Goethe *Werther*-jével.

Válogatott műveinek most megjelent kötete is perel mindazokkal, akik igyekeztek eltagadni Kármán Józsefnek, a polgárosodás előharcosának, a magyar felvilágosodás Bessenyei György mellett talán legeredetibb gondolkodójának igazi arcát. Rövid ideig tartó munkásságával is a legfontosabb kérdések megoldását szolgálta: a »nemzet csinosodását«, kulturális felemelkedését tűzte ki céljával, kíméletlen harcot indítva a nemesség nagy betegsége, a parlagiasság ellen. Pesten irodalmi központot akart szervezni: megindította az *Uranía* című negyedéves folyóiratot. Ebben láttak napvilágot művei, értekezései és szépirodalmi alkotásai, melyek a magyar próza történetének jelentős határkövei. A *Fanni hagyományai* támadás a feudális családi élet sivársága ellen; az *Eldorádó* című allegorikus monda a feudalizmus és a grammatikai kizsákmányolás együttes bírálata. De kisebb prózai munkái is: *A módí*, *A kincs-ásó* és a *Fejvesztesség* kitűnnek a társadalom élénk és reális rajzával és — ami Kármánra igen jellemző — elbeszélő stílusuk könnyedségével.

Kármán válogatott művei most a *Magyar Klasszikusok* sorozatban jelentek meg — ezzel megkésve bár, de elfoglalta azt a helyet, amely megilleti őt irodalmunk merészalmú úttörői között. Reméljük, ez a kötet is hozzájárul ahhoz, hogy a céhbeliéken kívüli mások is megismerjék alkotásait. (*Maár Gyula*)

Gálos Rezső: Kármán József. Bp. 1954. Művelt Nép. 193 old.

Hans Scherfig:

AZ ELTŰNT TANÁCSOS

Új Magyar Könyvkiadó

Eltűnt egy ember! Egy ember, aki egész életében mindent pontosan, rendezten intézett, egy percnyi késés, vagy gondolatnyi megtorpanás nélkül. Eltűnt egy ember, aki a legjobb apa, a leghűségesebb férj, a legmegbízhatóbb közhivatalnok volt. De eltűnt még egy ember, egy szegény csavargó, aki önmagáról azt állította, hogy ő az utolsó élő humanista. Nem volt sem rendes, sem pontos, se férj, se köztisztviselő. Kettlen tűntek el, de csak egy embernek a nyomára bukkant a koppenhágai rendőrség, azt is darabokra tépve találták meg a katonai repülőtéren. Fölrobbant a szerencsétlen és nem lehetett öngoszkalni. Csupán egy, a haláleset után néhány nappal érkező búcsúlevelével bizonyítja, hogy a »mintaember«, Theodor Amsted tanácsos lett ilyen különös módon öngyilkos. A gyászoló özvegy, egy árvám maradt kisfiú és sok tisztelője kísérette ki feltűnően csekély súlyú hamvait a temetőbe. És az élet megy rendben tovább.

Csak hogy a rendőrség nem nyugszik. Itt valami még sincs rendben! Hol a másik eltűnt? És megindult a nyomozás, amelynek során sok bonyodalom után kiderült, hogy Theodor Amsted kicserélte önmagát a csavargó humanistával, Michael Mogensennel, aki valamikor iskolatársa és jó barátja volt. Mogensen robbantotta fel önmagát dinamittal és tetteről előre értesítette Amstedet. Amsted a repülőtéren, a halott barát hamvainál hirtelen föllázadt. Föllázadt egész eddigi élete, a rend-és a feleség ellen, a megszokás, a beosztás, a pontosság ellen, a polgári életrend szabályai ellen. »En lhaltam meg« — gondolta magában és megírta hamis búcsúlevelét, vonatra szállt, új nevet választott magának és negyvenhat esztendő korában újjászületett.

Hiába volt azonban minden fordulat, a 46. évben és polgári biztonságban töltött év félénkké és gyengévé tette Amstedet. Tétovasága azután a rendőrséget nyomra vezet. Börtönbe kerül, Mogensen meggyilkolásával vádolva. És csodák-csodája, a börtönben végre boldog! Nincs gondja, nem kell semmivel sem törődnie, gondolkodni és cselekszenek helyette. Hiszen a polgári nevelés tulajdonképpen erre az életmódra formálta mindig! És mikor felmentik, addig mesterkedik, amíg bebizonyítja, hogy valóban gyilkos és életfogytiglani ítéletet vív ki magának.

Gyilkos szatíra ez a könyv, véresen komoly, mint minden igazi szatíra. Ragyo-

gőn megformált figurák, kitűnő tájleírások, az események gyors sodrása teszi értékes, izgalmas, szórakoztató és nemis értelemben vett tanulságos olvasmánná. Faludy György fordítása izes, mulatságos és hajlékony. A rajzokat Kondor Lajos készítette, jó stílusérzékkel és finom humorral. (Szilágyi Lilla)

Szmirnov:

HARCBAŒ BUDAPESTÉRT

Új Magyar Könyvkiadó

Felszabadulásunk tizedik évfordulójára Ék Sándor képeivel, új kiadásban jelentette meg az Új Magyar Könyvkiadó Szmirnov, szovjet haditudósító kötetét. Míg Goncsár közkedvelt regénye, a »Zászlóvivők« a szépirodalom eszközével állít emléket a felszabadítóknak, Szmirnov riporterként és krónikásként — a tények és dokumentumok sokaságán keresztül — mutatja be a tíz év előtti eseményeket.

Az elmúlt hetekben irodalomban, sajtóban sokat olvashattunk Szmirnov könyvének tárgyáról. A tízéves évforduló mindannyiunkban felelevenítette, felkavarta a régi személyes emlékeket, az ostrom nyomasztó sötétjét, a pincében töltött, rettegéssel és bizakodással teli heteket, a rombadólt házak és temetlen testek látványát, és a régenvárt, új életet hozó szabadulást. Szmirnov mégis újat ad az olvasónak: *nem a felszabadultak, hanem a felszabadítók* oldaláról látja az eseményeket. Ez azt jelenti, hogy krónikájá átfogóbb, sokszor tárgyilagosaabb, másszor olyasmít is felelevenít, amiről nekünk a pincék homályában csak halvány sejtéseink lehettek. Filmszerűen pergő képek sorában mutatja be a Szovjet Hadsereg Budapestért vívott küzdelmét. Elbeszélése nyomán hű képet kapunk a megerősített Budapest bevétele megnehezítő utcai harcokról, a felszabadítók hősiességéről, a kommunis-ták és komszomolisták helytállásáról, az orosz emberek emberségéről és a fasiszták embertelenségéről. Ez utóbbit legszébben egy belvárosi óvóhely felszabadításának történetében beszéli el Szmirnov, drámai erővel meglevenítve az asszonyok és gyermekek életét a sajátjukénál is jobban kímélő szovjet katonák s a minden barbárságra képes fasiszták figuráját.

A hősök hősiességének tiszteletére, az ajándékba kapott, szovjet harcosok vérével megpecsételt szabadság megbecsülésére neveli az olvasót Szmirnov izgalmas, fordulatos, drámai jelenetekben és katonai leírásokban gazdag haditudósítása. (M. G.)

Déry Tibor:

KÉT EMLÉK

Szépirodalmi Könyvkiadó

A megtiport emberi szabadság, a jogaiban megaláztatott ember művészi erejű dokumentuma a *Két emlék*, Déry Tibor Kossuth-díjas írónk új műve.

A naplószerű két írás finoman árnyalt nyelven, mélyreható, már-már klinikai önelemzéssel mutatja meg, hogy a fasisz-mus börtönében, majd a nyilas rémuralom halálos szorításában, milyen gócok, sebek, hasadások, áttételek keletkezhetnek a lélek mélyén.

Az 1938-ból keltezett első beszámoló, az *Emlékek a gyűjtőfogházból*, börtön-élményeket tartalmaz. Az író »az állami és társadalmi rend erőszakos felforgatására irányuló kísérlet« miatt kéthónapi fogházbüntetésre ítélték. A fogollyá vált ember lélekrajzát, a börtönajtó mögötti világ megvilantását, egy pusztuló társadalom belső visszaját nyújtja a könyv.

Az *Emlékek az alvilágból*, a német megszállástól a felszabadulásig terjedő időszakot mutatja be egy üldözött emberi élet tükrében. Az 1944 lidérces hónapjait idéző napló a fasiszta elálatiasodásnak, a becstelenség és embertelenség birkózásának, egy lejtőre jutott ország lázas vonaglásának rikító színek nélküli ábrázolása. E folyamatot az író inkább lélektani, mint szociológiai vetületben mutatja meg. Déry könyve a haladás útját kereső értelmiség vívódásának lekot-tázása. Azoké, akik a polgárság körében már nem, a munkásosztály körében még nem találták meg helyüket.

A két naplórészlet mindegyike vallo-más és tanúságtétel a szabadság, a hu-mánum nagy ügye mellett és vádirat azok megcsorbítói és eltaposói, a fasisz-mus rettenete ellen. (V. B.)

Déry Tibor: *Alvilági játékok*. Hincz Gyula rajzaival. Bp. 1946, Szikra. 132 old.

Mao-Tun:

HAJNAL ELŐTT

Új Magyar Könyvkiadó

Mao Tun az újabb kínai irodalom legna-gyobb alakjai közé tartozik: sokat tett a kínai nép forradalmi megmozdulásai-nak, a hajnal előkészítő harcoknak iro-dalmi ábrázolásáért. Lu Hszin mellett a kínai újrealizmus, a szocialista realizmus előfutára.

A *Hajnal előtt* a kínai társadalom át-fogó képét adja: a harmincas évek kínai életének emberi színjátéka. A közelmúlt

és a jelen politikai eseményei különösen babizonyították, mennyire bonyolulták Kína társadalmi viszonyait: a munkásság és parasztság felszabadító harcához nemcsak a kispolgárság, hanem a nemzeti burzsoázia is csatlakozott. Széles társadalomrajz a regény: megismerjük belőle a nemzeti polgárságot, de azt az imperialista csoportot is, amely gondolkodás nélkül eladja hazáját az amerikaiaknak. Lenin megfogalmazása szerint egy társadalom akkor ért meg a pusztulásra, amikor uralkodó osztálya nem tud, az elnyomott osztály nem akar a régi módon élni. Mao Tun, bár e regény írásakor még nem volt kommunista, megmutatja azokat is, akik nem akarják az elnyomást vállalni: a kínai munkások és munkások küzdelmét. A regény legszebb, legdrámaibb oldalai: a selyemfonodák munkásnőinek harca, a levett sztrájk után újabb helytállásra felsorakozó proletariatus.

A kínai szépirodalomból eddig keveset ismert a magyar olvasó: a felszabadulás előtt megjelent írásokból csak exotikus élmények maradtak: tipegő nők, hatalmas rizsföldek, patriarchális életforma. Mao Tun regénye éppen ennek az életnek bonyolultságát tárja fel: feudális és kapitalista vonások összefonódottságát. S felvillantja tipikus alakjait, a nyugati mintára dekadens költőt, a Koumitang álforradalmár híveit.

A regény legszebb jelenetei közé tartozik az a fejezet, amelyben gazdag kínai polgárok mulatságát, hajókirándulását írja meg Mao Tun. A hajó felborít egy kis ladikot, az evezős alig kerül elő. »A társaság tagjai vidáman hahótáztak. Nem mertek elhallgatni, mert féltek a csendtől.« Vihar előtti csend ez: a forradalmat előkészítő kínai nép utolsó, nagy harcrakészülését írja meg a regény. (R. P.)

Lu Hszin: Szülőföldem. Elbeszélések. (Oroszból ford. Gyöngyi László. Előszó L. Podnyjeva. Ford. Magos László.) Bp. 1951, Szépirod. Kiadó. 140 old.

Lu Hszin: A vihar visszhangja. (Elbeszélések, kisebb írások, cikkek.) (Oroszból ford. Makai Imre.) Bp. 1953, Szépirod. Kiadó. 186 old.

Csao Su-Li: Változás Lis Jac Zsuanban. Regény. (Ford. Vargyas Lajos. Bev. V. Krivcov.) Bp. 1950, Révai. 212 old.

Új kínai elbeszélők. (Ford. Csanádi Imre—Mészáros Vilma—Szenczi Miklós. Ill. Glück Félix.) Bp. 1952, Szépirod. Kiadó. 224 old.

Kisch, Egon Erwin: Kína titkai. (Ford. László Mária.) Bp. 1949, Szikra. 200 old.

Jefimov, G. V.: Kína újkori és legújabbkori története. (Ford. Kozma Géza.) Bp. 1951, Szikra, 430 old.

Carlos Luis Fallas:

MAMITA YUNAI

Uj Magyar Könyvkiadó

A Mamita Yunai nem regény a szóigazi értelmében, hanem az amerikai földrész egyik legkisebb állama, Costa Rica munkásainak, a trópusok, a banánültvények, az őserdők kisémmizettjeinek izzó szenvedéllyel megírt dokumentuma.

A kalandvagyó, örökké nyugtalan, igazságot, emberséget kereső Fallas életének egy-egy nevezetesebb eseményét írja meg a Mamita Yunai-ban. De nem önéletrajz ez a könyv. A valóság és az átélt élmények ábrázolása teszi lehetővé számára, hogy hazája, a hazájában garázdálkodó kalandorok, a csaknem éhbéért dolgozó indián és néger munkások mindennapi életét feltárja. Könyve első részében nagyszerű rajzát adja a kapitalista választásorok, a banánültvények tulajdonosai, a fehér- és színesbőrű tőkéssek semmitől sem riadnak vissza, hogy megnyerjék a választást. Pénzt, pálinkát, húst adnak a hegyekben élő, írni-olvasni nem tudó, éhes, lerongyolódott indiánoknak a szavazatokért. Ugyanakkor bérenceik hidegvérrel teszik el láb alól azokat, akik útjukat állják, akik az indiánok szemét nyitogatják.

Az élet kegyetlen és embertelen a banánok árnyékában — erről ír Fallas. Könyve második részében. A trópusi éghajlat, a mocsár, a láp, az őserdő a védtelen munkások közül mindennap szedi áldozatát. Az orvos nélküli vidékeken lázgyötri halálra a legyengült embereket, fekélyek emésztik le csontjukról a húst. Mindezzel az amerikai érdekeltségű vállalatok tulajdonosai mitsem törődnek. Munkás van elég. Ha egy ember meghal, tíz jelentkezik helyette. Így szoríthatják lejjebb a bért, így növelhetik hasznukat. A megrokkant vagy beteg munkás elpusztulhat nyomorultul az őserdő rengetegében.

Fallas önmagáról, barátairól, dolgozó társairól ír, de hazája életéről, a Costa Rica-i élet kegyetlen valóságáról ad hírt. Éles szeme az apró eseményekben is meglátja az összefüggéseket. Könyvében nagyszerűen érzékelteti, hogy az amerikai mammut-társaságok hogyan tartják kézben az egész országot, de azt is, hogy az indiánokban, a négerekben — akik eddig tudatlanságban, babonák ködében tengették életüket — már érlelődik az emberségesebb élet iránti vágy, bontakoznak a népi mozgalom csirái. (*Bába Mihály*)

Amado Jorge: Vörös vetés. Regény. (Ford. Benedek Marcell.) Bp. 1951, Szépirod. Kiadó. 290 old.

Hadzsiz:

H AJ N A L I É N E K

Új Magyar Könyvkiadó

Dimitrisz Hadzsiz 1913-ban született az észak-görögországi Janinában. Apja újságíró volt, ő is az lett. 1940-ben harcolt az olaszok elleni háborúban. Később az illegális sajtónál dolgozott, majd a partizánokkal együtt a hegyekbe vonult. Első regényében, a *Tűzvészben*, egy észak-görögországi kis falu lakosságának a német megszállók ellen vívott hősi harcat örökíti meg. A polgárháborúban a demokratikus hadsereg tudósítójaként működött. *Murgána* című könyve, a partizánok harcainak krónikája, 1949-ben nálunk is megjelent.

Dimitrisz Hadzsiz a görög szabadságharc bukása óta hazánkban él. Elbeszéléseinek magyar kiadása mindössze kilenc rövid írást tartalmaz, de a magyar olvasók ebből is megismerhetik az új Görögországot, a hegyek és tengerek embe-reinek mindennapi életét. Habár életfel-tételeink és a két ország embertípusai különbözőek, a magyar olvasónak mégsem lesz nehéz meglátnia, hogy az egyszerű, a szegény emberek gondjai, szenvedései Görögországban ugyanazok, amelyeket ők is ismertek, és a görög ural-kodó-osztály bectelenségében is hason-lít Magyarország régi uraihoz. A kötet első négy írása egy görög kisváros hét-köznapjait mutatja meg a második vilá-gháború kitörésének idején. A *Sulasz, a tímár* című írás tanúsága szerint, a kez-dődő közös nyomorúságban az egymás-tól távol élő szegényemberek kezdik meg-ismerni egymást, áttörik a közöny falát, megszűnik a mesterséges elzárkózás. A kötet egyik legjobb írása, a drámába kí-vánkozó *Végrendelet*, az aljas, fenékgig romlott, görög közéletet tárja fel; keres-kedelmi, társadalmi, hivatali és szerelmi ügyletek, apróbb-nagyobb botrányok ösz-szefonódását. De az író szenvedélyes ér-deklődéssel írja meg egy ósrégi zsidó tele-pülés történetét, ábrázolja egy szét-hulló család életét. Két novella — köz-tük a címadó *Hajnali ének* — az athéni kisemberek hősi helytállásáról szól a né-met megszállás idején. — A kötet utolsó néhány írása: pillanatképek sorozata egy szabadságáért harcoló nemzetről.

Az író, a magyar kötet előszavában szépen azt írja, nagyon messze van attól, hogy a görög nép hatalmas áldo-zatainak s hősiességének teljes képét megrajzolja. Mi mégis úgy érezzük, hogy a harcos görög írónak sikerült a magyar olvasóval érzékeltetnie népe harcait, tö-rekvéseit életének megváltoztatására. (*Lóránd Lajos*)

Multatuli:

M A X H A V E L A A R

Új Magyar Könyvkiadó

Nincs sok olyan, közel száz éves re-génye a világirodalomnak, amely vád-jaival, leleplezéseivel, igazságkeresésé-vel és mélységes emberségével ma is oly megdöbbentően elevenen hatna, mint ez a könyv. Az írói név egy holland gyar-mati tisztviselőnek, Edward Douwes-Dekkernek a nevét fedi, aki tehetségé-vel, szorgalmával már fiatalon karriert ért el a holland gyarmatokon. Harminc-e egy éves korában egy kisebb sziget köz-igazgatását vezette és alig volt 36 éves amikor Jáva egyik alrezdense lett. Ez a karrier még magasabbra ívelhetett volna, ha Douwes-Dekker szemet húny mindaz előtt, amit a gyarmatokon látnia kellett, ha betömi fülét, hogy ne hallja a kifosztott, kiuzsorázott gyarmati lakos-ság, a nép jajszavát. Douwes-Dekker azonban a nép mellé állt. Először hiva-tali hatalmával próbált a népet foszto-gató gyarmati hatalmasságok és a velük összeféjlesztő bennszülött rabló-arisztokrá-cia ellen küzdeni, de amikor belátta, hogy ez így sikertelen, otthagya hivata-lát, családjával nekivágott a bizonytalan sorsnak, a nélkülözéseknek. Tolla-t ragadott és Multatuli — »sokat túrtem«, »sokat szenvedtem«, ezt jelenti ez a ma-gyarra nehezen fordítható kifejezés — néven megírta első regényét.

Mit ad a mai olvasónak ez a regény? Lapjain elének tárul a holland gyarma-toknak múlt századi élete, a nép ten-gennyi szenvedése. Multatuli megmutatja azt is, hogy milyen rengeteg szállal szö-vődtek egymásba az oda került, jobbára meggazdagodni vágyó hatóságok és a bennszülött hatalmasságok érdekei. És megmutatja, hogy milyen meddő, csak bukással végződhető volt még akkor minden harc, kiállítás ezek ellen. De más is megmutat Multatuli. Az akkori hol-land polgárság, kávékereskedők, tőzs-deügynökök stb. korlátozt önzését, hit-ványságát, képmutató kereszténységét.

Multatuli sok éven át folytatott hősi harcot igaza mellett, amíg öregen elérte — hazáján kívül — írói elismerését. Mint minden írásában, ebben a könyvé-ben is, az akkori holland társadalmi és különösen gyarmati állapotokon akar javítani, a döntő, forradalmi változások kimondásáig azonban nem jut el. Mégis sok tanulsággal olvashatjuk, különösen ma, ezt a kitűnő könyvet, amelyben a letűnőben levő gyarmati állapotok olyan híven tükröződnek. (*Simándi Béla*)

A gyarmati népek harca az imperialisták el-len. Cikkgyűjtemény. Bp. 1950, Szikra. 250 old.

Lassan egy évszázada lesz, hogy a hét Jukola-testvér története először elhagyta a sajtót — de egyszerűsége és szépsége ma is eleven erővel ragadja magával az olvasót.

Mi a titka ennek a könyvnek? Hiszen dráma és leírás olyan szokatlan módon keveredik benne, népmesék és népszokások kelnek életre és végtére a rokonszenves Jukola-suhanok sem visznek végbe halhatatlan hőstetteket. Nem kell élet és halál felett uralkodó földesurakkal harcolniuk, nem kell külső ellenség ellen sem fegyvert ragadniuk, történetük csak annyi, hogy a tanító-kántor szigorát nem tűrve felszedik sátorfájukat, a lakatlan erdő mélyére költöznek, keményen dolgoznak, vadásznak, irtják az erdőt, művelik a földet, sok kalandon esnek keresztül és végül megembere-sedve térnek vissza, hogy családot alapítsanak és békés munkával töltsék napjaikat.

Hamis, idillikus kép ez? Nem az. Finnországban nem alakult ki a jobbágyi rendszer, mert a gazdag földbirtokosoknak, a nemeseknek nem állt módjukban függőségi viszonyba kényszeríteni a parasztot, hiszen az, ha túrheterlennek érezte a ránehezedő terheket, egyszerűen tovább állt és a lakatlan vadonba költözött, ahol nem érte el a hatóság keze. És a külső ellenség? Az ezer tó hazája éppen a XIX. század elején szabadult fel az évszázados svéd elnyomás alól, életében a felemelkedés korszaka kezdődött: az addig uralkodó svéd helyett a finn nyelv került előtérbe; Lönnrot II-lés fáradhatatlanul járta a finn falvakat és gyűjtötte a szájhagyományként fennmaradt nagy nemzeti eposzt, a Kalevalát; s ilyen körülmények között, előzmény és példa nélkül megjelenik a regény is, A hét testvér...

Falusi szájbó fia volt Aleksis Kivi. A hét testvér írója. Rövid élete során ugyancsak kivette részét a nyomorúságból, amely gyorsan felőrölte gyenge szervezetét. Nagybeteg volt már — mindössze két év választotta el a haláltól — amikor 1870-ben megjelent legnagyobb műve, *A hét testvér*, amelyet azóta is úgy emlegetnek, mint a finn irodalom klasz-szikus alkotását, a finn népet, a finn paraszti életet teljesen hitelesen ábrázoló remekét. (R. M.)

Kalevala. Szemelvények a karjalai-finn nép eposzából. Az Elias Lönnrot szerkesztette Kalevala alapján összeáll. és bev. Otto Kuusinen. (Ford. Vikár Béla.) Bp. 1950. Hungária. XLIV, 225 old.

Komáromi Zoltán:

BÁTRAK HAJÓJA

Ifjúsági Könyvkiadó

Régóta kedvelt ifjúsági műfajt képvisel ez a könyv, az útleírást.

1872-ben Weiprecht sorhajóhadnagy és Payer főhadnagy sarki expedíciót indítottak a Novaja Zemlja és a Spitzbergák közötti tengerre, az északkeleti átjárók felkeresésére. Céljukat nem érték el, hanem az átjáró helyett felfedezték a nem keresett szárazföldet, a későbbi Ferenc József-földet. 1872 júniusában indultak a *Tegethoff* gőzössel. Hajójukat azonban körülzárta a jég. Minden emberfeletti küzdelem hasztalannak bizonyult: hajójukat nem szabadíthatták ki a jégből. 1873 augusztusában várátlanul szárazföldet pillantottak meg. 73—74 telét borzalmak és gyötrelmek között töltötték a szigeten. Májusban kezdték meg a visszavonulást a jégmezők között. Augusztusban pillantották meg a Novaja Zemlja hegycsúcsait. Néhány nap múlva egy orosz hajóval találkoztak, amelyen viszszertertek hazájukba.

Ezt a történeti anyagot szövi Komáromi izgalmas regénnyé.

Hogy a természettudományos ismeretek közlésében, s az emberi tulajdonságok kialakításában milyen nagy szerepet tölt be egy-egy útleírás, azt mindig tudtuk. De, hogy a politikai-világnézeti nevelés eszközei milyen kítűnően alkalmazhatók ennek a műfajnak a keretei között, arra Komáromi Zoltán regénye a példa: a felfedezést vezető Weiprecht kapitány példálól árasztja magából a monarchia szolgalelkű tisztviselői karának alázatát (kissé el is túlozza az író ezt a vonást a könyv művészi hitelének rovására), míg Payer kapitány és Kepes doktor a különböző nemzetiségű legénység irányításában és összetartásában biztos kézzel találja meg a sovinizmustól, nacionalizmustól mentes humanista módszereket.

Ugyanakkor azonban a regény arra is módot talál, hogy a magyar gyermekolvasó nemzeti büszkeségét felszítsa: a regény két legrokonszenvesebb alakja egy pesti orvos és egy somogyi parasztfiú. Ők azonban nem magyarságuk hangoztatásával, hanem emberségük bebizonyításával válnak rokonszenvesekké.

A regény meseszövevényében, jellemábrázolásában sajnálatosan mutatkozik valami felületesség; mintha az utolsó simítások hiányoznának még a könyv lapjai-

ról. Másik hiányossága, hogy nem ad rövid tudományos tájékoztatót — mondjuk a bevezetésben — az útleírás tényanyagáról. (Vidor Pálné)

Komáromi Zoltán: Tizenhárom huszár. Bp. 1953. Ifj. Kiadó. 127 old. (Hazáért és szabadságért.)

Komáromi Zoltán: Veszélyes szerep. Regény. Bp. 1953. Ifj. Kiadó. 132 old. (Hazáért és szabadságért.)

Borsody Bevilauqa Béla: Régi magyar világljárók. (Az előszót írta Agárdi Ferenc. Térképeket t.e.v. Bognár Gábor. Ill. Muray Róbert.) Bp. 1954. Művelt Nép. 314 old., 4 t. 1 térk.

Thury Zsuzsa:

ZALAI NYÁR

Ifjúsági Könyvkiadó

Thury Zsuzsának ez a harmadik ifjúsági regénye s mint előző két műve — *Bányai Júlia* és *A francia kislány* — a *Zalai nyár* is fiatalokhoz és felnőttekhez szól. A történet középpontjában két fiatal áll: a 14 éves Bodnár Angéla, egy csepeli vasutas árvája és Valenta Guszti, egy Amerikába disszidált egyetemi tanár 15 éves fia. Két ifjú ember — két világ. Angéla édesanyja másodsorra egy papírgyári segédmunkáshoz ment feleségül s a mostohaapa, szegylvéln tanulatlan-ságát neveltlánya előtt, megkeseríti az életét. Valenta Gusztit más keserűség emészti: szegylli apját, aki az országot cserbenhagyta.

Thury Zsuzsa rendkívül gondos, hangulatos előkészítés után bontja ki történetét: a Zalayéken táborozó, népdalkutató úttörők változatos kalandokat élnek át, egy félreértés szembeállítja a csapatot Valenta Gusztival, a fiú elkeseredik, magába zárkózik, de végül a kis közösség segítségére siet és megmenti.

A regény cselekményes, mindvégig jól pereg. Thury Zsuzsa nem fél »kényes« problémákat felvetni, olyanokat, amelyek egyelőre »felnőtt-irodalomban« is csak elvéve bukkannak fel. Alakjai elevenek, jól körvonalazottak, tájleírásai szépek, harmonikusak. Kár, hogy a konfliktust túl gyorsan — az előző részek tempójánál jóval gyorsabban —, nem az előzményekből következő véletlen segítségével oldja meg.

De amennyire hibája a gyorsuló tempó az utolsó résznek, annyira dicséri is a regény egészét. Ha az olvasó nehezen válik meg olvasmányától, szeretné, ha az még tovább tartana, már a szívébe is zárta. (*Gera György*)

Thury Zsuzsa: Bányai Júlia. Bp. 1951. Ifj. Kiadó. 103 old. (Hazáért és szabadságért.)

Thury Zsuzsa: A francia kislány. Regény. (Ill. Kepes Tamásné.) 2. kiad. Bp. 1954. Ifj. Kiadó. 262 old.

Hárs László:

MAJD A GYEREKEK

Ifjúsági Könyvkiadó

Az író a 10—14 éveseknek szánja könyvét, azzal a szerencsés alapelgondolással, hogy az ilyen korú gyermek az élettel ismerkedve, annak jelenségeiben elsősorban felderítésre váró titkokat lát, tehát olvasmányaival is ezt az érdeklődését akarja kielégíteni. A fiatal olvasók csakugyan saját törekvéseik tükröképét találhatják meg e könyv ifjú hőseinek történetében, mert emezeknek tetteit is ez a nyomozni vágyás, ez a gyermeki romantika mozgatja, mégpedig a regény három részében három nagy társadalmi probléma — a 44-es időszak ellenállási mozgalma, majd az újjáépítés és a munkás-paraszt szövetség — kibontakozásának idején.

Az első részben a budapesti külvárosi proletángyermekek nyomozójátékukkal belekeverednek az ellenállási mozgalomba, »titkos helyiségükben« gyülekező egyesületük olyan közösséggé kovácsolódik, amely magában hordja a jövő úttörő mozgalma csiráit.

A második rész arról szól, hogy az egyesület Budapest újjáépítésének lendülete új, »titkos helyiségük« — egy kis romház — helyreállítására serkenti. A kor problémái az ő életükben is közvetlenül jelentkeznek — természetesen megfelelően kibébitett arányokban —: az építés játékaik régi rosszalkarójuk, egy öreg alispán gáncoskodása zavarja, a nyomozás hevében pedig bejutnak a feketézők alvilágába is.

A harmadik részben a kis csapat falura kerül. A gyermekek előtt — akár csak osztályuk felnőttei előtt — kitágul a világ, a két egymásra utalt, szövetséges dolgozó réteg egymásra találásának eleményében részeseülnek, amikor megalakul első testvérszervezetük — a falu parasztgyermekeiből.

A fordultatos történet mindvégig igyekszik a gyermeki észjáráshoz alkalmazkodni, azt kifejezni. Ebben a törekvésben az író azonban nem egyszer erőltetett értetlenséget erőszakol gyermekhőseire; ez olyan mesterkélty filozofálgatások leírásában nyilvánul meg, amilyet pl. a főhősről olvashatunk: Serban doktor jó, a mozgalom is jó, ő is jó szeretne lenni, de »kiivel legyen ő mozgalom?« — Az ábrázolás hitelességét rongja az írónak az a szándéka, hogy gyermekhőseinek világát kerek, lezárt világnak rajzolja meg s ezért a gyermekeket felnőtt mértékkel mérve, nem egyszer nem fejletlen, hanem tökéletlen embereknek ábrázolja; a regény egésze pedig bizonyos

fokig azt a benyomást kelti, mintha úgyszólván csak a gyermekek lettek volna az ellenállók a nyilas időszakban; ezt a téves beállítást látszik igazolni Serbán doktornak, az ellenállás egyik vezetőjének biztató kijelentése, hogy a gyermekek jelszava legyen: »Majd a gyermekek.« (Fülöp Attila)

Hárs László: Berke Annus két napja. Regény. (Ill. Hont-Varsányi Ferenc.) Bp. 1951, Ifj. Kiadó. 232 old.

Hárs László: A titkos örs. Vigjáték. (Ill. Neográdi Miklós, Avar Ildikó.) Bp. 1954, Ifj. Kiadó. 107 old.

Hárs László: Az újsütetű cipő. (Ill. Szecska Tamás.) Bp. 1954, Ifj. Kiadó. 31 old. (Kisapjások mesekönyve.)

Andersen:

A RÚT KIS KACSA

Ifjúsági Könyvkiadó

Nyolc mesét adott ki az Ifjúsági Könyvkiadó Hans Christian Andersen, a nagy dán meseíró születésének százötvenedik évfordulója alkalmából. Az olvasó — akár gyermek, akár felnőtt — örömmel, gyönyörűséggel és bizonyára elgondolkozva fogja lapozgatni a kis kötetet.

Ami Andersen, a szegény dán foltozóvarga fia meséiben mindannyiunkat megragad, az a jónak és rossznak, az igaznak és a hamisnak éles szembeállítása, a meseíró határozott állásfoglalása a jó és igaz mellett, ítélete a rossz és hamis felett. Minden meséjének lényege az erkölcsi példázat, minden sora a lélek nemesebbé formálására törekszik.

Az ólomkatona a rendíthetetlen hűség diadalának példája, a csalogány az igazi művészeté, a vad hattyúk a testvéri szeretetnek és egyben a munka legyőzhetetlen erejének példázatai, a rút kis kacsa pedig — ez az önéletrajzi mese — a szépség diadalát hirdeti. A meseíró azt is elmondja ezekben a mesékben, hogy mivel szemben kell a jónak és igaznak diadalra jutnia. *A császár új ruhája* című híres mesében Andersen az ember képmutatását és hiúságát állítja pellengérré, *A kanász* című meséje a tudatlanságnak, a finomkodásnak, az értéktelen dolgok hajszolásának szatírája, *A rút kis kacsa* pedig lecke a kevélyeknek, a külsőségekből ítélkezőknek.

Andersen meséit ez az erkölcsi állásfoglalás emeli magasra, de ez egyedül a mesék lenyűgöző hatását nem magyarázza. Andersenben a meseíró a költővel, a nagy formaművésszel párosul. A népmeséktől ihletett csodálatos egyszerűsége, hangjának közvetlensége, meséi-

nek fordulatossága, alakjainak érzéletes ábrázolása, mértéktartó, de mégis megragadó tájképei, a hangulatoknak mesteri kifejezése teszik ezeket a kis történeteket az írásművészet remekeivé.

Vas István fordítása kiválóan adja vissza a magyar mese hangján Andersen stílusának közvetlenségét és egyszerűségét, Szántó Piroska rajzai kedvesek, ötletesek és ami a legfontosabb: a mese mondanivalóját fejezik ki. (Vámosi Pál)

Petre Ispirescu:

A HEGYITÜNDÉR

Ifjúsági Könyvkiadó

A román meseköltészet sok kincsét mentette meg a feledéstől Petre Ispirescu, a múltszázadbéli, késő öregségében is ifjúlelkű nyomdász. Nemcsak összegyűjtötte a szájhagyományban élő meséket, de a maga színes képzeletével tovább gazdagította valamennyit.

A hegyitündérben a számos nemzetnél felbukkanó ősi népmese-motívumokkal találkozunk. A garázda sárkányt legyőző rettenthetetlen vitézzel, a fogaskérdésekre talpraesetten megfelelő okos leánnyal, a három testvérrel, akik közül a legkisebb sok megpróbáltatás után bebizonyítja, hogy ő a legigazibb, a legügyesebb. Az ismerős meselemek egyéni zamatú, számunkra újszerű történetekben élednek fel. Az írások nem egyenlő értékűek; legtöbbje költői szépségei és szóragoztató volta mellett mondanivalójában, tanító célzatában egyértelmű és hibátlan, de van olyan is, amelynek belső logikája kissé sántít. Így például *A szegény ember okos leánya* című mese nincstelen hőse nyilván azért nyomorog, mert urai rajta élőszködnek, ugyanakkor a történetben szereplő bojár váratlanul és a mese szellemének ellentmondva, nemeslelkűnek mutatkozik.

Jékely Zoltán fordítása tökéletesen érzékelteti a román mesék megkapó közvetlenségét. A hasonlatok izesek, eredetiek, a stílus az élőbeszéd eleveenségét, természetességét adja vissza — felolvasásra különösen alkalmas.

Elsősorban kisgyermekneinknek szolgál örömeire A hegyitündér, de felnőttek is találhatnak benne gyönyörűséget. (László Anikó)

Creanga: Mesék. (Ford. Miklós Gyula. A verseket ford. Hajnal Gábor. Ill. Lukács Kató.) Bp. 1951, Ifj. Kiadó. 167 old.

Eminescu, Mihail: Bolondos Kalin. Ford. Jékely Zoltán. Ill. Szántó Piroska. Bp. 1953, Ifj. Kiadó. 24 old.

**ADY ÖSSZES PRÓZAI
MŰVEI I. KÖTET**

Akadémiai Kiadó

Földessy Gyula, Ady verseinek »számtartója« összeállításában előtűntünk van Ady összes prózai műveinek első kötete. Ady prózai műveinek időrendes kritikái kiadása ily módon 1897 február 7-től 1901 május 8-ig megjelent hírlapi cikkeivel kezdődik.

Ady még jogászkorában kezdte meg újságírói működését; már első szemesztere idején küldi verseit és prózai írásait a *Szilágy* című lapnak. Később, második és harmadéves jogász korában egyre-másra jelennek meg »rajzai«, novellái és egyéb hírlapi közleményei a debreceni lapokban. 1899 tavaszán főmunkatársa lett a függetlenségi párti *Debreczen*-nek, melyben a vezércikktől a szerkesztői üzenetekig mindenrendű hírlapi műfajba beleyagorolja magát. E korban írt politikai cikkei már számos jelét adják Ady forradalmi lelkületének. A 67-es kiegyezés utáni kormányzatok demokráciaellenes politikáját, az állami és megyei közigazgatás visszaéléseit támadja. Szól a »feltartóztathatatlanul bomladozó«, soknemzeti-ségű Osztrák—Magyar Monarchia közeledő összeomlásáról. Látja a nyugat-európai országok politikai és szociális dekadenciáját, a militarizmust, mint »az egész Európa nyűgét« s megíjsolja a szocializmus előretörését. Későbbi nagy forradalmi költészetének eszméi alapját ezek a cikkek vetették meg.

1900. január 3-án Ady a nagyváradai szabadelvűpárti hivatalos közlönyhöz, a *Szabadság*-hoz kerül, ahol már alig-alig jutott hozzá, hogy fontosabb politikai és szociális témákról írhasson. Itt az irodalmi, színházi és tárcacikkek rovatait látta el. Pedig éppen a »pecepanti Páris« közléte nagyon alkalmas lett volna forradalmi temperamentumának megnyilatkozására. De a Tiszák házi újságját nem azért alapították meg, hogy forradalmárok lapja legyen. »Én... nagy ötlebrással forgattam a lap redakciójában újságíró pennámat... sokszor, nagyon sokszor önmagam megtagadásával is. És meguntam másfél-éves iskoláját a megaltevásnak...« — írta. 1901. május 12-én át is ment a Nagyváradai Napló-hoz, amely feltétlen szabadságot biztosított tollának. De ennek a korszaknak publicisztikai termése már új kötetbe kívánkozik, ezért Földessy Gyula a *Szabadság*-ban folyta-

tott működése végén zárja le Ady-nak az első kötetbe gyűjtött cikkei sorát.

Ady prózája ezekben az években természetesen nem éri el az 1911-ben megjelent *Vallomások és tanulmányok* prózai stílusát, az *Ismeretlen Korvin-kódex margójára*, *A magyar Pimodan*, a *Petőfi nem alkuszik* érett, tömör ízeit. De éppen fejlődő, alakuló voltában külön inger és tanulság az olvasónak. Nincs terünk az egyes kiemelkedő cikkek elemzésére. De Ady költészetének minden ismerője — s ezek közé kell tartoznia minden magyar könyvtárosnak — örömmel fogja olvasni, felfedezni a fiatalkori cikkekben a későbbi nagy költői alkotások csiráit. Ezekre különben a kiadó Földessy jegyzetekben számos helyen utal is. (*Katona Jenő*)

Ady Endre Válogatott cikkei és tanulmányai. (Sajtó alá rend. Földessy Gyula.) Bp. 1954. Szépirod. Kiadó. 503 old., 1 t.

Ady Endre: A fekete lobogó. Ady harca a klerikális reakció ellen. (Szerk. Földessy Gyula—Király István. 2. kiad.) Bp. 1952. Szépirod. Kiadó. 240 old.

Ady Endre Összes Művei. 4. Párizsban és Napfényországban. Bp. 1919. Athenaeum. 355 old.

Bölni György:

AZ IGAZI ADY

Magvető Könyvkiadó

Mint egy tudós, lelkes idegen-vezető, aki a tájat: hazáját, s az embert, akit kalauzolt, egyként szereti — ilyen Bölni könyve, *Az igazi Ady*.

»... Ady megértéséhez szükséges ez a könyv, de hozzá segít a XX. század eleji magyar társadalom megismeréséhez« — mondja a könyvről az előszó.

Bölni György Ady egyik legbarátabb barátja, legközelebbi kortársa, aki hosszú években keresztül közvetlen tanúja, nem egy esetben személyes szereplője volt a költő sok fontos életfordulatának. Könyve először 1934-ben jelent meg Párizsban. Nemcsak a baráti kegyelet, a hajdani együtt-volt évek emlékei diktálták tollba a könyvet, még kevésbé az az előnyös helyzet, amelyből Bölni az »illetékes« szerepében törekedhetett volna előre az Ady-magyarozók között. A korabeli hivatalos Ady-felfogás eltorzította, meghamisította a költőt, saját képére próbálta átformálni, szalonképessé tenni. Bölni könyvével ezt a hamisított Ady-szemléletet akarta ellensúlyozni.

A kronológiát követve Ady diákkortól kezdve boncolgatja, meséli el az eseményeket, a legfontosabb, legérdekesebb állomásoknál — akár munkáról, akár szerelemről, akár társadalmi-politikai eseményről van szó — hosszabban elidőzve.

Megismerjük Ady családját, társadalmi hovatartozását (Ady életművének egésze, s bizonyos részletei elemzésében ez a kérdés az egyes Ady-magyarázóknál más-más értelmezést kapott), a párizsi utak indítékait, tartalmait, a Léda-korszak eseményeit, s mint ahogy a bevezető ígéri —, a századeleji Magyarország gazdasági, társadalmi arculata alakulásának sok fontos összefüggését.

A könyv laza szerkezetű, közvetlen stílusú. Számtalan dokumentum — levél, távirat, naplójegyzet, verstörődék, fénykép, eredeti Ady-kéziratok falcksimilái — alapján hozza előnk az »igazi Adyt«. Legnagyobb erénye a könyvnek valóban az, hogy benne a szemtanú, a barát szinte testközelben képes megmutatni a költő életének fontos eseményeit. Ám, ez a közelség, közvetlenség nem akadályozza meg az írókat abban, hogy a társadalmi keret problémáit elemzéseiben ne tegye világossá, s ha nem is részletesen és pontosan, a könyv megfesti Ady forradalom felé rohanó Magyarországának korabeli képét, a kép fő vonásait. A könyv nem intimitásaival, hanem dokumentumaival hat és használ.

A kötet utolsó fejezetei tartalmazzák Ady költészetének, forradalmiságának értékelő gondolatait, polemizálva a 30-as évek hivatalos szemléletével »... Ady verseiben benne az induló osztályharc... Adynak ezt a forradalmiságát nem látni, s lényétől ezt idegennek találni annyit, mint megtagadni Ady igazi lényegét.«. (Szücs Andor)

Révai József: Ady Andre. 3. kiad. Bp. 1952; Szikra. 129 old.

Major Máté:

ÉPÍTÉSZETTÖRTÉNET, II. KÖTET

Műszaki Könyvkiadó

Major Máté új könyve folytatása a múlt évben megjelent hasonló című művének, mely az ösközösség és a rabszolgatartó társadalomnak építészetével foglalkozott. Az új, második kötet a feudális társadalmak építészettörténetét tárgyalja, az ókeresztény építészettől a francia forradalomig. A feudális társadalom kialakulásának, majd bomlásának vizsgálása után a római császárság korabeli keresztény építészetéből indul ki, de kitér az Európára ható szíriai, arméniai, grúziai keresztény, szaszanida és iszlám építészetre is. Majd a bizánci, a régi orosz és a népvándorláskori építészettől

után behatóan foglalkozik Európa pre-román, román, gótikus, reneszánsz és barokk építészetének fejlődésével.

Nagyjelentőségű e mű kötetekinek megjelenése, mert első részletes marxista építészettörténetünk. Kívánatos volt már egy ilyen munka kiadása, mivel eddig csupán rövid marxista összefoglalási kísérletekkel rendelkezünk. (Ilyen pl. a szerző — mostani műve magjának tekinthető — *Építészeti és társadalom c.*, 1953-ban megjelent munkája is.) A könyv — a marxista módszernek megfelelően — az egyes korszakok tárgyalásánál a gazdasági alépítményből, a termelőerők fejlődéséből indul ki (a fontosabb találmányokat is felsorolja), majd a felépítmény, a politikai eszmék, a vallás, illetve ezek tükrözeteinek, a filozófia, irodalom, zene, képzőművészet, iparművészet alakulását mutatja be, általános gazdasági és kulturális korszakot ad s ezután tér rá az építészet emlékeire. A különböző európai nemzetekkel párhuzamosan a magyar építészeti emlékekről is átfogó képet nyújt s végül összefoglalja az egyes korszakok építészetének főbb jellemző vonásait.

Mindvégig a társadalmi igényekből vezeti le az épülettípusok kialakulását, a stílusváltozásokat is mint társadalmi terméket mutatja be; természetesen nem vulgárisan, hanem az alap és a felépítmény bonyolult kölcsönhatásaira is rámutat. A világi építészettel párhuzamosan a templomépítészet fejlődését is behatóan tárgyalja, a feudális építészettől pozitív és negatív vonásainak kidomborítása mellett a gótikus, reneszánsz és barokk-kori haladó polgárság építészeti alkotásainak is megfelelő marxista értékelését adja.

Külön értéke a könyvnek, hogy alapos gazdasági és kulturális korszakot is nyújt, tehát az építészet fejlődését nem elszigetelten, hanem széles művelődéstörténeti keretben tárja előnk. Igen gazdag, jól kiválogatott és reprodukált a vastag kötet csaknem 400 illusztrációja. (Maksay László)

Major Máté: *Építészeti és társadalom*. Különös tekintettel a XX. sz. burzsoá építészetére. Bp. 1953. Épít. Kiadó. 72 old. (Mérnöki továbbképző kiadványok. Építőművészet kérdései.)

(Bálint Sándor): *Építészettörténet az építőipari technikumok számára*. (Kardos György, Major Máté, Szentkúti Félix közreműködésével. Ill. Medvedt László, Ferenchalmi József.) Bp. 1953. Tankönyvkiadó. 207 old.

Szovjetunió építésze. Cikkgyűjtemény. (Oszszeáll. Major Máté—Malecz Erika.) Bp. 1951. Épít. Kiadó. 37 old., 13 t.

Makai István:

RÁDIÓHIBAKERESÉS, JAVÍTÁS ÉS HANGOLÁS

Műszaki Könyvkiadó

Szakkönyvet veszünk a kezünkbe, amikor ezt a remekül összeállított, gyakorlati munkát kezdjük olvasni. Elsősorban a rádiójavítással hivatásszerűen foglalkozók részére készült, de hasznos tanácsai, a rádió működésére vonatkozó ismeretesei a rádióamatőrök számára is értékesek lesznek. Nemcsak a hibakereséssel, javítással, ill. behangolással kapcsolatos segédeszközöket, hanem működési alapelveiket is elmagyarázza. Ezáltal a kezdők és a rádiótechnikában jártas rádiószerelők és amatőrök egyaránt komoly segítőértékűt találnak benne.

A szerző világos, közérthető stílusát és alapos feldolgozó módszerét már korábbi munkáiból ismerjük a szakemberek. A könyvben található magyarázó ábrák további nagy segítséget nyújtanak a szöveg szemléletes megértéséhez.

Mindent összefoglalva, a könyv állandó segédeszközként nagyon jó szolgálatokat fog tenni rádókészüleink gondos karbantartásánál. (M. L.)

Makai István: Kis rádiókészülékek építése, működése. Bp. 1951, Népszava. 144 old., 1 t. (Kis technikus könyvtár.)

Makai István: Villamosság és rádió a gyakorlatban. 1—2. r. 3. bőv. kiad. Bp. 1952, Szikra ny. 362 old. (Népszava műszaki könyvtára.)

Kim, Sz.: A rádiótechnika ábécéje. (Ford. Eber Istvánné.) Bp. 1952, Szikra ny. 244 old. (Népszava műszaki könyvtára.)

Boriszov, V. G.: A kezdő rádióamatőr. 1—2. köt. 4. kiad. Bp. 1954, Szikra ny. 180 old. (Népszava műszaki könyvtára.)

Csesztov, Hogyan keletkezett a rádió. (Ford. Kerek Ernő.) Bp. 1949, Szikra. 74 old.

Mit olvassunk a rádiótechnikáról? (Összeáll. az Orsz. Műsz. Könyvtár Bibliográfiai Csoportja Magyarai Béla közreműködésével.) Bp. 1954, Tervgazd. kiadó. 26 old. (Országos Műszaki Könyvtár ajánló bibliográfiá 24.)

EZERSZÍNŰ MAGYARORSZÁG

Ifjúsági Könyvkiadó

Pár évvel ezelőtt jelent meg az *Utazás az új Magyarországon* című riport antológia. Ennek »második, átdolgozott és bővített kiadása« az *Ezerszínű Magyarország*.

Az érdemesebb második kiadás címe azért is találó, mert avatott írók élvezet-

tes, színes írásait kapjuk. Azonban túlralkodik egyes írásokban a színezes hangulati öncélúsága, amikor világos tájéke helyett csupán sejtető zsongást, zeneies színfoltokat kap egy vidékről az olvasó. Ez az »achillesz sarka« *Koroda Miklós* kiváló írásának is. Aminő élesen tudja agyunkba és szívünkbe vésnia a tiszaháti tájat Esze Tamás és Bajcsy-Zsilinszky Endre tarpai kurucáival, annyira keveset mond únos-untalan Krúdy-citátumai ellenére is a Nyírségről. Viszont komoly történelmi stúdiómok alapján rajzol képet a Tokaj-Hegy-aljáról. E leírásnak hitelét lerontja, hogy inkább henye elnagyoltsággal, semmint nagyvonalúan, szökecs-szakember helyett egy derék szőlőkapálóval magyaráztatja meg a világhírű asszúsodási folyamatot.

A párbeszéd elhanyagolhatóan része a riportnak, ha' elevenítő erejű. *Koroda* s több más szerzőtársa többnyire jól alkalmazza. Annál kevésbé *László Gyula*. E kitűnő művelődéstörténeti írónk meglehetősen alaposan áttanulmányozta a Mátra és Bükk vidékét. Leírásának párbeszédés módszere azonban több helyütt erőszakolt, s inkább fásztót, semmint élvezetes. *Varga Domokos* magvas beszámolója a Duna—Tiszaközi homokvilágról ugyancsak könnyedebb volna, ha helyenként nem hajszolná a »népies kifejezés« erőltetése árán a »könnyedséget«.

Alapos és élvezetes *Hegedűs Géza: A történelmi Duna* című írása, csupán a cím következtelen, mert hiszen csak a Duna felső szakasza mentén fekvő városokat s üdülőket rajzolja meg. *Lestyán Sándor* Budapest-városképe, a Balaton rajza, *Enczi Endre* és *Füsi József* dunántúli beszámolója, *Komjáthy István* Debrecen és Hortobágy-leírása, *Dobozy Imre* kunsági és »viharsarokki« képei szépirodalmi értékük mellett sok karakteres vonással gazdagítják szociográfiai irodalmunkat. Nem indokolt azonban, hogy *Dobozy Imre* alapos riportképeit miért kellett *Lakos Györgynek* egy lapos, nyúlfaroknyi békési hangulat-írásával »kiegészíteni«.

Végezetül szólunk kell az illusztrációkról is. A fotófelvételeken kívül, valamint *Mészöly Géza* balatoni és idősb *Márkó Károly* visegrádi képen kívül az illusztrációs anyag nem méltó a könyv címéhez és írásainak színvonalához. Semmitmondó naturalista akvarell a címkép. A kezdetleges fejrakoz és illusztrációk helyett pedig kiváló grafikusművészeinktől igazán megragadó rajzok szárait kaphatta volna a kiadó. Az ugyancsak fejlett magyar kartográfiai kultúránk pedig tiltja az olyan térkép-paródiát, amit a könyvben kapunk (*Nagy Tibor*)

MAGYARORSZÁG ÜTIKÖNYV

Közlekedési Kiadó

Könyvpiacunk régi hiányosságát pótolta a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium, amikor e könyv létrehozásának gondolatát felvetette s szerkesztési munkálatait és kiadását támogatta. A könyv — nevéből ítélve — útikalauz kíván lenni azok számára, akik nem vak-tában, ötletszerűen utaznak, hanem az országjárást országismeretük gyarapításával akarják összekötni. Ennek a célnak kitűnően megfelel. Ami az országban látványos, érdekes, fontos vagy egyszerű, mindannak leírását négy fejezetben, tájegységekre osztva — Budapest, Dunántúl, Észak-Magyarország, Alföld — megtaláljuk benne. Gyakorlati útmutatást a függeléként csatolt közlekedési térkép, valamint az utazási és szálláslehetőségek felsorolása ad mind az üdülni, mind a gyógyulni akarók, mind pedig a turisták számára.

A könyv azonban nemcsak felsorolja, hol mit lehet megnézni, hanem *lát*ni is tanít. A tényeket és adatokat hol riport, hol csaknem esszé módján élményszerű egységbe foglalja, és a szó szoros értelmében vett idegelforgalmi látványos-

ságok mellett — magyon helyesen és újszerűen — igyekszik egy-egy táj, város lelkét, emberi légkörét is érzékeltetni. A történelmi, művészeti, irodalmi, gazdasági, néprajzi stb. adatok így háttérül szolgálnak az ország mai életének, szocialista életformájának ábrázolásához: a könyv az *élő* országot mutatja be. Ez az irodalmi előadásmód olykor elveszi a helyet a részletesebb ismertetést érdemlő adatok (pl. a vidéki múzeumok anyaga) elől, de ezzel a jellegével éri el a könyv a gyakorlati célon túl kitűzött magasabb célt: ország és nép múltját és jelenét eleven, sokoldalú képben foglalva szeretetre nevel hazánk és alkotó népünk iránt.

A választékos nyomdai kiállítású, balonvásznon-kötésű, közel hat és félszáz oldalas könyvet ugyanannyi fénykép, egy-színű és kilenc-színnyomású művészi illusztráció teszi bármely könyvpolc díszévé. Bizonyára az is szívesen forgatja, aki először csak szűkebb hazája szépségeit ismeri meg belőle, de később — ahogy Boldizsár Iván, a főszerkesztő írja a bevezetőben — *»mai olvasóból holnapi utazó lesz».* (L. O.)

Csatkay Endre: Sopron. Bp. 1954, Képzőműv. Alap, 47 old., 60 f. (Magyar műemlékek.)
Dercsényi Dezső: Visegrád műemlékei. Bp. 1951, Közokt. Kiadó, 114 old., 2 t.

TARTALOM

MARX—ENGELS—LENIN—SZTÁLIN: A nevelésről (S. M.)	65
A SZOVJET NÉPEK NAGY HAZÁJA (Z. Vidor Emma)	66
LORD RUSSELL: A horogkereszt rémtettei (K. J.)	66
A SZOVJET KÖLTÉSZET ANTOLOGIÁJA (Vihar Béla)	67
VOLTAIRE: Kisregények (Lékay Ottó)	67
MONTESQUIEU: Perzsa levelek (Pók Lajos)	68
REVICZKY GYULA: Apai örökség (K. M.)	68
SZABÓ PÁL: Munkák és napok (Győry György)	69
KÁRMÁN JÓZSEF: Válogatott művei (Maár Gyula)	70
HANS SCHERFIG: Az eltűnt tanácsos (Szilágyi Lilla)	70
SZMIRNOV: Harcunk Budapestért (M. G.)	71
DÉRY TIBOR: Két emlék (V. B.)	71
MAO-TUN: Hajnal előtt (R. P.)	71
CARLOS LUIS FALLAS: Mamita Yunai (Bába Mihály)	72
HADZISZ: Hajnali ének (Lóránd Lajos)	73
MULTATULI: Max Havelaar (Simándi Béla)	73
ALEKSIS KIVI: A hét testvér (R. M.)	74
KOMÁROMI ZOLTÁN: Bátrak hajója (Vidor Pálné)	74
THURY ZSUZSA: Zalai nyár (Gera György)	75
HÁRS LÁSZLÓ: Majd a gyerekek (Fülöp Attila)	75
ANDERSEN: A rút kis kacsa (Vámosi Pál)	76
PETRE ISPIRESCU: A hegyitündér (László Anikó)	76
ADY ÖSSZES PRÓZAI MŰVEI I. KÖTET (Katona Jenő)	77
BÖLÖNI GYÖRGY: Az igazi Ady (Szücs Andor)	77
MAJOR MÁTÉ: Építészettörténet II. kötet (Maksay László)	78
MAKAI ISTVÁN: Rádióhibakeresés, javítás és hangolás (M. L.)	79
EZERSZINŐ MAGYARORSZÁG (Nagy Tibor)	79
MAGYARORSZÁG. ÜTIKÖNYV (L. O.)	80